ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1851. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΦΥΛΛ. 112.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΦΩΚΩΝ.

Κατὰ τὸ Γαλλικὸν τοῦ Παύλου Φεβάλ.

—o—

Ὅταν, ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ὀχυρωμάτων τῆς Μακλοδιουπόλεως (Σαὶν-Μάλο), παρατηρήσῃς τὴν πλατεῖαν ἀμμώδη ταινίαν ἥτις τέμνει κανονικῶς καὶ ἐπιχαρίτως, ἐνταῦθα μὲν τὴν ἀφρώδη στεφάνην τοῦ ὠκεανοῦ, ἐκεῖ δὲ τὴν ὠχρὰν χλόην τῶν *Μιέλων*, (*) τὸ βλέμμα σου προσηλόνεται εἰς σωρὸν ἀποκρήμνων βράχων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦντες ἀκρωτήριον, προχωροῦσιν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ φρούριον Ῥοθενὲφ εἶναι ἐκτισμένον, ὡς φωλεὰ ἀετοῦ, εἰς τὴν ἀπωτέραν ἄκραν τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου. Ἡ τοποθεσία του εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὅταν τὸ ἴδῃ τις πλαγίως, ὀλίγον μακρόθεν, νομίζει ὅτι τὰ προτειχίσματά του ἐξέχουσι τοῦ χείλους τῆς θαλάσσης. καὶ ὑποστηριζόμενα ἀπὸ ἄγνωστον δύναμιν, κρέμανται ἄνωθεν τοῦ βαράθρου, τὸ ὁποῖον μυκᾶται νυχθημερόν. Τὸ ἀντικρύζον τὴν πόλιν μέρος τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐξέχον τῆς εὐθείας γραμμῆς, σχηματίζει εἶδος τι μεγάλου ἀνεστραμμένου ποδὸς, οὗτινος ἑκάστη βαθμὶς ὁμοιάζει ἀνωμαλίαν βράχου, ἢ ἐξοχὴν περιέργως κοπεῖσαν ἐπὶ τοῦ λίθου. Ἡ γιγάντειος αὕτη κλίμαξ, τὴν ὁποίαν κανὲν ἀνθρώπινον ὂν δὲν ἐτόλμησέ ποτε βεβαίως νὰ καταβῇ, ἔχει τὴν τελευταίαν βαθμίδα της ἐπὶ τῆς παραλίας, πλήρους ὑφάλων ἀποτόμων καὶ ὀδοντωτῶν πρὸς τὰς ἄκρας. Τὸ ἄλλο μέρος, τὸ ὁποῖον ἐξέχει τοῦ μικροῦ λιμένος Ῥοθενὲφ, φθάνει δι' ἀκλιτύος βατῆς μὲν, ἀλλ' ἔτι ἀποτομωτέρας μέχρι τῆς ὄχθης. Μ' ὅλην δὲ τὴν γειτνίασίν του μὲ τὴν πόλιν καὶ τὸ πολυάνθρωπον χωρίον Παραμὲ, ὅλη ἡ κλιτὺς αὐτὴ, εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τοῦ ἀκρωτηρίου, ὁμοιάζει ἀληθῆ ἐρημίαν. Ἡ ἀγρία καὶ ἐρημικὴ αὐτοῦ θέα, ὁ ἀδιακόπως συρίζων μανιώδης θαλάσσιος ἄνεμος, τρομάζουσι τοὺς ὁδοιπόρους καὶ, ἂν ἐξαιρέσωμεν τελωνικόν τινα ὑπάλληλον, οὗτινος τὸ πράσινον ἔνδυμα συγχέεται μὲ τὸ ἀμαυρὸν καὶ σκιερὸν χρῶμα τῶν φυκίων τῶν βράχων, ἢ κυνηγόν τινα διώκοντα μετ' ἐπιμονῆς ἱπταμένους ἰβόκας, οὐδεὶς

(*) Ἀμμώδη βουνὰ κεκαλυμμένα ἀπὸ παχὺν χόρτον, εὑρισκόμενα παρὰ τὸν αὐλακα τῆς Μακλοδιουπόλεως.

ἀνθρώπινος ποῦς ἔρχεται ποτὲ νὰ πατήσῃ τὸ ἔμπροσθεν τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ φρουρίου ἔδαφος.

Κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος, ὁ ἄνεμος εἶναι τόσῳ ὁρμητικὸς καὶ συνεχής, ὥστε καὶ τὸ νὰ συλλογισθῇ τις νὰ κτίσῃ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀνθρωπίνην κατοικίαν, θέλει προκαλέσει δικαίας ἐπικρίσεις.

Πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1793, πτωχός τις ἁλιεύς, Μαλεσκὼτ ὀνομαζόμενος, εἶχεν οἰκοδομήσει, ὡς κατοικίαν του, εἰς τὸ μέσον τῆς κλιτύος πενιχράν τινα καλύβην ἐκ σανίδων. Ὁ Ἰωάννης Πέτρος Μαλεσκὼτ ἦτο ἀρχαῖος ἐργάτης, ἔργον ἔχων νὰ ἐπισκευάζῃ τὰ ἐν τῷ λιμένι προσορμοῦντα πλοῖα. Ῥωμαλέος δὲ καὶ ἐπιτηδειότατος, ἐδύνατο νὰ ζῇ ἐν ἀνέσει διὰ τῆς ἐργασίας του, ἂν ἡ κτηνώδης κατήφεια καὶ ὁ αὐθάδης χαρακτὴρ του δὲν τῷ ἔκλεισαν ἀλληλοδιαδόχως τὰς θύρας ὅλων τῶν ναυπηγείων.

Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀποπομπῆς ταύτης, καὶ ἐν ἐλλείψει καλλητέρου ἐπαγγέλματος, ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ἁλιεύς. Ἀλλ ἡ ἁλιεία εἶναι προσωρινὴ καὶ ἀνεπαρκὴς πρὸς τὸ ζῆν τέχνη, ὅταν, ὡς ὁ Μαλεσκὼτ πρὸ πάντων, στερῆται τις τῶν ἀναγκαιοτέρων ἐργαλείων, καὶ ἔχῃ οἰκογένειαν νὰ θρέψῃ. Παρῆλθε λοιπὸν ὁλόκληρος μὴν, ἀφότου ὁ ἄρτος ἔλειπε συχνότατα ἀπὸ τὴν καλύβην τοῦ ἁλιέως. Ὁ Μαλεσκὼτ ὑπέφερε πεῖναν, καὶ γενόμενος διὰ τοῦτο ἔτι κτηνωδέστερος, ἐκακομεταχειρίζετο ἀσπλάγχνως τὴν ἀσθενοῦσαν γυναῖκα καὶ τὴν θυγατέρα του, πτωχὸν δεκαετὲς κοράσιον, τὸ ὁποῖον ἔτρεχε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἠμίγυμνον εἰς τοὺς βράχους.

Ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδύνατό τις νὰ κρίνῃ αὐτὸν ἐκ τῶν λυπηρῶν αὐτῶν σκηνῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου του. Ποτὲ τὸ παραμικρὸν παράπονον δὲν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Ἡβόννης· τὸ δυστυχὲς πλάσμα, ἐνισχυόμενον ἀπὸ τὴν ἐλπίδα καλλητέρας ζωῆς, κατέπινε μεθ' ὑπομονῆς τὰς πικρίας, καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὴν θυγατέρα της πραότητα καὶ καρτερίαν. Ἡ γενναία αὕτη σιωπὴ, ἑνουμένη μὲ καλάς τινας πράξεις διαλαμπούσας ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὸν βίον τοῦ Μαλεσκὼτ, τῷ περιεποίει ὑπόληψίν τινα. Ἐνθυμοῦντο ὅτι, ἐπιτήδειος κολυμβητὴς ὤν, δυνάμενος νὰ διαμείνῃ εἰς τὸ ὕδωρ ἡμίσειαν ἡμέραν, ἔσωσε πολλάκις δι' ἀνθραγαθημάτων τόλμης καὶ ἐπιτηδειότητος, πολλοὺς δυστυχεῖς πνιγομένους. Καὶ ὅμως ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι συνάδελφοί του τὸν παρίστανον ἐκ συμφώνου περιφρόνητον καὶ πλεονέκτην. Ἔσειον ἐμφαντικῶς τὴν κεφαλὴν ὁσάκις ἀνέφερέτις ἐμπροσθέν των δι' αὐτόν· ὁσάκις δὲ ἤκουόν τινα ἐπαινοῦντα τὴν ἀτρόμητον φιλανθρωπίαν τοῦ ἁλιέως, ἔλεγον ὅτι εἰς τὴν διαγωγήν του ἐνυπῆρχεν ἐπιδεξιὰ μᾶλλον καὶ ἀπληστία, ἢ ἀληθὴς συμπάθεια.

— Ἐκεῖνος ὅστις κινδυνεύει νὰ πνιγῇ πληρώνει καὶ πληρώνει καλὰ, ἔλεγον· καὶ ἔπειτα βλέπεις μερικοὺς νὰ κτυποῦν τὰς χεῖρας καὶ νὰ φωνάζουν εἰς τὸ παράλιον· Βοῦγε! Βοῦγε! Βάλετον καμμίαν σκοτεινὴν νύκτα μίαν βολὴν τουφεκίου μακρὰν κανενὸς δυστυχοῦς πνιγομένου. καὶ ἂς μὴν εἶναι ἐκεῖ κανεὶς διὰ νὰ τὸν ἰδῇ ἢ νὰ τὸν πληρώσῃ, καὶ τότε . . .

Ἰδοὺ, τωόντι τί συνέβη εἰς ψυχράν τινα καὶ ὁμιχλώδη νύκτα τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ 1793 ἔτους.

Πρὸ τριῶν ὡρῶν ὁ Μαλεσκὼτ ἐκοιμᾶτο, ὁπότε ἄνθρωπός τις ἔκρουσε σφοδρῶς τὴν θύραν τῆς καλύβης του· ὁ ἁλιεὺς ἀνεπήδησεν ἀμέσως ἐκ τῆς κλίνης του. Νομίζων δὲ ὅτι ὁ κρούων ἦτο ἐπαίτης καταληφθεὶς ἀπὸ τὴν νύκτα, εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκά του νὰ μὴν ἀνοίξῃ, καὶ ἐπλαγίασε πάλιν ἡσύχως.

Ἀλλ' οἱ κτύποι ἐδιπλασιάσθησαν, ὁ δὲ ἁλιεὺς ἠγέρθη, καὶ μυκώμενος ὡς ἄνθρωπος ἀπηυδημένος ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἥρπασε τὴν ῥάβδον του, καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Γρήγορα! Μαλεσκὼτ, γρήγορα, διὰ τὸν Θεόν! ἀνέκραξεν ὁ εἰσελθὼν ὅστις ἦτον ὁ τελωνικὸς φύλαξ, τοῦ ὁποίου ἡ σκοπιὰ ἐκρύπτετο μεταξὺ δύο μεγάλων σπιλάδων βήματά τινα μακρὰν τῆς καλύβης τοῦ ἁλιέως· ἄνθρωποι πνίγονται ἐδῶ κάτω, ἡ λέμβος τοῦ τελωνείου εἶναι ἀραγμένη, καὶ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν γνωρίζει νὰ κολυμβήσῃ καλά . . . Κάμε γρήγορα! πάρε τὸ σχοινί σου, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν!

Ἡ θάλασσα ἦτο τρικυμιώδης τὴν νύκτα ἐκείνην· αἱ σανίδες τῆς πενιχρᾶς καλύβης ἔτριζον καὶ συνεκρούοντο, ὡς τὰ μετὰ τὸ φθινόπωρον ξηραινόμενα φύλλα εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων· ὁ Μαλεσκὼτ, γυμνὸς σχεδὸν ἐρρίγα εἰς τὸ κατώφλιον τῆς καλύβης καὶ δὲν ἐπρόφερε λέξιν.

— Ἔλα, ὁ καιρὸς περνᾷ, Μαλεσκὼτ, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ φύλαξ· ἔχασα, διὰ νὰ τρέξω εἰς τὸ φρούριον, ἀρκετὴν ὥραν, τὴν ὁποίαν ἤμην πρόθυμος νὰ ἐξαγοράσω μὲ τὸν ἐτήσιον μισθόν μου . . . Αἱ τελευταῖαι κραυγαὶ τῶν πνιγομένων ἦσαν ἀσθενεῖς, σπαρακτικαὶ· κάμε, Μαλεσκὼτ, κάμε διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

Καὶ πάλιν ὁ ἁλιεὺς δὲν ἀπεκρίθη. Ἀλλὰ τέλος πάντων,

— Κάμε, κάμε, μάλιστα! εἶπε μὲ φωνὴν βάρβαρον, καὶ τραχεῖαν· καὶ τί διάβολον λοιπὸν, κάμουν αὐτοὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἁλικῶν εἰς τὸ παράλιον; σωροὺς ἀθλίων οἱ ὁποῖοι εἶναι καλοὶ διὰ νὰ τυραννοῦν μόνον τοὺς πτωχοὺς, καὶ φοβοῦνται τὸ νερὸν ὡς λυσσασμένοι σκύλοι! Ἔσωσαν ποτὲ κανένα οἱ ὑπάλληλοι τοῦ τελωνείου; Ὄχι! καὶ ἐντοσούτῳ καθ' ἑβδομάδα σουφρώνουν τὸν μισθόν των, τρώγουν καὶ πίνουν! Καὶ ὁ Μαλεσκὼτ, ὁ δυστυχὴς Μαλεσκὼτ, ἀποθνήσκει τῆς πείνας! Καλὴν νύκτα, σύντεκνε Σολέηλ, καλὴν νύκτα! βάλλω τὴν γυναῖκά μου καὶ ψάλλει τὸ *Ἄμωμοι ἐν ὁδῷ* δι' αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ πίουν τὸ μέγα ποτήριον· οὔτε περισσότερον οὔτε ὀλιγώτερον ἠμπορῶ νὰ κάμω εἰς τοιαύτην νύκτα!

Ὁ τελωνικὸς φύλαξ ὀλίγον ἐπρόσεξεν εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ ἀπαγγελθείσας ὑπὸ τοῦ ἁλιέως κατηγορίας· ἀλλ' ὅτε ἤκουσε τοὺς τελευταίους λόγους, ἠγανάκτησε.

— Θὰ ἀφήσῃς λοιπὸν νὰ χαθοῦν ἐκεῖνοι οἱ ταλαίπωροι ἄνθρωποι, ἐνῷ σὲ εἶναι τόσον εὔκολον νὰ τοὺς σώσῃς! ἡ τελευταία κραυγὴ τὴν ὁποίαν ἤκουσα μόλις ἤρχετο μισὴν λεύγαν μακρὰν ἀπὸ τὸ πέλαγος. Ἔλα, ἔλα, Μαλεσκὼτ, εἶναι παιγνιδάκι αὐτὸ διὰ σὲ, ὁ ὁποῖος καλλήτερον εἶσαι συνειθισμένος εἰς τὸ νερὸν παρὰ εἰς τὴν ξηράν.

Ἀλλ' ὁ ἁλιεὺς ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως ἔκλεισεν ὁρμητικῶς τὸ σκωληκόβρωτον φύλλον τοῦ παραθύρου του ὅπερ ἐχρησίμευεν ἀντὶ θύρας εἰς τὴν καλύβην.

Ὁ φύλαξ ἔμεινεν ἀκίνητος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο ἁπλοῦς στρατιώτης ζῶν μὲ τὸν μισθόν του· ἀλλ' αἱ κραυγαὶ τῶν πνιγομένων δυστυχῶν κατεσπάρασσαν τὴν καρδίαν του. Ἔκρουσε λοιπὸν ἐκ νέου.

— Μαλεσκὼτ! ἀνέκραξε διὰ τῶν ὀπῶν τῶν σανίδων· μὲ βλέπεις, ὅτι εἶμαι πτωχὸς ἄνθρωπος, ἀπαράλλακτος ὡς σέ· ἐντοσούτῳ, ἂν ζητῇς πληρωμὴν, μὴν ἀρνηθῇς τὴν βοήθειάν σου· δεκαοκτὼ λίρας ἔχεις, ἂν φέρῃς ἕνα ἄνθρωπον ζωντανόν.

Ἡ θύρα ἡμιανοιχθεῖσα ἀίφνης, διέκοψε τὸν λόγον τοῦ τελωνικοῦ φύλακος.

Ὁ Μαλεσκὼτ, εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὸ κατώφλιον τῆς καλύβης, μὲ τὸ φλασκίον εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὸ σχοινίον τυλιγμένον ὑπὸ τὸν βραχίονά του.

— Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἦναι νεκρός; ἠρώτησε.

— Θὰ λάβῃς τὰ ἥμισυ, ἀπεκρίθη ὁ φύλαξ εἰς ἄκρον ἐκπλαγεὶς διὰ τὴν κτηνώδη ἀπάθειαν τοῦ ἁλιέως.

— Καὶ ἂν δὲν φέρω τίποτε; ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ Μαλεσκώτ.

— Ὁ Θεὸς, ἄνθρωπε, νὰ σὲ συγχωρήσῃ διὰ τὴν τόσην σου σκληρότητα Ἂν δὲν φέρῃς τίποτε, θὰ λάβῃς ἓν τάλληρον διὰ τὸν κόπον σου.

— Καλά! εἶπεν ὁ Μαλεσκὼτ, καὶ ἔκαμεν ἓν βῆμα διὰ νὰ ἐξέλθῃ. Ἀλλὰ σκεφθεὶς πάλιν,

— Διὰ κάθε ἐναντίον, φέρε τὸ τάλληρον, Σολέηλ.

— Ὅταν ἐπιστρέψῃς, σέ . . . .

— Τώρα! . . . θὰ τὸ φέρῃς ἢ ὄχι;

Ὁ τελωνικὸς φύλαξ ἔβαλε τὸ νόμισμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἁλιέως, χωρὶς νὰ κρύψῃ πλέον τὴν ἀγανακτησίν του, διότι εἶχεν ἀγοράσει τὸ δικαίωμα τοῦ διατάττειν.

— Ἐμπρὸς τώρα! εἶπεν.

Ὁ Μαλεσκὼτ ὥρμησεν ὡς ἀστραπή.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας ταύτης μετὰ τὴν μεσημβρίαν, μικρά τις λέμβος ἄνευ καταστρώματος, κεκρυμμένη ἕως τότε ὄπισθεν ἐξοχῆς τινος τῆς παραλίας, ὠφεληθεῖσα τῆς πυκνῆς ὁμίχλης, ἥτις αἴφνης εἶχε καλύψει τὸν αἰγιαλὸν, ἦρε τὴν ἄγκυραν, καὶ μ' ὅλην τὴν ἀγριότητα τῆς θαλάσσης, ἤνοιξε τὰ ἱστία καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν νῆσον Ἱερσέυ.

Τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συνέβη ἡ παροῦσα ἱστορία, αἱ λαθραῖαι αὗται ἀναχωρήσεις ἦταν συνήθεις. Πολλοὶ μετενάστευον εἰς Βρετανίαν, οἱ δὲ εὐγενεῖς φυγάδες ἔκλεγον τὰς γειτονικὰς παραλίας τῆς Μακλοβιουπόλεως, ὡς τὸ μᾶλλον κατάλληλον καὶ ἧττον ἐπικίνδυνον μέρος εἰς ἀναχώρησιν. Ναὶ μὲν εἰς τὰ παράλια ταῦτα ἐστάθευε φρουρὰ τελωνικῶν κατασκόπων, ἀλλὰ τὰ πλοιάρια ἐκρύπτοντο μεταξὺ τῶν ἀπείρων βράχων ὅπου εὑρίσκονται τόσοι ἄγνωστοι λιμένες καὶ ὅρμοι.

Ἡ λέμβος, ἥτις, ὡς εἴπομεν, εἶχεν ἀναχωρήσει βοηθουμένη ὑπὸ τῆς ὁμίχλης, ἔφερεν ἕνα μόνον ἐπιβάτην, νέον εἴκοσιν ἕως εἴκοσι δύο ἐτῶν.

Ὁ μαρκέσιος Σαὶν-Ζουὰν δὲν εἶχεν ἀποφασίσει μὲ εὐχαρίστησίν του νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πάτριον γῆν. Ὁ πατήρ του, ἀποθανὼν πρὸ ὀλίγου, εἶχε προϊδῆ ἀπὸ πολλοῦ τὰς περιστάσεις τοῦ 1789 ἔτους, καὶ ἔσπευσε διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον νὰ μεταβάλῃ τὴν περιουσίαν του εἰς χρήματα. Ὁ δὲ νέος μαρκέσιος, κύριος μεγάλων κεφαλαίων, καὶ ὅλως ἀφωσιωμένος εἰς τὴν βασιλικὴν μερίδα, ἀφιερώθη ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὸν Κ. Ῥουαρὴ (Rouarie). Εἶχε βοηθήσει ἀτομικῶς καὶ χρηματικῶς τὸν Βρετανὸν συνωμότην· ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ, ἡ μὲν συνωμοσία δὲν ἐτελεσφόρησεν, ὁ δὲ ἀρχηγός της ἀπέθανεν, ὁ νέος μαρκέσιος Σαὶντ-Ζουὰν ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἀπηλλαγμένον παντὸς δεσμοῦ. Ἐμέτρησε μὲ ἀμερόληπτον βλέμμα τὰς δυνάμεις τῶν ἐν Βρετανίᾳ βασιλικῶν εἶδεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀκολουθήσωσιν οἱ εὐγενεῖς λογικόν τι σύστημα ὑπερασπίσεως, διότι ἀντὶ νὰ ἐνεργῶσιν ὁμοφώνως καὶ μὲ ὁμόνοιαν, διεφλονείκουν πρὸς ἀλλήλους εἰς τὰ πεδίον τῆς μάχης, ποῖος θὰ κάμῃ τὸ πρῶτον βῆμα, φροντίζοντες μόνον διὰ παιδαριώδεις διακρίσεις καὶ ζητοῦντες δι' ἀρχηγὸν, ὄχι τὸν ἱκανώτερον, ἀλλὰ τὸν *καλλήτερον εὐγενῆ*. Ὁ πύργος τοῦ μαρκεσίου ἦτο πλησίον τῆς παραλίας· ἔβαλε λοιπὸν ἐντὸς μικροῦ κιβωτίου ὅ,τι τῷ ἔμενεν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πατρός του, καὶ ἔφθασε μόνος εἰς τὸ μέρος ὅθεν ἤθελε νὰ ἐπιβιβασθῇ.

Ἡ τρικυμία τὸν κατέλαβεν ὅτε ἀπεῖχε λεύγας τινὰς μόλις ἀπὸ τὸν μικρὸν ὅρμον τοῦ Ῥοθενέφ· μετ' οὐ πολὺ ἡ λέμβος δὲν ὑπήκουε πλέον εἰς τὸ πηδάλιον, καὶ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὥραν κατεποντίσθη. Ὅλοι οἱ ναῦται ἐπνίγησαν· ἀλλ' ὁ μαρκέσιος, ἄριστος κολυμβητὴς, ἔμεινεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς νυκτὸς, κράζων καὶ ζητῶν βοήθειαν· καὶ κατώρθωσε, μετὰ ἀνηκούστους ἀγῶνας, νὰ φθάσῃ εἰς ὕφαλόν τινα μακρὰν πολὺ τῆς παραλίας. Ἀποκαμωμένος, ἔξω φρενῶν σχεδὸν, ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ βράχου, καὶ κράζων ἰσχυρῶς ἀπεκοιμήθη, τὴν κεφαλὴν ἔχων ἐστηριγμένην ἐπὶ τοῦ μικροῦ κιβωτίου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἐγκαταλείψει.

Ὅλα ταῦτα συνέβησαν μίαν ὥραν περίπου πρὶν ὁ Μαλεσκὼτ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅταν ὁ ἁλιεὺς ἐγωρίσθη ἀπὸ τὸν τελωνικὸν φύλακα, ὁ τελευταῖος οὗτος τῷ ἔδειξε ποίαν διεύθυνσιν ὤφειλε νὰ λάβῃ, διότι αἱ φωναὶ πλέον δὲν ἠκούοντο.

— Τρεῖς λεύγας μακρὰν τοῦ φρουρίου τῆς Κονγέης· τρία τέταρτα λεύγας ἀπὸ ἐδῶ, τῷ εἶχεν εἰπῆ ὁ ἀγαθὸς φύλαξ.

Ὁ Μαλεσκὼτ ἠκολούθει ἀδιστάκτως τὴν ὁδὸν ταύτην ἀλλάσσων δρόμον ὁσάκις ἐπλησίαζεν εἰς σκοπέλους· ὁ ἁλιεὺς ἐξήσκει θαυμασίως τὴν τέχνην του· ὁ ὅτι ἡ θάλασσα καὶ αὐτὸς ἐγνώριζον ἐντελῶς ἀλλήλους. Ὁ τελωνικὸς φύλαξ εἶχεν εἰπεῖ, ὅτι τὸ νὰ κάμῃ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Μαλεσκὼτ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν καιρῷ τρικυμίας, ἦτο δι' αὐτὸν ἀσήμαντον πρᾶγμα. Καὶ τωόντι ὀλίγην ὥραν μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, μ' ὅλην τὴν αὐξάνουσαν πλημμύραν καὶ τὴν τρομερὰν δύναμιν τοῦ κύματος, ὁ Μαλεσκὼτ εὑρίσκετο πλησίον τοῦ διωρισμένου μέρους.

Ἐστάθη καθέτως ἐπὶ τοῦ ὕδατος, διερευνῶν

ὅλην τὴν πέριξ αὐτοῦ ἄπειρον ἔκτασιν, διὰ νὰ ἴδῃ ἂν κανὲν σῶμα ἐφαίνετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύψῃ.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν συντόνου ἐξετάσεως, οὐδένα ναυαγὸν, ζῶντα ἢ νεκρὸν εὗρεν· ἐκολύμβα τότε πολὺ πλησίον τῆς ὑφάλου, καὶ ἀφῆκε φωνὴν ὀξυτάτην ἥτις βεβαίως θὰ κατετρόμαξε τὸν ἔντιμον τελωνικὸν φύλακα ἐντὸς τῆς σκοπιᾶς του.

Καὶ εὐθὺς ἄνθρωπός τις ἀνωρθώθη ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ βράχου.

— Καλά! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Μαλεσκὼτ, καλά! θὰ σφογγίσωμεν καὶ τὰς δέκα ὀκτώ!... δέκα ὀκτὼ λίρας! δηλαδὴ μίαν κατάστασιν!... Ἔ! σὺ ἀπὸ τὴν ὕφαλον!

— Ἔ! ἀπήντησεν ὁ ἐπὶ τῆς ὑφάλου ὄρθιος ἄνθρωπος.

— Μόνος εἶσαι;

— Μόνος.

— Ἀ! ἕνας μόνον! ἀξιόλογα! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Μαλεσκώτ. Ἄκουσε, παλληκάρι μου, προσέθεσε μεγαλοφώνως, παίξε καὶ τὰ χέρια σου καὶ τὰ πόδια σου, ἂν ἠξεύρῃς νὰ κολυμβήσῃς· εἰδεμὴ, ἔχω τὸ σχοινί μου καὶ σὲ τραβῶ σιγὰ σιγά.

— Καταβαίνει ἡ θάλασσα; ἠρώτησεν ὁ ἄγνωστος.

— Ἠμπορεῖ νὰ ἦναι μεσάνυκτα τώρα, σύντεκνε· περὶ τὰς τρεῖς, ἡ θάλασσα θὰ γίνῃ ὅπως λέγεις.

Ἔκφρασις δυσαρεσκείας διέφυγε τὰ χείλη τοῦ ξένου.

— Πόσον εἶναι ἀπὸ ἐδῶ ἕως τὸ παράλιον;

— Σωστὰ τρία τέταρτα λεύγας, σύντεκνε.

Ὁ Μαλεσκὼτ παρετήρει μὲ κακότροπον χαρὰν ποῖον ἀποτέλεσμα ἐπέφερον ἐπὶ τοῦ ἀγνώστου αἱ ἀπαντήσεις του. Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπὴν, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐσιώπησε μὲ ψυχικὴν ἀθυμίαν.

— Εἶμαι πολὺ κουρασμένος, καὶ οὔτε τὸν μισὸν δρόμον θὰ ἠμπορέσω νὰ κάμω. Εἰπέ με, σύντεκνε, ὁ βράχος ἐ ἔχει μετὰ τὴν πλημμύραν;

— Μετὰ μίαν ὥραν ἓν βρίσκιον θὰ ἠμπορέσῃ νὰ περάσῃ ἀνωθέν του χωρὶς νὰ τὸν ἐγγίσῃ. Ἀλλὰ τί διάβολον κάμεις ἐσὺ αὐτοῦ; Καθὼς βλέπω, δὲν ἠξεύρεις νὰ κολυμβήσῃς. Πάρε τὸ σχοινίον μου καὶ τύλιξέ το τριγύρω σου...

— Τί νὰ κάμω; ἐψιθύρισεν ὁ ἄγνωστος, βαθέως σκεπτόμενος κατὰ τὸ φαινόμενον.

— Δὲν τὸν συμφέρει φαίνεται τὸν φίλον νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ῥεβενέφ, ὅπου ὑπάρχει ταχυδρομεῖον, εἶπεν ὁ Μαλεσκὼτ κατ' ἰδίαν. Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπήν.

— Ἔλα! θὰ καταβῆς; ἀνέκραξεν ἀνυπομόνως, ἠξεύρεις ὅτι καλλήτερα εἶχα νὰ ἤμουν εἰς τὸ κρεββάτι μου, παρὰ ἐδῶ;

Ὁ ναυαγήσας ὅστις, ὡς τὸ ἐμάντευσε βεβαίως ὁ ἀναγνώστης, ἦτο ὁ μαρκέσιος Σαὶντ-Ζουὰν, ἔκαμε βήματά τινα πρὸς τὰ πρόσω, καὶ ἔπειτα ἐστάθη διστάζων ἀκόμη.

— Νὰ ἠξεύρες, ἄνθρωπε, τί στενοχωρίαν ἔχω! εἶπε· ἔχω ἐδῶ ἓν κιβώτιον μεγάλης ἀξίας καὶ πολὺ βαρύ· δυστυχῶς ἂν ἤμην μόνος, μία λεύγα κολυμβήματος δὲν ἦτο τίποτε δι' ἐμέ· κολυμβῶ καθὼς δὲν εἶδα κανένα νὰ κολυμβᾷ. Ἀλλ' εἶναι τώρα τέσσαρες ὧραι ἀφοῦ εἶμαι εἰς τὸ νερὸν, φορτωμένος τὸ κιβώτιόν μου. Θέλεις νὰ μὲ βοηθήσῃς, νὰ σηκώσωμεν ὁ καθεὶς τὸ ἥμισυ τοῦ βάρους του.

— Διάβολε! τέσσαρες ὧραι, νόστιμος εἶσαι; εἶπεν ὁ ἁλιεὺς, ἐκπλαγεὶς πρὸ πάντων διὰ τὰς λέξεις ταύτας, αἵτινες προσέβαλλον τὴν περὶ τὸ κολυμβᾶν φιλοτιμίαν του. Δὲν μὲ βλέπεις ἐμὲ, ἐμὲ τὸν Μαλεσκώτ; Δὲν ἤκουσές ποτε νὰ ἀναφέρουν τὸ ὄνομά μου;

— Τῳόντι, εἶπεν ὁ μαρκέσιος, ἀνακαλέσας τὰς ἀναμνήσεις του· τίμιος, πτωχὸς καὶ εὔσπλαγχνος ἄνθρωπος... Ὦ! ἐσώθην! ἐσώθην, Θεέ μου! θὰ πιάσῃς λοιπὸν τὸ ἥμισυ τοῦ κιβωτίου;

— Δόσε μέ το ὅλο, ἔλα, σύντεκνε· ἂν ἦναι τέσσαρες ὧραι ἀφοῦ εἶσαι εἰς τὴν θάλασσαν· ἀρκετὴ ὥρα εἶναι.

Ὁ μαρκέσιος ἐσυλλογίσθη ἐπὶ μικρόν.

— Αὐτὸ τὸ κιβώτιον καὶ ἐγὼ, δὲν θὰ χωρισθῶμεν ποτὲ, εἶπε. Δέχθητι τὴν συμφωνίαν ὅπως σὲ τὴν προτείνω· διὰ τὸν κόπον σου, θὰ πάρῃς πενῆντα λουδοβίκεια, ἅμα ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ξηράν.

— Πενῆντα, εἶπεν; πενῆντα λουδοβίκεια, ἔ! Ὦ! ἀλλὰ... ὦ! ἀλλὰ... φέρε το! φέρε το! πρέπει λοιπὸν νὰ ἦναι ὅλου τοῦ κόσμου τὸ χρυσίον εἰς αὐτὸ τὸ κιβώτιον!

— Ὑπάρχουν πρὸ πάντων ἔγγραφα μεγάλης σπουδαιότητος. Δέχεσαι λοιπόν;

— Ἂν δέχωμαι, λέγεις! Δέχομαι καὶ ἐγγυῶμαι καὶ διὰ σὲ καὶ διὰ τὸ κιβώτιον.

Τὸ κιβώτιον ἦτο τῳόντι βαρύ· ἀλλὰ μ' ὅλον τὸ βάρος του, ὁ μαρκέσιος ἐπροχώρει ἐν σιωπῇ χωρὶς θόρυβον, τόσον ὥστε ὁ ἁλιεὺς ἐδυσκολεύετο νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Ὁ δὲ Μαλεσκὼτ ἐσυλλογίζετο.

Τὸ νὰ εἴπωμεν ὁποῖαι ἀπαίσιαι ἰδέαι ἀνέβαινον εἰς τὴν καρδίαν του, μὲ πόσην ψυχρότητα ἐσκέφθη νὰ πράξῃ ἔγκλημα, καὶ μὲ πόσην θηριώδη λύτσαν κατεδίωξε τὸν σκοπόν του αὐτὸν, δὲν ἤθελε μόλον εἶσθαι δύσκολον εἶναι καὶ ἀνωφελὲς καὶ ἐπίπονον. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἀρκετὴν ὀξυδέρκειαν διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὰς δύο ταύτας ἀλληλενδέτους σκέψεις τὰς ὁποίας τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ ἁλιεὺς ἔκαμεν. «Ἔχω ἐδῶ ἕνα θησαυρὸν, ὅστις δύναται νὰ μὲ κάμῃ πλούσιον εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· καὶ πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ γίνῃ ὁ θυσαυρὸς αὐτὸς ἰδικός μου.»

Ἀφοῦ παρῆλθεν ἓν τέταρτον, ὁ Μαλεσκὼτ, ὅστις ἀνεπαισθήτως εἶχε μεταβάλλει ὁδὸν, διὰ νὰ λάβῃ διεύθυνσιν παράλληλον σχεδὸν μὲ τὴν παραλίαν, ἤκουσε συχνοτέραν καὶ μᾶλλον βεβιασμένην τὴν ἀναπνοὴν τοῦ μαρκεσίου.

Ἠσθάνθη ὅτι τὸ κιβώτιον ὁλονὲν ἐβάρυνε. Τὴν στιγμὴν ταύτην. τὸ κακούργημα ἦτο ἤδη ἀποφασισμένον. Προφασισθεὶς ὅτι ἠσθάνετο πόνον εἰς τὸν ἕνα τῶν κολυμβώντων βραχιόνων του, παρεκάλεσε τὸν συνοδοιπόρον του ν' ἀλλάξῃ θέσιν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον τὸ πάσχον μέλος, καὶ νὰ κολυμβήσῃ διὰ τοῦ ἑτέρου βραχίονος. Ὁ μαρκέσιος, μὴ συλλαβὼν τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν συγκατετέθη εὐχαρίστως, εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Μαλεσκὼτ, καθόσον ἔμελλε νὰ ἐνασχοληθῇ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ὁ δὲ Μαλεσκὼτ, κρατῶν πάντοτε τὸ κιβώτιον, προώδευσε, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν οἱ πόδες του ἤγγιζον τὴν κεφαλὴν τοῦ ἄλλου, κατέφερε τόσον ἐπιτήδειον καὶ βίαιον λάκτισμα, ὥστε ἡ πτέρνα τοῦ ποδός του, κτυπήσασα καθ' εὐθεῖαν τὸ μέτωπον τοῦ ὑγματός του, τὸ ἀπεμάκρυνεν ἀμέσως ἀπ' αὐτοῦ.

Ἐνῷ δὲ ὁ μαρκέσιος ἐβυθίζετο εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ Μαλεσκὼτ, ἀνέλαβεν ὅλας τὰς δυνάμεις του, καὶ ἀπεμακρύνθη μετ' ὀργῆς.

Ἐντοσούτῳ ὁ Σαὶντ-Ζουὰν ὀλίγον ἐτρόμαξε διὰ τὸ κτύπημα. Ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ὥρμησε πρὸς καταδίωξιν τοῦ φυγάδος.

Ἡ καταιγὶς ἐμυκᾶτο τότε σφοδρῶς, ὁ δὲ μαρκέσιος, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἀστραπῶν, ἐδυνήθη νὰ ἴδῃ τὸν Μαλεσκὼτ φεύγοντα μακράν.

Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐκολύμβα μὲ ἐπελπισίαν. Ἐνίοτε δὲ ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἔβλεπε λυσσῶν ὅτι ὁ ἀντίπαλός του ὁλονὲν προώδευε. Τὸ κιβώτιον ἐβράδυνε τὸν δρόμον του. Ἂν ὁ ἀντίπαλός του τὸν ἔφθανεν, ἔπρεπεν ἢ νὰ τὸ ἀφήσῃ ἢ νὰ χαθῇ· ἐπροτίμα ὅμως τὸν θάνατον παρὰ νὰ στερηθῇ τὸν πολύτιμον θησαυρόν. Ἡ μόνη ἐλπὶς, ἥτις τῷ ἔμενεν ἦτο, νὰ εὕρῃ βράχον τινὰ ὅπου νὰ ἐναποθέσῃ πρὸς στιγμὴν τὸ φορτίον του, νὰ στραφῇ μετὰ ταῦτα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπροχώρει ἀδιακόπως· μόλις ἀπεῖχεν ἤδη τοῦ Μαλεσκὼτ πεντήκοντα ὀργυιὰς, καὶ ἡ πλησιεστέρα ὕφαλος ἦτο διακοσίας περίπου μακράν. Ὁ Μαλεσκὼτ ἐν τοσούτῳ τὴν ἔφθασε, τὴν περιῆλθε ταχέως, καὶ ἔγεινεν ἄφαντος· μετ' ὀλίγον δὲ τὸν εἶδεν ὁ ἀντίπαλός του ἔκπληκτος, ἐπιστρέφοντα αὐτοθελήτως πρὸς συναπάντησίν του.

Μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε ὀργυιῶν διάπλουν, ἐπλησίασαν ἀμφότεροι ἀλλήλους.

Τότε ἤρχησε μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων πάλη τρομερὰ, πάλη τοιαύτη. ὁποίαν οὐδεὶς εἶδέ ποτε οὔτε δύναται νὰ διηγηθῇ. Ἡ τρικυμία, ἀκμάζουσα τότε, ἐμυκᾶτο περὶ τοὺς δύο τούτους ἀνθρώπους, περὶ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ὄντα τὰ ὁποῖα ἠπείλει πανταχόθεν καταστροφὴ, καὶ ἕκαστον κῦμα ἐδύνατο νὰ ῥίψῃ νεκρὰ εἰς ἀπότομόν τινα ὕφαλον. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἀμέριμνοι καὶ οἱ δύο διὰ τὴν τρομερὰν σκηνὴν, προσπαθοῦσιν ὄχι νὰ ἑνώσωσι τοὺς ἀδυνάτους ἀγῶνάς των κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ νὰ ἀφαιρέσωσιν ὁ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου.

Ὁ μαρκέσιος δὲν εἶχεν ἰδεῖ ὅτι ὁ Μαλεσκὼτ εἶχεν ἐναποθέσει εἰς τὴν ὕφαλον τὸ κιβώτιον· ἐνόμιζε λοιπὸν ὅτι ὁ προσβάλων αὐτὸν, θὰ μετεχειρίζετο τὸν ἕνα τῶν βραχιόνων του. Ὅτε δὲ ἐπλησίασεν ἀνεπήδησε ἔξω τοῦ ὕδατος, θέλων νὰ πέσῃ μὲ τὰς χεῖρας ἡνωμένας κατὰ τῆς ῥάγεως τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ ἁλιεὺς ὅμως τὸν εἶδεν ἐρχόμενον, καὶ καθ' ἣν ὥραν ὁ μαρκέσιος ἐβυθίζετο κατ' αὐτοῦ μὲ ὅλον τὸ βάρος τοῦ σώματός του, ὁ Μαλεσκὼτ τὸν ἀπέφυγε βυθισθεὶς αἰφνης ὑπὸ τὸ ὕδωρ, τὸν ἥρπασεν ἐκ τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὸν πνίξῃ ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀλλὰ κίνημα σπασμωδικὸν καὶ ἀπηλπισμένον τὸν ἐμπόδισε νὰ ἐπιτύχῃ, καὶ ἀμφότεροι ἐπανῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος.

Ὀσάκις ὁ Σαὶντ-Ζουὰν ἐλάμβανε καλλήτεραν ἀμυντικὴν θέσιν, ἡ πάλη ἦτο ἄνισος· διότι ὁ Μαλεσκὼτ ἦτο μὲν ῥωμαλεώτερος καὶ ὀλιγώτερον κεκοπιακὼς, ὁ ἄλλος ὅμως ἦτο ἀναντιῤῥήτως ἐπιτηδειότερος κολυμβητής. Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ὁ Μαλεσκὼτ εἶχε πάθει ἀρκετὰ ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου του, καὶ ἦτο κατεπτοημένος· ὥστε ἔβλεπε μὲ ἀπελπισίαν καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θησαυρόν του ἐξαφανιζόμενα.

Ἀλλὰ τοιοῦτο δὲν ἦτο τὸ πεπρωμένον του. Ἐνῷ τὸ πνεῦμά του ἐκυριεύετο ὑπὸ λυσσώδους παραφροσύνης, ὁ δάκτυλός του ἤγγισε τυχαίως τὸ σχοινίον ὅπερ εἶχε τυλίξει περὶξ τῶν πλευρῶν του. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ κακουργήματος ἐφάνη ἀμέσως εἰς αὐτὸν ἄφευκτος· τὸ σχοινίον τοῦτο ἔμελλε νὰ γίνῃ ὄργανον δολοφονίας. Ἀναλαβὼν ὅλας τὰς δυνάμεις του, ἐβυθίσθη, ἔστρεψε τὸ σχοινίον εἰς τρεῖς γύρους, καὶ ἔκαμεν εἰς τὴν ἄκραν χονδρὸν καὶ σφιγκτὰ δεδεμένον κόμβον· ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ἐπερίμενε χωρὶς νὰ κινηθῇ νέαν προσβολὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ μαρκέσιος, ἐννοήσας ὅτι ἔρθασεν ἡ στιγμὴ διὰ νὰ στείλῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν ἐχθρὸν, ἐκινήθη ἐμπρὸς καὶ ὥρμησε κατὰ τοῦ ἁλιέως μὲ τρομερὰν λύσσαν. Ὁ Μαλεσκὼτ ἐκτύπησε τότε... Ἡ κάνναβις βραχεῖσα, εἶχε γίνει βαρεῖα καὶ σκληροτάτη, ὥστε ὁ μαρκέσιος ἔμεινεν ἀκίνητος ἐπὶ δευτερόλεπτά τινα.

Τὴν τελευταίαν αὐτὴν ὥραν, ἀστραπὴ διέσχισε τὸ νέφος· ὁ δολοφόνος ἐδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ κατὰ πρόσωπον τὸ θῦμά του. Καὶ ἀφεὶς φωνὴν ἀγρίου θριάμβου ἐκίνησεν ἐκ νέου τὸ ῥόπαλόν του καὶ κατέφερε καὶ δεύτερον κτύπημα. Ὁ δυστυχὴς Σαὶντ-Ζουὰν ἐγένετο ἄφαντος ὑπὸ τὰ κύματα.

— Καλά! εἶπεν ὁ ἁλιεὺς, μᾶς ἔκαμε καὶ τὸν κολυμβητήν!

Καὶ ἀμέσως διευθύνθη πρὸς τὴν ὕφαλον ὅπου εἶχεν ἐναποθέσει τὸν θησαυρόν του. Φθᾶς δὲ εἰς τὸ παράλιον, ἔθαψε τὸ κιβώτιον εἰς τὴν ἄμμον, καὶ μετέβη εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶχε χωρισθῇ ἀπὸ τὸν τελωνικὸν φύλακα. Ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν περιέμενεν ἀνυπομόνως.

— Λοιπὸν, Μαλεσκὼτ, εἶπε, μόνος;

— Ἕνας ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ σώσῃ ὅλους ὅσοι εἶναι ἀποθαμένοι. Δὲν ηὗρα κανένα, σύντεκνε Σολέηλ.

— Οἱ δυστυχεῖς!... Καλὴν νύκταν, Μαλεσκώτ. Ἐκάμαμεν ὅ,τι ἐδυνάμεθα.

Τὴν ἐπαύριον, πρὶν ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα, ὁ Μαλεσκὼτ ἔγινεν ἄφαντος ἐγκαταλείψας τὴν γυναῖκα καὶ τὸ τέκνον του. Ἔκτοτε, οὐδεὶς ἀνέφερέ τι πλέον περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Μακλοβιούπολιν

Μεταφέρομεν ἤδη τὸν ἀναγνώστην εἰς Λονδῖνον, εἰς μεγαλοπρεπές τι ξενοδοχεῖον τοῦ Πώλ-Μώλ. Δέκα ἔτη παρῆλθον ἀφ' ἧς ἐποχῆς συνέβησαν τὰ ἀνω-

τέρω περιγραφέντα. Ἐξηπλωμένος ἐπὶ πολυτελοῦς ἀνακλίντρου σωματώδης τις ἄνθρωπος, ἐκάπνιζε πλησίον του ἔχων μεγάλον ποτήριον μὲ οἰνόπνευμα, φέρων λεπτότατον νυκτικὸν ἔνδυμα, καὶ πέδιλα ἄξια σουλτάνου τῆς Χαλιμᾶς, τὰ ὁποῖα ἐστήριζεν ἐπὶ ἑστίας μεγαλοπρεποῦς. Τὰ πάντα, εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου εὑρίσκομεν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, ἀνήγγειλον πολυτέλειαν καὶ πλοῦτον. Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, μ' ὅλην τὴν βραχεῖαν καπνοσύριγγά του καὶ τὸ βάναυσον πρόσωπόν του, ἦτο μέγας τις κύριος. Ἦτο Γάλλος μετανάστης, ὁ Κύριος μαρκέσιος Σαὶντ-Ζουὰν, τελευταῖος γόνος πλουσίας οἰκογενείας, ὅστις πολλάκις ἐσυγγένευσε μὲ τὸ δουκικὸν αἷμα τῆς Βρετανίας.

Μετὰ τὴν μὲ τὸν τελωνικὸν ὑπάλληλον συνδιάλεξίν του, ὁ Μαλεσκὼτ, (ὁ ἀναγνώστης ἐνόησεν, ὅτι ὁ εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ξενοδοχεῖον τοῦ Πὼλ-Μὼλ καταλύων, ἦτον ὁ ἁλιεὺς Μακλοβιουπόλεως) ἐξέθαψε τὸ κιβώτιον, καὶ χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ κἂν εἰς τὴν καλύβην του, ἐκρύβη εἰς τοὺς βράχους ἑωσοῦ ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα. Τότε ἤνοιξε τὸν θησαυρόν του· τὸ κιβώτιον περιεῖχεν ἓν διαβατήριον καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα ἐπικυροῦντα, ὅτι ὁ κομιστὴς ἦτο ὁ μαρκέσιος Σαὶντ-Ζουὰν, μεγάλην ποσότητα συναλλαγματικῶν εἰς βάρος διαφόρων καταστημάτων τοῦ Λονδίνου. καὶ χρυσόν. Ὅτε ὁ Μαλεσκὼτ εἶδεν ὅλα ταῦτα, παρ' ὀλίγον νὰ γίνῃ παράφρων.

Ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς, ὁ πυρετός του κατεπραΰνθη καὶ ἀνέλαβεν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὑπῆγε λοιπὸν κατ' εὐθεῖαν εἰς ἀπόκεντρόν τι μέρος ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς αὐτὸν, ὅπου ἐκρύπτοντο οἱ λαθρέμποροι. Ἡ συμφωνία διὰ τὸν διάπλουν του ἐγένετο ἀμέσως· ὁ Μαλεσκὼτ ἐπερετύλιξε τὸ κιβώτιον εἰς τὰ ῥάκη τοῦ ἐργατικοῦ ἐπανωφορίου του· ἐπρότεινε νὰ *κερδήσῃ τὸν ναῦλόν του*, νὰ ἐργασθῇ δηλαδὴ ὡς ναύτης κατὰ τὸν διάπλουν. Εἰς Σουθαμπτῶνα, παρ ὀλίγον νὰ ἀνακαλυφθῇ· ἀλλὰ παρελθόντος τούτου τοῦ κινδύνου, δὲν εἶχε πλέον κανένα φόβον. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς μηνὸς, διευθύνθη εἰς Λονδῖνον συνοδίαν ἔχων πρίγκηπος, αὐτὸς ὅστις εἶχεν εἰσέλθει εἰς Σουθαμπτῶνα μὲ πενιχρὰ ῥάκη, κρατῶν ὑπὸ μάλης τὸ κιβώτιόν του. Ἀλλὰ τὸ μαγικὸν τοῦτο κιβώτιον περιέκλειε τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν τύχην. Ἐπληρώθη εἰς Λονδῖνον τὰ συναλλάγματά του καὶ εὑρέθη κύριος πολλῶν ἑκατομμυρίων.

Τότε ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ ὁρμητικῶς τὴν κατωφέρειαν τοῦ νέου βίου του. Ἔδιδε συμπόσια, ἔπαιζε χαρτία, ἐσύχναζεν εἰς τὰ θέατρα, ἑνὶ λόγῳ ἐπεδόθη εἰς πᾶν εἶδος πολυτελείας καὶ σπατάλης, καταπλήσσων οὕτω τὸν κόσμον.

Ἐκτὸς τούτου, διὰ νὰ μὴ μένῃ ἀργὸς, ἔγινε μέλος μεγάλου ἀριθμοῦ ἑταιριῶν, τῶν τῆς ἐγκρατείας, τῆς εὐεργεσίας καὶ λοιπῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων συνεδρίων. Ἦτο τότε ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ δὲ μυθολογία, διαβαίνουσα τὸν πορθμὸν καθὼς τότε ἐν Γαλλίᾳ ἔλεγον, μ' ὅλον τὸν τῆς ξηρᾶς ἀποκλεισμὸν, ἦλθε νὰ ἐπιβάλῃ τὰ ἐπιτετηδευμένα ἐπίθετα αὐτῆς εἰς ὅλα ταῦτα τὰ συνέδρια. Οἱ μὲν ὠνομάζοντο κένταυροι, οἱ δὲ κολυμβηταὶ, φῶκες, καὶ οἱ οἰνοπόται, σιληνοί. Ὁ Μαλεσκὼτ ἦτο μέτριος κένταυρος· ἀλλ' ἦτο ὑποφερτὸς σιληνὸς, καὶ ἀντιῤῥήτως ὁ βασιλεὺς τῶν φωκῶν. Εἰς τὸ πρῶτον τῶν συνεδρίων τούτων τὸν ἐχλεύαζον· τὸν ἐθεώρουν ἀνεξάντλητον μεταλλεῖον μωρῶν στοιχημάτων, καὶ ἐν τούτοις πάντοτε τὸν ἐθήλαζον. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ δὲν συνέβαινε καὶ εἰς τὸ συνέδριον τῶν κολυμβητῶν. Μὲ τὰ ἴδια προτερήματά του καὶ τὴν ἀπληστίαν διὰ τῆς ὁποίας, ὡς γνωρίζομεν, ἦτο προικισμένος, ἐστοιχημάτιζεν ἀδιακόπως καὶ ποτὲ δὲν ἔχανεν. Αἱ φῶκαι τῷ ἀπέδιδον ὅ,τι οἱ κένταυροι τῷ ἀφῄρουν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ.

Ἐκ τῆς περὶ ἀνατροφῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφῆς τοῦ Κ. Α. Παππαζαφειροπούλου.

—ο—

Πατριωτισμὸς λέγεται ὁ ἔνθερμος ἐκεῖνος ζῆλος ὃν αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι διὰ τ' ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος, καὶ ἀφ' ὃν ἐμψυχονόμενοι συνεισφέρουσιν ὅ,τι δύναται ἕκαστος εἰς αὐτήν.

Οἱ ἀληθεῖς χαρακτῆρες τοῦ φιλοπάτριδος εἶναι τιμὴ σέβας καὶ ὑπακοὴ πρὸς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, δραστικὴ συνέργεια τῆς κοινῆς εὐτυχίας καὶ προστασία αὐτῆς καὶ μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν. Καθήκοντα λοιπὸν παντὸς τοιούτου πολίτου εἶναι οὐχὶ μόνον ν' ἀποφεύγῃ τὸ βλάπτον τὴν κοινωνίαν, ἤτοι τὰς ἀποστασίας, τὰς προδοσίας, τὰς συνωμοσίας, τὰς διαιρέσεις, τὰς καταχθονίους ῥαδιουργίας κτλ. ἀλλὰ νὰ πράττῃ καὶ ὅ,τι δύναται νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος του οἷον ν' ἀγωνίζηται διὰ τὴν παιδείαν τῶν συμπολιτῶν του, νὰ βοηθῇ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, νὰ πληρώνῃ ἀσμένως τοὺς φόρους του, νὰ ὑπείκῃ εἰς τοὺς ἄρχοντάς του, ν' ἀνακαλύπτῃ τὰς ὠφελίμους ἰδέας, νὰ ἐνεργῇ πάντοτε ὅπως καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γίνουν παρὰ πλέον παρ' ὅ,τι εἶναι ἐνάρετοι καὶ τέλος νὰ πολεμῇ τὰς ἀπάτας καὶ τὰς προλήψεις τῶν ὁμοίων του. Ἐκ τούτων λοιπὸν βλέπομεν ὅτι ἡ ἀρετὴ αὕτη εἶναι μεγάλη, διότι περιέχει ἐν ἑαυτῇ τρόπον τινὰ ὅλας τὰς λοιπὰς ἀρετὰς, εἶναι τὸ κιβώτιον εἰς ὃ κατακλείονται, ἡ κοιτὶς εἰς ἣν ἀναπαύονται, εἶναι ὁ ἥλιος τοῦ παρ' ἡμῖν πλανητικοῦ συστήματος, εἶναι, κατὰ τὸν Σατωβριάνδον, νόμος φυσικὸς ὑποστηριζόμενος διὰ συνεχοῦς θαύματος, ἄνευ τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι ἤθελον συσσωρευθῆν εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας καὶ ἀφήσει ἔρημον τὴν λοιπὴν σφαῖραν. Καὶ ὄντως, ἄνευ πατρίδος ο ἄνθρωπος θεωρεῖται

ὡς πλανήτης τις φερόμενος ἀτάκτως καὶ ἀσκόπως ἔνθεν κἀκεῖθεν, καὶ ἄνευ πατριωτισμοῦ ἀνάξιος κοινωνικότητος.

Μελετήσατε τὰς στενὰς σχέσεις τὰς ὁποίας ἡ φύσις ἔθεσε μεταξὺ ὅλων τῶν αἰσθητικῶν ὄντων καὶ τῆς γῆς ἥτις τὰ γεννᾷ, τοῦ ἀέρος ὅστις τὰ περιβάλλει καὶ τοῦ ἡλίου ὅστις τὰ φωτίζει, καὶ θερμαίνει, καὶ θάλπει· γνωρίσει ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν καὶ ἡ ὑγεία ἀκμάζει μόνον ἐκεῖ, ὅπου καὶ ἐγεννήθησαν. Τὰ φυτὰ τῆς Ἀφρικῆς ἢ τῆς Ἀμερικῆς μεταφερόμενα εἰς Εὐρώπην μαραίνονται καὶ ἀκαρποῦν. Τὰ ζῶα τὰ γεννώμενα ὑπὸ θερμὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ μεταβαίνοντα εἰς ψυχρὰν, στεροῦνται παραυτὰ τῆς διαθέσεως, τῆς ζωηρότητος καὶ αὐτῆς των τῆς ζωῆς. Οἱ μαῦροι της Νιγρητίας φερόμενοι εἰς Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην στεροῦνται ὅλης αὐτῶν τῆς εὐχαριστήσεως. Εἴδατε τοὺς Ἐλβετοὺς πρὸ πάντων, ἀπὸ πόσην νοσταλγίαν κυριεύονται μακρὰν ὄντες τῆς πατρίδος των. καὶ διατὶ τοῦτο; Διότι ἡ φαντασία ἑνόνει τότε εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν τὰς πρώτας ἰδέας των, τὰ πρῶτα πάθη των, τὰ πρῶτα αἰσθήματα τῆς ζωῆς των μὲ τοὺς τόπους οἵτινες τὰ παρῆξαν ἢ ὑπῆρξαν οἱ μάρτυρες αὐτῶν, τὰ συνδέει εἶτα ἰσχυρῶς καὶ τὰ καθιστᾷ ὡς ἓν σῶμα ἀδιαίρετον τοῦ ὁποίου δὲν δύναται ν' ἀπαλαύσωσι τοὺς καρποὺς μὲ ὅσας διαχύσεις καὶ ἂν ἀπολαμβάνωσιν εἰς τὴν ξένην γῆν. Ὢ μὲ πόσην λύπην οἱ Ἑβραῖοι ἀπήρχοντο τῆς Αἰγύπτου. τοῦ τόπου ἐκείνου ὅπου ἐγεννήθησαν. ὅπου πρῶτον εἶδον τὸν ἥλιον καὶ τὸ στερέωμα Ἐκεῖ ἔπαιζον εἰς τὴν νεαρὰν των ἡλικίαν, ἐκεῖ ἐθαύμαζον κατὰ πρῶτον τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης τ' ἀντικείμενα, ἐκεῖ ἐλάτρευσαν κατὰ πρῶτον τὸν θεὸν, ἐκεῖ ἐνασμενίζοντο μὲ τὰ ἄνθη, μὲ τὰς πεδιάδας μὲ τὴν πρασιάν! Ὢ μὲ πόσον ἄλγος ἐγκατέλειπον οἱ Ἕλληνες ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Α'. τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου εἰς ἣν πρῶτον ἐγνώρισαν τὸν Θεόν των, ᾐσθάνθησαν τὴν ἡδονὴν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀντελήφθησαν τὴν ὄρεξιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἣν διέσπειρον καθ' ὅλην τὴν Δύσιν!

Τὴν ἀρετὴν ταύτην ὀφείλουν οἱ γονεῖς νὰ διδάσκωσι πρὸς τοὺς παῖδάς των, οἵτινες διὰ νὰ ἐννοήσωσι εὐκολώτερον καὶ ζωηρότερον τὴν σημασίαν της ἀνάγκη νὰ μεταχειρίζωνται πρόσφορα παραδείγματα πατριωτισμοῦ· ἀλλὰ τί συνήθως διαπράττεται; Μακρὰν τοῦ νὰ ἐνοήσωσιν οἱ γονεῖς καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι, τὴν μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἣν ἔχει ἡ πατρὶς εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου, ἀ διαφοροῦν περὶ τῆς διδασκαλίας της, νομίζοντες αὐτὴν ὡς παρονυχίδα· διὰ τοῦτο οἱ παῖδές μας γινόμενοι μειράκια, νέοι, ἄνδρες, γέροντες ἔτι, ἀγνοοῦν τί ἐστι πατρὶς, ὅθεν καθίστανται ἀσεβεῖς πρὸς τοὺς νόμους, δυστυχιῶν πολλῶν εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πρόξενοι, ἀδιάφοροι εἰς τὴν ἠθικὴν πρόοδον τῆ πατρίδος, καὶ ἀνίκανοι νὰ αἰσθανθῶσι τὸ τί ὀφείλουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς των καὶ ἄρχοντας, καὶ ἐντεῦθεν ἡ πηγὴ τῶν ῥαδιουργιῶν, τῶν ἀποστασιῶν, τῶν συνωμοσιῶν, τῶν διαιρέσεων, τῶν τυραννιῶν, τῆς αἰτίας τῆς προτιμήσεως εἰς τὰς θέσεις τῶν ἀναξίων, τῶν διεφθαρμένων καὶ πάσης ἄλλης κακίας. Διατί λοιπὸν δυσανασχετοῦμεν, βλέποντες προτιμουμένην σήμερον τὴν κακίαν τῆς ἀρετῆς; διατί φρίττομεν αἰσθανόμενοι ὅτι ἡ ἀσυμφωνία ἐκορυφώθη καὶ μεταξὺ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, καὶ τῶν αὐτῶν ἀδελφῶν, καὶ μεταξὺ τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν κυβερνωμένων, ἐνῷ εὐκολώτατα δυνάμεθα νὰ ἐξοντώσωμεν τὰ τοιαῦτα ἐντρώματα τῆς κοινωνικῆς προόδου μας καὶ ἐπαναφέρωμεν νέους Τιμολέοντας καὶ Λεωνίδας;

Δὲν εἶχεν ἄρα δίκαιον, ὁ μέγιστος τῶν ἐθνικῶν φιλοσόφων φιλόσοφος, ὁ θεῖος Σωκράτης νὰ λέγῃ; Ἐνταῦθα (εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς της) ἐλάβατε ζωὴν καὶ ἡ σοφὴ παιδαγωγία ἐμεγάλυνε τὸ λογικόν σας. Οἱ νόμοι της ἀγρυπνοῦσι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐλαχίστου τῶν πολιτῶν, καὶ ὅλοι ὠρκίσθητε ν' ἀφοσιώσητε τὰς ἡμέρας σας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της. Ἰδοὺ τὰ δικαιώματα τῆς πατρίδος. Ποῦ ὅμως εἶναι τὰ ἐδικά σας μὲ τὰ ὁποῖα τολμᾶτε νὰ βλάπτητε τὰ ἤθη ἅτινα εἶναι τὸ ἰσχυρότερον θεμέλιον τῆς βασιλείας της; Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ τ' ἀθετήσῃ τις, χωρὶς νὰ φαρμακεύσῃ τὰ σπλάγχνα τῆς πολιτείας, ὅτι μόνον ἓν παράδειγμα διαλύσεως δύναται νὰ φθείρῃ ἓν ἔθνος ὀλεθριώτερον ἢ ἡ ἀπώλεια μάχης τινός; Τίς ἡ ἀνάγκη νὰ εὐλαβῆσθε καὶ ὑπερασπίζεσθε τὴν δημοσίαν εὐκοσμίαν ἐν καιρῷ ἀνάγκης, διὰ νὰ τὴν καταφρονῆτε καὶ ἐξυβρίζητε ἀκολούθως; καὶ δὲν γνωρίζετε ὅτι ἡ τοιαύτη ἔπαρσις καὶ ὕβρις ἂν καὶ μένωσιν ἀτιμώρητοι, εἶναι ὅμως ἀνανδρία εὐκαταφρόνητος καὶ ἀναιδής; Δὲν εἶχον δίκαιον ὁ Ἰφικράτης καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Πλάτων νὰ λέγωσι. Τολμᾶτε νὰ οἰκειοποιῆσθε τὴν δόξαν μου καὶ νὰ ἐναβρύνεσθε ἐνώπιον τῶν ξένων, ὅτι ἐγεννήθητε εἰς τὴν πόλιν ἥτις παρήγαγεν Ἀριστείδας καὶ Σόλωνας καὶ ὅτι ἀπόγονοι τοιούτων ἡρώων εἶσθε· ἀλλὰ τί κοινὸν μεταξὺ ἐκείνων καὶ ὑμῶν, ἢ τί κοινὸν μεταξὺ ὑμῶν καὶ τῶν προγόνων σας; Γνωρίζετε τοὺς συμπολίτας καὶ τοὺς παῖδας τῶν τοιούτων ἀνδρῶν; εἶναι οἱ ἐνάρετοι, οἱ φιλοπάτριδες πολῖται; Εὐδαίμων ἤθελεν εἶσθαι ἡ πατρίς των, ἐὰν μὲ τὰς ἀρετὰς δι' ὃν τιμᾶται, δὲν συνάπτωσιν ἀδυναμίαν, ἥτις συνεργεῖ εἰς ἀπώλειάν της; Ἀκούσατε τὴν φωνήν μου, οἱ διαιωνίζοντες τὴν γενεὰν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐσύστησε νόμους κατὰ τῶν ἐγκλημάτων, περὶ δὲ τῶν ἐλαττωμάτων οὐδὲν ἐνομοθέτησα, διότι ἡ ἐκδίκησίς μου εἶναι εἰς τὰς χεῖράς σας καὶ μόνοι σεῖς δύνασθε νὰ τὰ κατατρέχητε διὰ τοῦ μίσους καὶ τῆς περιφρονήσεως· ἡ ἀγανάκτησίς σας ἂς ἐπιπίπτῃ μὲ βροντώδη πάταγον θυμοῦ κατὰ τῆς ἀναιδοῦς φιλαυτίας καὶ τοῦ μιαροῦ ἐγωϊσμοῦ, ὅστις διαφθείρει τὰ ἤθη κατὰ τῶν παραβάσεων, ἀδικιῶν καὶ ἀπιστιῶν αἵτινες ἐκφεύγουσι τὰς τιμωρίας τῶν νόμων, καὶ κατὰ τῆς ψευδοχρηστότητος, ψευδοκοσμιότητος καὶ τῆς ψευδοφιλίας, καὶ ὅλων τῶν κακιῶν αἵτινες ἁρπάζουσι τὴν τιμὴν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μὴ εἴπητε ὅτι οἱ καιροὶ παρήλλαξαν καὶ πρέπει νὰ ἔχητε περισσοτέρας οἰκονομίας διὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ὑπευθύνων. Ἀρετὴ ἄνευ ἐλατηρίων εἶναι ἀρετὴ ἄνευ ἀρχῶν· ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν φρίττει εἰς τὴν

ἐποπτείαν τῶν ἐλαττωμάτων, εἶναι μεμολυσμένος ἀπ' αὐτά.

Ὁ ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα του εἰλικρινῶς, ἔλεγεν ὁ τελευτήσας αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας, εἰς αὐλικούς του τινάς, ἀφίησιν ὄνομα καλόν, ὅπερ εὐωδιᾷ ἑκατοντάδα αἰώνων, ὁ προδίδων δὲ αὐτὴν ἐγκαταλείπει ὄνομα ὄζον διὰ μυριάδας ἐτῶν.

Λάβετε ὑπ' ὄψιν, ὦ Κυβερνήσεις, ὦ γονεῖς, ὦ διδάσκαλοι, ὦ κοινωνία, τοὺς ἑξῆς θρησκευτικοὺς λόγους τῶν Πλαταιέων ἀπολεσάντων τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ κρίνατε ἐὰν πρέπῃ νὰ πληγώνητε ἐπὶ πλέον καιρίως τὴν ἀναξιοπαθοῦσαν πατρίδα Σας. « Τίνας γὰρ ἂν ἡμῶν εὕροι τις δυστυχεστέρους, οἵτινες καὶ πόλεως καὶ χώρας καὶ χρημάτων ἐν μιᾷ στερηθέντες ἡμέρᾳ, πάντων τῶν ἀναγκαιοτάτων ὁμοίως ἐνδεεῖς ὄντες, ἀλῆται καὶ πτωχοὶ καθεστήκαμεν, ἀποροῦντες ποῖ τραπώμεθα. Ἐκπεσόντες γὰρ τῆς οἰκείας, ἀθυμοῦντες καὶ ἀλώμενοι, τὴν Ἑλλάδα περιΐμεν πάσας δυσχεραίνοντες τὰς οἰκήσεις· ἤν τε γὰρ δυστυχοῦντες καταλάβομεν, ἀλγῖμεν ἀναγκαζόμενοι πρὸς τοῖς οἰκείοις κακοῖς καὶ τῶν ἀλλοτρίων κοινωνεῖν ἤντε ὡς εὐπραγοῦντας ἔλθωμεν ἔτι χαλεπώτεροιν ἔχομεν οὐ ταῖς ἐκείνων φθονοῦντας εὐπορίαις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς τῶν πέλας ἀγαθοῖς τὰς ἡμετέρας αὐτῶν συμφορὰς καθορῶντες, ἐφ' οἷς ἡμεῖς οὐδεμίαν ἡμέραν ἀδακρυτὶ διάγομεν, ἀλλὰ πενθοῦντες τὴν πατρίδα καὶ θρηνοῦντες τὴν μεταβολὴν τὴν γεγενημένην, ἅπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν. Τινα γὰρ οἴεσθε ἡμᾶς γνώμην ἔχειν ὁρῶντας τοὺς γονέας ἡμῶν αὐτῶν ἀναξίως γηροτροφομένους, καὶ τοὺς παῖδας, οὐκ ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν αἷς ἐποιησόμεθα, παιδευομένους, ἀλλὰ πολλοὺς μικρῶν ἕνεκα συμβολαίων δουλεύοντας, ἄλλους δὲ, ἐπὶ θητείαν ἰόντας, τοὺς δ' ὅπως ἕκαστος δύναται τὸ καθ' ἡμέραν πορίζομένους ἀπρεπῶς καὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις καὶ ταῖς αὐτῶν ἡλικίαις καὶ τοῖς φρονήμασι τοῖς ἡμετέροις; ὃ δὲ πάντων ἐστὶν ἀλγεινότατον· ὅταν τις ἤδη χωριζομένους ἀπ' ἀλλήλων, μὴ μόνον πολίτας ἀπὸ πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἀπ' ἀνδρῶν καὶ τέκνα ἀπὸ μητέρων, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ὑ πολλοῖς τῶν ἡμετέρων πολιτῶν διὰ τὰς ἀπορίας συμβέβηκεν· ὁ γὰρ κοινὸς βίος ἀπολωλὸς, ἰδίας ἐλπίδας ἕκαστον ἡμῶν ἔχειν πεποίηκε »

Λάβετε ὑπ' ὄψιν ἔτι τὴν Ἱστορίαν διὰ νὰ ἴδητε τὰ δεινὰ τῶν Ἑβραίων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Ἰταλῶν, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν στερηθέντες τῆς πατρίδος αὐτῶν, καὶ κρίνατε ἐὰν οἱ θρῆνοι τῶν Πλαταιέων δὲν ἐφαρμόζωνται καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς ὑποδελουλωμένους λαούς. Ἰδοὺ λοιπὸν ἀναμφίλεκτος ἀλήθεια τῆς ἰσχύος τῆς πατρίδος. Αὕτη εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον εὐδαίμονα· διατί ἄρα ἀμεριμνῶμεν νὰ διδάζωμεν τ' ἀληθῆ πρὸς αὐτὴν χρέη μας; Ἢ νομίζομεν ὅτι αἱ συμφοραὶ αὐτῆς δύνανται νὰ ἐξαιρέσωσι τοὺς ἰσχυροὺς, τοὺς πλουσίους, τοὺς πεπαιδευμένους καὶ τοὺς λοιποὺς λειτουργοὺς τῶν Κυβερνήσεων. Πόσον ἀπατώμεθα! Ἡ ὑποδούλωσις τῆς πατρίδος πρῶτον καθάπτεται τούτων καὶ εἶτα προχωρεῖ εἰς τοὺς ὑποδεεστέρους! Ἐὰν λοιπὸν, ὦ φιλοπάτριδες, ἐπιθυμεῖτε τὴν εὐδαιμονίαν Σας, φροντίσατε νὰ διδάσκητε πάντοτε ἡ νεολαία τὰ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῆς χρέη· ἄλλως εἰς μάτην ἐπισωρεύετε πλούτη, δόξας, τιμὰς, συγγραφὰς, τὰ πάντα θέλουν ναυαγήσει διὰ τοῦ ναυαγίου τῆς πατρίδος σας, καὶ οὔτε ἡ συνδρομή σας πρὸς ἀνέγερσιν Πανεπιστημίων, Ἀστεροσκοπίων, Παρθεναγωγείων, Μουσείων, Τυφλοκομείων, Γυμνασίων, Σχολῶν κτλ. θέλουν ἀπωθήσει καὶ ἐπισκήπτουσαν καταιγίδα, οὔτε παραινέσεις ἁπλαῖ καὶ συμβουλαὶ θέλουν τὴν σώσει! Ἡ σωτηρία τῶν ἐπικρατειῶν, κρέμαται ἀπὸ μόνην τὴν ὀρθὴν ἀνατροφὴν, ἀπὸ μόνον τὸν ἀληθῆ πατριωτισμὸν· φωνάξατε, λοιπὸν ὦ πλούτοι, παραινέσατε καὶ συμβουλεύσατε, ὦ πεπαιδευμένοι, ἐξυπνήσατε, ὦ ληθαργίζοντες λαοὶ, ἀπωθήσατε τὸ συμφέρον, ὦ δυνατοὶ! Ἀλλ' οὐχὶ ὡς φωνάζετε, ὡς παραινεῖτε, ὡς ἀπωθεῖτε καὶ ὡς εἶσθε ἔξυπνοι· διότι οὐδὲν κατορθόνετε, ἀλλ' ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ἀληθὴς πατριωτισμὸς καὶ ἡ ἀρετὴ, δηλαδὴ ἐνωθῆτε ἐγκαρδίως, ἀφήσατε τὰ πάθη τὰς προτιμήσεις, τοὺς τίτλους, τοὺς βαθμοὺς, τὰς ῥαδιουργίας, ἀπωθήσατε τὸ συμφέρον καὶ τὸν δόλον καὶ εἴπατε, ταῦτα θέλομεν, τοῦτο ἐπιθυμοῦμεν, καὶ ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι θέλετε ἀκουσθῆ διότι τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἡ φωνὴ εἶναι φωνὴ θεοῦ, καὶ θέλετε διαφθείρει τὴν διαφθορὰν ἥτις ὑπερῆρε τὰς κεφαλάς μας.

ΣΑΙΝ-ΜΑΡΚΟΥ ΓΙΡΑΡΔΙΝΟΥ

ἄρθρον περὶ βιβλίου πραγματευομένου περὶ Ἑλλάδος.

—o—

Ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης ἀγνοεῖ ἴσως, καὶ ἴσως οὐδὲ φροντίζει νὰ μάθῃ, ὅτι νεανίας τις Κ. Ἀβοὺτ καλούμενος, μαθητὴς τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Γαλλίαν, ἠθέλησε νὰ συγγράψῃ περὶ τῆς Ἑλλάδος ἣν ἦλθε νὰ σπουδάσῃ, καὶ συνέταξε βιβλίον γεγραμμένον μετά τινος εὐτραπελίας, ἥτις εἶναι ἰθαγενὲς προϊὸν τῆς Γαλλίας, περιέχον δὲ ἐκτός τινων γενικῶν καὶ ὀρθῶν παρατηρήσεων, αἵτινες εἶναι τόσον ὀρθαὶ ὥστε εἰς ἕκαστον ἐκ πρώτης ὄψεως ὑποπίπτουσι, καὶ διὰ τοῦτο μόλις δύνανται νὰ κληθῶσι παρατηρήσεις, πλῆθος ἀπείρων ἀτομικῶν κακολογιῶν καὶ σκανδάλων, ἐξ ἐκείνων ἃ οἱ ὑπηρέται ψιθυρίζουσιν ἐν τοῖς προθαλάμοις, καὶ ἃ δὲν ἠξεύρομεν πόθεν συνεφόρησεν ὁ Κ. Ἀβοὺτ. Διότι ἀδιστάκτως πιστεύομεν, ὡς καὶ ὁ ἴδιος διισχυρίζεται, ὅτι ἦτον δεκτὸς εἰς καλλητέραν συναναστροφὴν ἐν Ἀθήναις. Οὐδ' ἡμεῖς αὐτοὶ ἠθέλαμεν προσκαλέσει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τοῦ βιβλίου τούτου, ἂν αὐτὸ! δὲν εἶχεν ἐσχάτως τύχῃ τῆς τιμῆς θαυμασίου ἄρθρου τοῦ Κ. Σαὶν Μάρκου Γερardίνου, ὅ μεταφράζομεν κατωτέρω, θερμῶς συνιστῶντες αὐτὸ εἰς πάντα ἡμῶν ἀναγνώστην, εἰς πάντα Ἕλληνα, εἰς πάντα φίλον τοῦ καλοῦ, εὐγενοῦς καὶ γενναίου.

Ὁ Κ. Σαιν-Μάρκος Γιραρδῖνος, ὅστις συνενοῖ ἐν τῇ διανοίᾳ του ὅ,τι χαριέστερον ὑπάρχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ ὅ,τι ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ, εἰς ὃν, ἕκαστος ὅστις ἤκουσε τὴν εὔγλωττον αὐτοῦ διδασκαλίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, δύναται ἄνευ κολακείας, ἐμφάσεως ἢ ὑπερβολῆς νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ὁμηρικὸν,

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκείων ῥέει αὐδὴ,

Σαιν-Μάρκος Γιραρδῖνος.

ὁ Κ. Γιραρδῖνος εἶναι εἷς τῶν μεγίστων τῆς Ἑλλάδος εὐεργετῶν, εἰς ὅσους ὀφείλεται παντὸς Ἕλληνος ἡ θερμοτάτη εὐγνωμοσύνη. μεῖζων ἢ πᾶς μαχητὴς ὅστις ἔδωκεν αὐτῇ τὸ αἷμά του, ἢ πᾶς πλούσιος, ὅστις τὴν ὑπεστήριξε διὰ τῶν θησαυρῶν του, ἢ πᾶς ἰσχυρὸς ὅστις τῇ ἐδαψίλευσε τὴν δύναμιν καὶ τὴν προστασίαν του, διότι τῇ δαψιλεύει πασῶν τῶν δυνάμεων τὴν μεγίστην καὶ πασῶν τῶν προστασιῶν τὴν ἰσχυροτάτην, τὴν δύναμιν καὶ προστασίαν τοῦ ἀκαταμαχήτου αὐτοῦ λόγου. Εἶναι φιλέλλην ἔνθερμος καὶ πεφωτισμένος, ἀγαπῶν τὴν Ἑλλάδα, πρῶτον διότι ἀγαπᾷ τὸν τόπον ὅπου ὁ Λεωνίδας ἀπέθανεν, ὅπου ἐνίκησεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅπου ὁ Πλάτων ἐδίδαξε, τὸν τόπον ὅστις ἤκουσε καὶ ἐνέπνευσε τὰ δράματα τοῦ Σοφοκλέους, τὰς ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου· διότι συγχρόνως ἀγαπᾷ τὸν λαὸν ὅστις ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἀπώλεσε τὴν ἐλευθερίαν του ἀλλὰ δὲν τὴν ἐλησμόνησεν, ὅστις τὸν τέταρτον ἠγέρθη καὶ τὴν ἐξηγόρασε δι' ὅλων τῶν κτημάτων καὶ δι' ὅλου τοῦ αἵματός του, καὶ ὅστις ἐν μέσῳ πάσης στερήσεως καὶ παντοίων δυσχερειῶν ἀγωνίζεται νὰ γίνῃ αὐτῆς ἄξιος. Εἶναι δὲ οὐχὶ μόνον ἔνθερμος καὶ πεφωτισμένος φιλέλλην, ἀλλὰ συγχρόνως φιλέλλην ἀτρόμητος καὶ ἀνδρεῖος· διότι ὅτε μὲν οἱ Ἕλληνες εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς νίκας καὶ τὴν δόξαν, καὶ οὐδὲν ξένον συμφέρον καθ' ἑαυτῶν, τότε ἐνθουσιώδης χορὸς εὐφημιῶν ἠγείρετο ὑπὲρ αὐτῶν ἐκ πέρατος μέχρι πέρατος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ ς

ἔψαλλε, καὶ ὁ ζωγράφος καὶ ὁ γλύπτης ἐτιμᾶτο προσφέρων αὐτοῖς τὸν φόρον τῆς τέχνης του, καὶ ὁ ἡγεμὼν νέαν λαμπρότητα προσέθετεν εἰς τὸ στέμμα του ὑπὲρ αὐτῶν κηρυττόμενος. Ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ἡ νίκη ἐγκατέλιπε τὰς καταπρεχθείσας σημαίας των, ὅταν τεταπεινωμένοι, πτωχοὶ, καταντήσαντες ν' ἀμφιβάλλωσι καὶ αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν, τῆς τύχης καὶ τῆς ἀξίας των, εἰσὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν διαβολῶν καὶ τῶν ὕβρεων, ὅταν πᾶσαι τοῖς κλείωνται αἱ καρδίαι, ὅταν πάντες ἀποστρέφωσιν ἀπ' αὐτῶν τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορία περιφρονῆται ὡς ἀφροσύνη, καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτῶν οἰκτος γλευάζεται ὡς γελοῖος, ὅταν τέλος ὅλος ὁ πανηγυρικὸς ἐκεῖνος χορὸς, στραφεὶς κατ' αὐτῶν, καταλύει λίθον πρὸς λίθον τὴν ἐναγωνίως συστᾶσαν αὐτῶν ὕπαρξιν, μόλις ὁ εὐγενὴς, καὶ τῶν ἰδεῶν του τὴν εὐθύνην μὴ φοβούμενος φίλος των, μένει ὀρθὸς ἐπὶ τοῦ ῥήγματος καὶ τοὺς ὑπερασπίζεται ἐναντίον ὅλων. καὶ ἐναντίον ὅλων τοὺς σώζει. Διότι ἡ φωνή του εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπερισχύσῃ ὅλων τῶν φωνῶν, ὡς ἀσφαλῶς ὑπερισχύει ἡ ἀλήθεια τῆς ἀπάτης.

Νομίζομεν ὅτι ἐκπληροῦμεν τῶν καθηκόντων τὸ ἱερώτατον καὶ ὅτι ὑπ' οὐδενὸς Ἕλληνος θέλομεν ψευσθῆ, κηρύττοντες πανδήμως τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ἐθνικὸν τοῦτον εὐεργέτην· ὅτι δὲ ἀνταποκρινόμεθα εἰς τὰς θερμοτέρας εὐχὰς τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, δημοσιεύοντες τὴν πάσῃ ἑλληνικῇ καρδίᾳ προσφιλῆ εἰκόνα του, καὶ τὸ τελευταῖον ἄρθρον του μυριοπλασίως ἀποζημιοῦν τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν αἰτίαν ἥτις τὸ προὐκάλεσεν.

« Ἔχω ὑπ' ὄψιν πολλὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ περὶ Ἑλλήνων συγγράμματα, διευθυνθέντα μοι ὑπὸ διαφόρων, καὶ ἤθελον περὶ ὅλων αὐτῶν νὰ εἰπῶ μίαν λέξιν. Ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς μοι ἀντιτάττεται ἡ παρατήρησις: « Ἀλλ' αὐτοὶ οὓς ἐκλαμβάνεις ὡς Ἕλληνας, καὶ δι' οὓς ἡ καρδία σου συγκινεῖται, πρόσεξε, εἶναι Σλάβοι. » Ἡ μεγάλη αὕτη εἴδησις, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν Ἕλληνες ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἀνακάλυψις τῆς γερμανικῆς σοφίας, γενομένη πρὸ δώδεκα ἢ δεκαπέντε ἐτῶν, ἐσχάτως δ' ἐπλήρωσε τὰς στήλας τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων, καὶ βαθμηδὸν ἔφθασε καὶ μέχρις ἡμῶν. Εἶναι τῷ ὄντι εἴδησις τρομερὰ διὰ τοὺς φίλους τῶν Ἑλλήνων. Ἐννοεῖται ὅτι ἂν δὲν ὑπάρχωσιν Ἕλληνες, ἂν ὑπάρχωσι μόνον Σλάβοι, οἱ συγγραφεῖς οἱ ὑπερασπιζόμενοι τοὺς Ἕλληνας, αἴφνης καὶ ἐν ἀγνοίᾳ των ἤθελον λάβει ὑπερασπιζόμενοι τοὺς Σλάβους. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἐλησμονήθη ἡ Πολωνία, δὲν ἠξεύρω διατί Σλάβοι σημαίνει Ῥῶσσοι, καὶ οἱ τοὺς Σλάβους ὑπερασπιζόμενοι, ὑπερασπίζονται τοὺς Ῥώσσους. Φρίκην ἀληθῶς φέρει ἡ παγὶς εἰς ἣν κινδυνεύομεν νὰ ἐμπέσωμεν, ζήλῳ Ἑλληνικῷ.

» Ἀλλ' ἰδοὺ εὐτυχῶς νέος συγγραφεὺς, εὐφυέστατος, ζωηρότατος, καὶ ἥκιστα φίλος τῶν Ἑλλήνων, ὁ Κ. Ἀδοὺτ, ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν ἡμῶν. Δὲν ἀγαπᾷ μὲν τοὺς Ἕλληνας, καὶ τοὺς κατηγορεῖ εὐχαρίστως, ἂν καὶ κατ' ἀλήθειαν τοὺς σκώπτει μᾶλλον ἢ ὅτι τοὺς κατηγορεῖ. Καὶ ὅμως πιστεύει ὅτι ὑπάρχουσιν Ἕλληνες ἐν Ἑλλάδι, πιστεύει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, καὶ μᾶς διδάσκει μάλιστα ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐν ᾧ ἐδῶ μᾶς λέγουσιν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι Σλάβοι, διὰ νὰ μᾶς τοὺς καταστήσωσιν ἧττον ἀγαπητοὺς, ἐν τῇ Ἀνατολῇ προσπαθοῦσι τινὲς νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας ὅτι εἶναι Σλάβοι, ὅπως τοὺς καταστήσωσι προθυμοτέρους πρὸς τὰ Ῥωσσικὰ συμφέροντα (1). Οὕτως ἡ ἐθνογραφικὴ ἐπιστήμη ὑποπίπτει προθύμως εἰς τὴν πολιτικήν. Οἱ δὲ Ἕλληνες, οἵτινες ὅμως καὶ αὐτοὶ δικαιοῦνται νὰ ἔχωσί τινα γνώμην περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν καταγωγῆς, αὐτοὶ νομίζουσιν ἑαυτοὺς Ἕλληνας, καὶ θέλουσι νὰ μένωσιν Ἕλληνες· καὶ δὲν ἔχουσιν ἄδικον.

» Εὐγνωμονῶ εἰς τὸν Κ. Ἀδοὺτ ὅτι πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἑλλήνων, ἂν καὶ πιστεύῃ εἰς αὐτὴν ὡς ζωγράφος γελοιογραφιῶν πιστεύει εἰς τὴν τῶν πρωτοτύπων του. Τὸ κατ' ἐμὲ ὁμολογῶ ὅτι ἡ καθαρότης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ αἵματος, οὐδεμίαν ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὑπολήψεώς μου πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα, καὶ τῶν εὐχῶν μου ὑπὲρ τοῦ μέλλοντός της. Οὐδὲ ῥανὶς αἵματος τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ Περικλέους ἂν δὲν ἐκυκλοφόρει εἰς τὰς φλέβας τῶν νέων Ἑλλήνων, οὐδὲν ἧττον θὰ ἠσθανόμην συμπάθειαν ὑπὲρ τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἴσως ὑπέλαβόν τινες ὅτι εἰς γέροντα λογιώτατον, ὡς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι, ἤρκει ν' ἀκούσῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν κατάγονται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπ' Ἀριστείδου καὶ Λεωνίδου, διὰ νὰ θεραπευθῇ ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φιλελληνισμοῦ του. Καὶ ὅμως εἰς ἐμὲ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον τοῦτο. Ὀφείλω μάλιστα νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἶχον ἤδη καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἀμυδράν τινα ὑποψίαν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν αἷμα δὲν περιῆλθεν ἀπὸ Σόλωνος μέχρις ἡμῶν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ καθαρότητα. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς πλὴν τῶν Ἑλλήνων. Ποῦ εἶναι ἡ καθαρότης τοῦ Γαλλικοῦ αἵματος; Πόσοι καθαρογενεῖς Γαλάται ὑπάρχουσιν εἰς τὴν νέαν Γαλλίαν; Ποῦ εἶναι οἱ πάσης μίξεως καθαροὶ Φράγκοι; Καὶ οἱ Ἄγγλοι; Πόσαι γενεαὶ δὲν συναναμίγησαν ἐπὶ τῆς γενναίας καὶ γονίμου ἐκείνης γῆς; οἱ Βρετανοὶ, οἱ Σάξωνες, οἱ Δανοὶ, οἱ Νορμανδοὶ, καὶ ὑπὸ τοὺς Πλανταγενεῖς οἱ Ποιτεβίνοι, καὶ οἱ Γάσκονες! Ἀλλ' ἡ μίξις αὕτη καὶ ὁ σύνδεσμος διαφόρων αἱμάτων ἐνησθένισε τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος; Ἂς μὴ ἀναζητῶμεν πῶς ἐμορφώθησαν τὰ νέα ἔθνη, ἐκτὸς ὅταν σπουδάζωμεν τὴν ἱστορίαν. Ἂς ζητῶμεν δὲ μόνον ὁποῖα εἰσὶ καὶ ὁποῖα δύνανται νὰ γίνωσιν, ὅταν σπουδάζωμεν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης.

» Ἡ διεύθυνσις τῶν ἱπποφορβείων περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν καθαρότητα τοῦ αἵματος τῶν ἵππων, καὶ ἀκούω λεγόμενον ὅτι ἔχει δικαιον· ἔστω! Καὶ οἱ κυνηγοὶ ἀγαπῶσι τοὺς κύνας γενεᾶς ἀμίκτου· ἔστω καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία φαίνεται ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῶν ἱπποφορβείων, διότι πανταχοῦ ἀπαντᾷ τὴν ἐπ' ἄπειρον τῶν λαῶν μίξιν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο· ἀλλ' ὅταν τὸ θέατρον τοῦ κόσμου φαίνεται ἐπὶ πολὺ κατεχόμενον ἀπὸ μίαν μόνην φυλὴν, ἢ ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς, καὶ ἄρχεται μονοτονία τις καὶ ἐξ ἕξεως στασιμότης ἐμφιλοχωροῦσα εἰς τὰς κοινωνικὰς διατάξεις, εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τοῦ κόσμου συμβάντα, τότε αἴφνης εἰσάγει ἡ ἱστορία εἰς τὴν σκηνὴν διαφόρους νέους λαοὺς ἐρχομένους, τίς οἶδε πόθεν, ὅπως ἀνακαινίσωσι τὰ πρόσωπα τῆς γῆς. ἀνανεώσωσι τὸ ἀρχαῖον αἷμα διὰ αἵματος νέου ἢ ξένου, συγχύσωσι τὰς καταγωγὰς, καὶ ἀναμίξωσι τὰς φυλάς. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ οὕτως ἐμορφώθησαν πάντα τὰ νέα ἔθνη. Ἂν τῶν ἵππων αἱ οἰκογένειαι δὲν καταρτίζωνται διὰ γενεαλογιῶν ἐπιμελῶς διατηρουμένων, ἡ μεγάλη ὅμως ἀνθρωπίνη οἰκογένεια, καὶ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν συστήματα, τὰ καλούμενα ἔθνη, καταρτίζοντα ἄλλως, καταρτίζονται ὡς τὸ κορίνθιον μέταλλον. Ἡ πυρκαϊὰ ἐν Κορίνθῳ, ὡς ἀπέραντός τις ἑστία, συνεχώνευσε τὰ διάφορα αὐτῆς μέταλλα, καὶ παρήγαγε θαυμάσιον μίγμα, ὅπερ τέχνη δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐφεύρῃ. Ὁμοίως συνενοῦνται καὶ συγχωνεύονται τὰ ἔθνη ἐν τῷ πυρὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν εἰσβολῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν προκύπτουσιν ἄλλοι λαοὶ, ὄντες συγχρόνως ἀρχαῖοι καὶ νέοι, καὶ διατηροῦσιν ἐκ τοῦ παρελθόντος ὅ,τι δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸ μέλλον.

» Ἡ μίξις τῶν λαῶν, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ πρόνοια συγκιρνᾷ τὰς δόσεις εἰς τὸ μίγμα τοῦτο, εἶναι ἓν τῶν περιεργοτάτων μυστηρίων τῆς ἱστορίας. Ἂν πολλὰ εἰσὶ τὰ ἀνόμοια στοιχεῖα, δὲν ὑπάρχει ἑνότης, οὐδὲ ἰδιορρυθμία, ἑπομένως δὲν ὑπάρχει ἰσχὺς καὶ ῥώμη. Ἂν δὲ τὰ ὅμοια στοιχεῖα εἰσὶ πολλὰ, δὲν ὑπάρχει ποικιλία, ἑπομένως οὐδὲ ζωὴ, καὶ ἡ ἑνότης ἀπολήγει εἰς ἀκινησίαν. Τὰ μεγαλήτερα μάλιστα παραδείγματα τῶν κράσεων τούτων αἵτινες παράγουσι τὴν δύναμιν, ἀπαντῶνται ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἡ Μακεδονία, συναναμίξασα τὰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος φυλὰς, καὶ συνενώσασα αὐτὰς μετὰ γείτονος, ἀλλὰ βαρβάρου στοιχείου, κατέκτησε τέλος τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος κατέκτησε τὴν ἀνατολὴν· ἡ δὲ Ῥώμη ἐγχωνεύσασα κατ' ὀλίγον εἰς ἑαυτὴν τὴν Ἰταλίαν πᾶσαν, μετὰ τῆς Ἰταλίας κατέκτησε τὸν κόσμον. Ἐν δὲ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ εἰσὶ λαοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συναναμεμιγμένοι μετὰ πάσης τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς ταύτης τῆς μίξεως, ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν λαῶν τούτων δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι εἶναι καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς καταγωγῆς, διὰ τοῦτο ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία παριστῶσι τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ῥώμην τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐξευγενισμοῦ. Δὲν ἐννοῶ διὰ τούτου ὅτι μεταξὺ τῶν λαῶν μόνοι καλῶς πεποιοτισμένοι εἰσὶν οἱ νόθοι λαοί· ἀλλὰ συνομολογῶ μετὰ τῆς ἱστορίας, ὅτι ἡ τῶν φυλῶν μίξις εἶναι μία τῶν αἰτιῶν τοῦ μεγαλείου τῶν λαῶν, καὶ ὅτι αἱ οἰκογένειαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φθίνουσι καὶ ἐξαντλοῦνται, ἂν ἀδιακόπως δὲν ἀναμιγνύωσι τὸ αἷμα καὶ τὴν ψυχήν των.

» Οὕτω φρονῶν περὶ ὅλων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ οὐδόλως ἐρυθριῶν ὅτι δὲν εἶμαι οὐδὲ Γαλάτης, οὐδὲ Φράγκος, ἀλλ' ἁπλῶς Γάλλος, διατί νὰ κακίζω τοὺς Ἕλληνας ὅτι ἀνεμίγησαν μετὰ τῶν διαφόρων λαῶν οἵτινες διέβησαν ἢ περιέπλευσαν τὸν τόπον αὐτῶν; Ὑπάρχει, λέγεται, ἀλβανικὸν καὶ σλαβονικὸν στοιχεῖον ἐν τοῖς Ἕλλησι· τὸ πιστεύω. Ἴσως μάλιστα ὑπάρχει καὶ στοιχεῖον σταυροφορικὸν τοῦ 1204, καὶ Τουρκικὸν τοῦ 1453, ἴσως δὲ καὶ Ἐνετικὸν, καὶ ὅλων τῶν κατακτητῶν ὅσοι κατὰ καιροὺς ἐκυρίευσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τοῦτο κατ' οὐδὲν κωλύει τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν νὰ μένῃ ἡ βάσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἣν διετήρησε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἠλλοιωμένην, τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν· αὕτη δὲ ἡ ὑπεροχὴ ἀρκεῖ ὅπως διατηρῇ τὸ ἰδιόρρυθμον τῆς Ἑλλάδος. Ἂν ἡ νέα Ἑλλὰς εἶχεν ἀποκλειστικωτέραν ἰδιορρυθμίαν, καὶ ἂν ἐξήρχετο νεωπὸς καὶ καθαρωτάτη ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, θὰ ἦτον ἄγαλμα καλὸν διὰ τὸ μουσεῖον, ἀλλὰ μορφὴ κατάγραφος, καλὴ διὰ τὸ ταμεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἀλλ' οὐχὶ ἔθνος ζῶν. Ἐγὼ ὁ ἀγαπῶν τὴν Ἑλλάδα, δὲν τὴν θέλω ἔχουσαν καθαρωτέραν τὴν γενεαλογίαν ἀφ' ἣν ἀποδίδει ἡ ἱστορία εἰς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Θέλω νὰ ἔχῃ τὸ αἷμα ὅλων τῶν αἰώνων οὓς διέτρεξε, καὶ ὅλων τῶν δυναστῶν οὓς κατέφθειρε καὶ συνέτριψε. Θέλω νὰ μετέχῃ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Βυθηνίας καὶ τῶν Ἰωαννίνων, οὐχὶ δὲ μόνον τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν· θέλω τέλος νὰ μετέχῃ τοῦ ἡμετέρου κόσμου, τοῦ ἡμετέρου χρόνου, καὶ οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Λατρεύω τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τὴν ἔχω ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ μου, καὶ οὐδόλως ἔχω τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἐξελθῇ αὐτῆς καὶ ἐπανελθῇ εἰς τὸν κόσμον ἐκ νέου. Δὲν ἀπαιτῶ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ν' ἀναζήσωσιν, ἁπλῶς δὲ καὶ μόνον παρακαλῶ ἕκαστον ν' ἀφήσῃ τοὺς ζῶντας νὰ ζῶσιν. Ἀναμφιβόλως λυποῦμαι ὅτι ἡ νέα Ἑλλὰς δὲν ἔσωσεν αὖθις τὸν κόσμον ἐν Σαλαμῖνι, καὶ ὅτι δὲν μᾶς ἔδωκεν εἰσέτι οὔτε Ὅμηρον οὔτε Πλάτωνα. Ἀλλὰ τί; μόνον ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ταύτῃ ἐπιτρέπεται εἰς τὰ ἔθνη νὰ ζῶσι; Διατί νὰ ζητῶμεν τοιαῦτα παρὰ τῶν Ἑλλήνων; Τὸ καθ' ἡμᾶς προθύμως συγκατανεύομεν νὰ μὴ εὐγνωμονῶμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διὰ τοὺς προγόνους αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς μὴ τοὺς πνίγετε ὑπὸ τοὺς προγόνους των!

» Ἂς ἀφήσωμεν λοιπὸν ἅπαξ διὰ πάντοτε τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, καὶ ἂς ἰδῶμεν τί εἶναι ἡ νέα. Εἰς τοῦτο ἠθέλησε ν' ἀσχοληθῇ ὁ Κ. Ἀδοὺτ, ὅστις γνωρίζει ἄριστα τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, πολὺ δὲ καὶ τὴν νέαν, ἣν ὅμως προθύμως ἐμπαίζει. Εὐρὼν τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας ἥττονας τοῦ ὀνόματος των, καὶ δυσανασχετῶν ὁ λόγιος ὅτι ἐψεύσθη τῶν ὑπερβολικῶν του ἐλπίδων, μετεβλήθη εἰς ἀμείλικτον σκώπτην. Πρέπει διὰ τοῦτο ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Ἀδοὺτ εἶναι ἁπλῶς σάτυρα τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, καὶ ὅτι συγχρόνως αἱ δυστυχεῖς Ἀθῆναι κατέχονται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατευμά-

(1) Ἐπίνοια τοῦ Κ. Ἀδοὺτ, ἡ πληροφορία ὡς αἱ πλεῖσται πληροφορίαι του, ἄς, Κύριος οἶδε, ποῦ ἐλάμβανε. Τίς ποτε ἐζήτησε νὰ πείσῃ τοὺς Ἕλληνας ὅτι εἶναι Σλάβοι; ὁ τοιοῦτος καταγελασθεὶς καὶ συριχθεὶς, ἤθελε ταχέως ἐγκαταλείψῃ τὴν διδασκαλίαν του. Σ. Μ.

των, καὶ χλευάζονται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων σατυρικῶν; Ὄχι! δὲν ἐθεώρησα τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Ἀβοὺτ ὑπὸ τοσοῦτον κακὴν ἔποψιν. Ὅ,τι, εἰμὶ βέβαιος, θέλει μάλιστα δυσαρεστήσει τοὺς Ἕλληνας, εἶναι ὁ ἐν αὐτῷ ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας ἐπικρατῶν κοῦφος, προπέτης, καὶ ἱπποτικὸς οὕτως εἰπεῖν τόνος, πολὺ ἱπποτικώτερος αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ὅστις εὐθυμότατα διηγεῖται ὅτι ἐρρίφθη κατὰ γῆς ὑπὸ τοῦ ἵππου του Ἐπαμεινώνδου. Τὸ κατ' ἐμὲ, θέλω πρασπαθήσει ν' ἀποδείξω πῶς, καὶ τοι ἔχων τὴν κλίσιν ταύτην πρὸς τὸ χαριεντίζεσθαι, ἥτις τὸν παρασύρει καὶ ἄκοντα, εἶναι ὅμως ὁ Κ. Ἀβοὺτ, πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου του, κριτὴς ἀμεροληπτος ἢ καὶ εὐμενὴς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κ. Ἀβοὺτ, ἔχων φιλελεύθερον καὶ πεφωτισμένον τὸ πνεῦμα, ἀγαπᾷ καὶ ἐπαινεῖ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ, ἐπαινεῖ μὲν ζωηρῶς πλὴν συντόμως, ἐν ᾧ ὅταν κατηγορῇ, καὶ πρὸ πάντων ὅταν χλευάζῃ, διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, χλευάζει μᾶλλον ἢ ὅ,τι κατηγορεῖ, χλευάζει ζωηρῶς καὶ διὰ μακροῦ χρόνου. Ὁ Κ. Ἀβοὺτ μοὶ φαίνεται ἔχων ἓν καλὸν προτέρημα καὶ ἓν καλὸν ἐλάττωμα. Τὸ προτέρημα εἶναι ψυχὴ σπουδαία ἐν ταυτῷ καὶ γενναία· τὸ δ' ἐλάττωμα, πνεῦμα ζωηρὸν καὶ φιλόμωμον. Ὡς ἐκ τοῦ προτερήματός του ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰς ἐλευθέρας πολιτικὰς διατάξεις· ὡς δ' ἐκ τοῦ ἐλαττώματος, ἀγαπᾷ τοῦ πλησίοντου τὰ γελοῖα. Ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ του ἐπικρατεῖ τὸ ἐλάττωμα, καὶ τοῦτο εὐχαριστεῖ τὸν ἀναγνώστην. Ἀλλ' ὅταν τις τὸ ἐξετάσῃ προσεκτικώτερον, ἀνευρίσκει ἐν αὐτῷ καὶ τὸ προτέρημα, ἀφ' οὗ ἡ Ἑλλὰς ὠφελεῖται. Ταύτας τὰς εὐμενεῖς πρὸς τὴν Ἑλλάδα κρίσεις θέλω νὰ καταδείξω διὰ συντόμων τινῶν παραθέσεων, ὅπως κἂν καταδείξω εἰς τὸν Κ. Ἀβοὺτ πόση ἀγαθότης ἐνυπάρχει ἐν αὐτῷ, ἣν ὁ ἴδιος ἀγνοεῖ.

»Καὶ πρῶτον ἴδωμεν τί ὁ Κ. Ἀβοὺτ λέγει περὶ τῆς γενικῆς ἐπόψεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐπαναλαμβάνει τὰ τῶν ἐκδρομέων καὶ περιηγητῶν ἐκεῖνα, ὅσοι μόνον τὰς χλοερὰς πεδιάδας θαυμάζουσιν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι τόπος ἀνυπόφορος, κατακεκαυμένος, κατεξηραμένος, εἰς κόνιν ἐντελῶς τετριμμένος; Ὁ συγγραφεὺς, ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκδρομῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιστρέφων, δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν δύο ἀξιωματικῶν τοῦ Γαλλικοῦ ναυτικοῦ, μεθ' ὧν εἶχε συνοδοιπορήσει πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε μηνῶν.

« Ἀφοῦ ἐγέλασαν κατὰ θυμὸν διὰ τὰς μελανὰς χεῖράς μου, καὶ τὸ πρόσωπόν μου, κεραμοβαφὲς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, λοιπὸν, μοὶ εἶπον, ἡ Ἑλλὰς, ἡ ὡραία Ἑλλάς; Τῇ ἀληθείᾳ, τοῖς ἀπεκρίθην, κύριοι, ἐπιμένω ὅτι δὲν ἔκλεψε τὴν φήμην της. Πρῶτον μὲν δὲν εἶναι οὔτε γυμνὴ οὔτε καὶ ἄφορος ὅσον μοὶ τὴν ἐλέγατε, ἀλλ' εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ καὶ δένδρα ὡραῖα, καὶ θέσεις χλοεραὶ, ὅταν μόνον θέλῃ ν' ἀπέλθῃ τις εἰς ἀναζήτησιν αὐτῶν. Ἔπειτα δὲ. ἔχει καὶ ἡ ἀφορία τὰ κάλλη της ὡς καὶ ἡ ἀφθονία, καὶ ἂν δὲν ἀπατῶμαι μάλιστα, κάλλη μᾶλλον πρωτότυπα. Συνομολογῶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ὁμοιάζει τὴν Νορμανδίαν· ἀλλὰ τόσον τὸ χειρότερον διὰ τὴν Νορμανδίαν! Ἴσως κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτον ὁ τόπος μᾶλλον σύδενδρος, χλοερώτερος καὶ δροσερώτερος. Ἀλλ' ἐκάησαν τὰ δάση του, ἡ βροχὴ ἀπέπλυνε τὰς γαίας ἀπὸ τῶν ὀρέων, καὶ οἱ βράχοι ἀπεγυμνώθησαν. Δύσκολον δὲν εἶναι νὰ καταστα θῇ πᾶσα ἡ Ἑλλὰς καταπράσινος πάλιν, βοηθείᾳ τινῶν ἑκατομμυρίων καὶ τινων ἐτῶν. Φυτεύσατε τὰ ὄρη, καὶ ταχέως θέλει μορφωθῇ ἐπ' αὐτῶν φυτικὴ γῆ. καὶ αἱ βροχαὶ θέλουσι γίνει συνεχέστεραι, καὶ οἱ χείμαροι θέλουσιν αὐξήσει εἰς ποταμοὺς, καὶ ὁ τόπος θέλει γίνει εὐφορώτατος· ἀλλὰ καὶ ὡραιότερος; ἀμφιβάλλω. Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ὁ θαυμασιώτερος βράχος τοῦ κόσμου, εἶναι ἑκατοντάκις ὡραιοτέρα τὸ θέρος, ὅταν ὁ ἥλιος καίῃ ὅλα τὰ χόρτα, παρὰ κατὰ τὸν Μάρτιον, ὅταν ἔχῃ ποῦ καὶ ποῦ πρασίνας κηλίδας. Ἂν τις γόης ἢ τις κεφαλαιοῦχος ἐθαυματούργει μεταβάλλων τὴν Ἑλλάδα εἰς νέαν Νορμανδίαν, ἤθελεν ἀμειφθῇ διὰ τῶν ὁμοφώνων ἀρῶν πάντων τῶν καλλιτεχνῶν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν χρῄζει πρασίνων πεδιάδων, ὡς δὲν χρῄζει βράχων ἡ Νορμανδία καὶ δασῶν τὸ πεδίον τῆς Ῥώμης. »

» Ἰδοὺ ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τοπογραφίαν ὁ Κ. Ἀβοὺτ τὴν θαυμάζει πολὺ, καὶ δικαίως. Ἀλλ' εἰς τὰς ὡραίας ταύτας θέσεις ἐπικρατεῖ πυρετὸς, ὁ τόπος εἶναι νοσερός.

« Ἀρκεῖ, ἀποκρίνεται ὁ Κ. Ἀβοὺτ, ν' ἀποξηρανθῶσι τινὰ ἕλη, ὅπως ἐκλείψωσιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐπιδημικοὶ πυρετοὶ, καὶ γίνωσιν οἱ Ἕλληνες οἱ ὑγιεέστεροι ἄνθρωποι τῆς Εὐρώπης, ὡς εἶναι καὶ οἱ ἐγκρατέστεροι.

» Ἡ τροφὴ ἑνὸς Ἄγγλου γεωργοῦ ἀρκεῖ νὰ θρέψῃ ὁλόκληρον Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν ἐξ μελῶν. Τοῖς πλουσίοις ἀρκεῖ ἓν ὀσπρίων πινάκιον εἰς τὸ γεῦμα, τοῖς πτωχοῖς δὲ ὀλίγαι ἐλαῖαι, ἢ τεμάχιον ἁλμυροῦ ἰχθύος. Ὅλος δὲ ὁ λαὸς μόνον τὸ πάσχα κρεωφαγεῖ. Δὲν πιστεύω ποτὲ Ἕλλην ν' ἀπέθανεν ἀπὸ δυσπεψίαν.

» Ἡ δὲ τόσον κοινὴ εἰς τὰ βόρεια κλίματα μέθη, εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἐλάττωμα σπανιώτατον. Πίνουσι πολὺ, ἀλλὰ πίνουσιν ὕδωρ. »

« Ἐγκράτεια, ἀποχὴ μέθης, δὲν εἶναι ταῦτα προτερήματα εὐκαταφρόνητα διὰ λαὸν οἱονδήποτε. Ἀλλὰ ἰδοὺ καὶ ἑτέρα ἀρετὴ τῶν Ἑλλήνων.

» Δυνάμεθα νὰ διισχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς οὐδεμίαν ἔχει κλίσιν πρὸς οὐδὲν εἶδος ἐκδιαιτήσεως, καὶ ἐπίσης ἐγκρατῶς ἔχει πρὸς πάσας τὰς ἡδονάς.»

» Τὰ ἤθη τοῦ λαοῦ εἶναι καθαρώτατα, ἐπαναλαμβάνει πολλάκις ὁ Κ. Ἀβοὺτ, καὶ ἂν καὶ πολὺ χαίρει ἀδολεσχῶν περὶ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι·

« Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἔχουσιν ἄμεμπτον τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ αὐτὴ ἡ συκοφαντία τοὺς σέβεται ἀμφοτέρους, καὶ οἱ θανασιμώτεροί των ἐχθροὶ δὲν ἐτόλμησαν ποτὲ νὰ κατηγορήσωσι τὰ ἤθη αὐτῶν. »

» Οὕτω λοιπὸν πανταχοῦ ἐν Ἑλλάδι ἡ τῶν ἠθῶν σεμνότης, καὶ ἄνω καὶ κάτω τῆς κοινωνίας.

» Ἐγκράτεια λοιπὸν, ἀποχὴ μέθης, ἀποχὴ ἐκδιαιτήσεως, καθαρότης ἠθῶν. Εἶναι ὁ κατάλογος πλήρης; Οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες ἀρετὰς, μὴ ἄρα στερῶνται εὐφυίας; μὴ ἡ ἠλιθιότης καὶ ἄγνοια εἰσὶ τῆς ἀθωότητος αὐτῶν αἱ αἰτίαι;

« Οἱ Ἕλληνες εἰσὶν ὁ εὐφυέστατος τοῦ κόσμου λαὸς, καὶ δὲν ὑπάρχει σχεδὸν διανοητικὴ ἐργασία πρὸς ἣν εἶναι ἀφυεῖς. Ἀντιλαμβάνονται καλῶς καὶ ταχέως, μανθάνουσι μετὰ θαυμασίας εὐκολίας ὅ,τι θέλουσι νὰ μάθωσι, δηλαδὴ πᾶν ὅ,τι ἔχουσι συμφέρον νὰ μάθωσι. Δὲν τοὺς νομίζω λίαν ἱκανοὺς πρὸς τὰς ὑψηλὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας, καὶ πιθανῶς αἰῶνες θέλουσι παρέλθει πρὶν ἡ Ἑλλὰς παραγάγῃ μεταφυσιολόγους ἢ ἀλγεβραϊστάς. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες χειροτέχναι εἰς ὀλίγων μηνῶν διάστημα μανθάνουσι καὶ τὴν δυσκολωτέραν βιομηχανίαν, οἱ νέοι ἔμποροι ταχύτατα μανθάνουσι νὰ ὁμιλῶσι πέντε ἢ ἓξ γλῶσσας, καὶ οἱ φοιτηταὶ τῆς ἰατρικῆς, τῆς νομικῆς, καὶ τῆς Θεολογίας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀποκτῶσι τὰς εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἀναγκαίας γνώσεις. Πάντα τὰ πνεύματα εἰσὶν ἀναπεπταμένα πρὸς πάντας τὰς ὠφελίμους γνώσεις. Ἡ φιλοκέρδεια θέλει τοῖς διδάξει ποτὲ πάσας τὰς τέχνας. »

» Ἰδοὺ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες εἰσὶ προσέτι καὶ εὐφυεῖς. Ἀλλ' ἴσως, ὡς ἄλλοι εὐφυεῖς ἄνθρωποι μὴ Ἕλληνες, ὧν ὁ Κ. Ἀβοὺτ, εὐτυχῶς δι' αὐτοὺς, δὲν ἀνέλαβε πρὸς τὸ παρὸν νὰ χαράξῃ τὴν εἰκόνα, ἴσως ἀδιαφοροῦσι περὶ ἐλευθερίας καὶ ἐλευθέρων πολιτικῶν διατάξεων. Παντάπασιν. Ἀκούσατε τί λέγει ὁ Κ. Ἀβοὺτ, καὶ ἴδωμεν τίνες εἰσὶν αἱ πολιτικαὶ ἀρεταὶ τῶν Ἑλλήνων.

« Πᾶς ἄνθρωπος νοήμων ὑπερηφάνως αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ἀγαπᾷ ζηλοτύπως τὴν ἐλευθερίαν του. Ὅταν οἱ Ῥῶσσοι μάθωσι νὰ σκέπτωνται, δὲν θὰ θέλωσι πλέον νὰ ὑπακούωσιν. Οἱ Ἕλληνες μισοῦσι τὴν ὑπακοήν. Βεβαίως βαθέως εἶναι εἰς τὰς καρδίας των ἐρριζωμένος ὁ ἔρως τῆς ἐλευθερίας, ὥστε τοσοῦτοι αἰῶνες δουλείας νὰ μὴ τὴν ἐκριζώσωσιν ἀπ' αὐτῆς. . . . . .

» . . . . Ἐξ αἰτίας τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὀρέων της, εἰ καὶ δουλωθείσης τῆς Ἑλλάδος, ἔμεινεν ὅμως ὁ Ἕλλην ἐλεύθερος. Ποτὲ δὲν ἔλειψαν αἱ πειρατεῖαι ἀπὸ τὸ ἀρχιπέλαγος, οὐδ' οἱ κλέπται ἀπὸ τὰ ὄρη. Αἱ δύω μεσημβριναὶ χερσόνησοι τῆς Πελοποννήσου ἔμειναν ἀδούλωτοι πάντοτε. . . . . .

» Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀείποτε τὸ αἴσθημα τῆς ἰσότητος. Ἐν Ὁμήρῳ βλέπομεν πῶς οἱ στρατιῶται ὡμίλουν πρὸς τοὺς στρατηγούς των, καὶ οἱ δοῦλοι πρὸς τοὺς κυρίους των, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἦτον πολὺ ἀνώτερος τῶν ὑπηκόων του, ὅτι δὲν ὑπῆρχον διαγεγραμμέναι ἀνισότητες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅτι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐπαῖται ἐκτυπῶντο ἐνίοτε καὶ ὑβρίζοντο, ἀλλὰ δὲ. περιεφρονοῦντο οὐδ' ἐξηυτελίζοντο. Ἐνίοτε τοῖς ἐρρίπτετο κατὰ κεφαλῆς μηρὸς βοὸς ἢ παροψὶς, ἀλλ' ὡμίλουν ἐλευθέρως πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς, καὶ συνέτρωγον μετ' αὐτῶν. Καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς δούλους ἦν ἔντιμος ἡ συμπεριφορὰ, καὶ ὁ Εὐμαῖος οἰκείως ἐνηγκαλίζετο τοῦ Ὀδυσσέως τὸν ἀδελφόν. Πάντες οἱ γαλλιστὶ τὸν Ὅμηρον μεταφράσαντες, ἀναγκάζουσι τοὺς ἥρωας αὐτοῦ νὰ ὁμιλῶσι πληθυντικῶς. Τοῦτο εἶναι γελοιωδέστατον. Οἱ Ἕλληνες πάντοτε ὡμίλουν καὶ πάντοτε θέλουσιν ὁμιλεῖ ἑνικῶς. . . . .

» Ὅταν ὑπουργὸς διέρχεται διὰ τῆς Ἑρμαϊκῆς ὁδοῦ, βαδίζων πρὸς τὰ Ἀνάκτορα, ὁ παντοπώλης ἢ ὁ κουρεὺς δὲν διστάζει νὰ τῷ εἰπῇ· « Αἴ, φίλε μου! πολὺ κακὰ μᾶς κυβερνᾷς! » Ὁ δ' ὑπουργὸς ἀπαντᾷ· « Φαίνεται ὅτι δὲν ἔχεις τὴν χεῖρα εἰς τὸν λέβητα. »

» Τὸ σύνταγμα δὲν δέχεται οὐδεμίαν εὐγενείας διάκρισιν, καὶ ἔχει δίκαιον.

» Δύω πολιτικὰς ἀρετὰς τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωρίζω, τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἰσότητος. Προσθέτω δὲ καὶ τρίτην, τὸν πατριωτισμόν.

» Βεβαίως ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων πολὺ περιέχει ὑπεροψίας, καὶ παράδοξος εἶναι ἡ ἰδέα των περὶ τῆς ἐπισημότητος τῆς πατρίδος των. Νομίζουσιν ὅτι πάντα τὰ εὐρωπαϊκὰ συμβάντα τὴν Ἑλλάδα ἔχουσι κέντρον καὶ τέλος. Ἂν ἡ Ἀγγλία συνεκάλεσε τὴν παγκόσμιον ἔκθεσίν της, σκοπὸν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τὰ Ἑλληνικὰ προϊόντα (*). Ἂν ἡ Γαλλία ἐπανέστη, σκοπὸν εἶχε νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐφημεριδογράφους νὰ γράψωσιν ὡραῖα ἄρθρα. Ἂν ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐποφθαλμιᾷ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, σκοπὸν ἔχει νὰ τὴν χαρίσῃ εἰς τὸν Βασιλέα Ὄθωνα. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ὁ πρῶτος τοῦ κόσμου λαός. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀπαράμιλλος τόπος. Ὁ Σηκουάνας, ὁ Θάμεσις εἰσὶν ὑποβρύχιοι ὁμόρροες τοῦ Κηφησσοῦ καὶ τοῦ Ἰλισσοῦ. Ἀλλὰ παραλείπω τὰ γελοῖα ταῦτα. Βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες νησιῶται, ὡς ὁ πρεσβύτερος Κουντουριώτης, ἐθυσίασαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των πᾶσαν τὴν περιουσίαν των, ἥτις δὲν ἦτο μικρά. Ὅλα τὰ ἐν Ἀθήναις μνημεῖα ὠκοδομήθησαν διὰ συνδρομῶν, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν ἀλλοδαπῇ διατελούντων Ἑλλήνων, κληροδοτοῦσι τὰ κτήματα αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τέλος οἱ κάτοικοι τῶν Ἰονίων νήσων, οἵτινες εἰσὶν οἱ πλουσιώτατοι, εὐτυχέστατοι, καὶ διοικοῦνται ἑκατοντάκις καλλίτερον ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, αὐτοὶ ἐπανέστησαν μετὰ τὰ συμβάντα τοῦ 1848 (**). »

» Γνωρίζομεν λοιπὸν τὰς πολιτικὰς ἀρετὰς τῶν Ἑλλήνων· ἀγαπῶσι τὴν ἐλευθερίαν, ζῶσιν ἐν ἰσότητι καὶ λατρεύουσι τὴν πατρίδα των. Ἰδοὺ ἤδη καὶ αἱ οἰκιακαὶ ἀρεταί των. Καὶ πρῶτον μὲν ἔχουσιν εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν τὸ αἴσθημα τῆς οἰκογενείας.

« Τὰ συγγενικὰ καθήκοντα εἰσὶν αὐστηρότερα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἢ παρ' ἡμῖν· ἰδοὺ δύο ἀποδείξεις ἃς τυχαίως ἐκλέγω εἰς τὴν ἀνωτάτην καὶ εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς κοινωνίας (***).

« Ὁ Κ. Ῥάλλης, πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου,

(*) Ὡς γνωστὸν, ἐπὶ τῆς σημαίας τῆς συνοδευούσης τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα ἐπεγέγραπτο· «Τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.» Χρειάζεται ἄλλη ἀπάντησις εἰς τὸν Κ. Ἀβοὺτ; Σ. Μ.

(**) Οὕτω γράφεται ἡ Ἱστορία. Σ. Μ.

(***) Ἐννοεῖται ὅτι τοῦ πρώτου ἀνεκδότου τὴν εὐθύνην ἀφήνομεν ὅλην εἰς τὸν συγγραφέα. Σ. Μ.

πρώην ὑπουργὸς, καὶ εἷς τῶν ἐπισημοτάτων ἀνδρῶν τοῦ κράτους, εἶχε θέσει ἕνα τῶν ἐξαδέλφων του ὡς ὑπηρέτην εἰς γνωστήν μου τινὰ οἰκίαν. Ἤρχετο δὲ ἐνίοτε πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην, καὶ τὸν ἠρώτα. « Σᾶς εὐχαριστεῖ ὁ ἐξάδελφός μου ; Ἂν ἔχετε παράπονα κατ' αὐτοῦ, στείλατέ μοι τον, νὰ τὸν *λύσω*. » Δύω μόνον τόπους γνωρίζω ὅπου τὰ τοιαῦτα δύνανται νὰ συμβῶσι, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν. Ἀποδεικνύουσι δὲ συγχρόνως ζωηρότατον αἴσθημα πρὸς τὴν ἰσότητα, καὶ σέβας βαθὺ πρὸς τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας.

» Ὁ μάγειρος ἡμῶν ἦτον ἄνθρωπος πενέστατος, μισθούμενος 600 δραχμὰς κατ' ἔτος, οὔτε κατοικίαν οὔτε τροφὴν παρ' ἡμῖν ἔχων. Καὶ ὅμως ἀνέλαβε τὴν διατροφὴν τῆς χήρας τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τῶν πέντε παιδίων της. Τοιαύτη πρᾶξις ἤθελε θαυμασθῆ παρ' ἡμῖν. Ἐν Ἀθήναις δὲ οὔτε κἂν ἐπηνεῖτο. Ἁπλοῦν καθῆκον ἐκπληροῖ ἐκεῖ ὁ ἀναλαμβάνων νὰ χορηγήσῃ τροφὴν καὶ κατοικίαν εἰς τὴν χήραν τοῦ συγγενοῦς του.

» Ἂς ἀνακεφαλαιώσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰς περὶ οἰκογενείας παρατηρήσεις ταύτας.

» Οἱ γάμοι ἐλευθέρως καὶ συνάπτονται καὶ διαλύονται. Ἡ γυνὴ οὔτε δούλη εἶναι οὔτε κατάκλειστος. Αἱ συζυγίαι εἰσὶ μόνιμοι, ὅπερ εἶναι ὁ πρώτιστος, ἂν καὶ ὄχι ὁ μόνος τοῦ γάμου σκοπός. Οἱ ἀδελφοὶ εἰσὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν πατέρα των ἴσοι. Οἱ συγγενεῖς ἀντιβοηθοῦνται, οἷα δήποτε καὶ ἂν εἶναι τῆς θέσεως αὐτῶν ἡ ἀπόστασις. Ὁ σύζυγος καὶ αὐτὴ ἡ σύζυγος ζηλοτύπως φρουροῦσι τὰ ἴδια αὐτῶν δικαιώματα, καὶ δραστηρίως ὑπερασπίζουσι τοῦ γάμου τὴν ἱερότητα.

» Ἡ ἐλευθερία ἦν πάντοτε τὸ προάρχον πάθος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ· ἡ ἀγάπη τῆς ἰσότητος εἶναι ἡ βάσις τοῦ χαρακτῆρος του· ἡ ζηλοτυπία εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ αἰσθήματος ὃ πάντες ἔχουσι τῶν ἰδίων αὐτῶν δικαιωμάτων· ἡ δὲ σώφρων γονιμότης τοῦ γάμου, εἶναι τοῦ κλίματος ὁ καρπός. Ὅλα ταῦτα τὰ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα ἀνήκουσιν εἰς τὸν λαὸν καὶ τὸν τόπον.

» Τὰ δὲ ταπεινότητος καὶ φόβου αἰσθήματα, τὰ παρατηρούμενα παρὰ ταῖς γυναιξὶ, προέρχονται ἐκ τῆς ἁγνοίας αὐτῶν. Ἡ μεταξὺ συγγενῶν ψυχρότης καὶ στενοχωρία, τὰ συνοικέσια μετὰ ξένων καὶ διεφθαρμένων λαῶν, τῶν νεανίδων ἡ ἐκδιαίτησις, τῶν γονέων αὐτῶν οἱ περιφρονητικοὶ ὑπολογισμοὶ, ἡ αἰσχροκέρδεια τινῶν γυναικῶν, ἡ ἐγκατάλειψις πολυαρίθμων παιδίων εἰς τὰς ὁδοὺς, ἡ τὰς οἰκογενείας δεκατίζουσα θνησιμότης, εἰσὶν ἄμεσοι ἢ μεμακρυσμέναι συνεπείαι τῆς πτωχείας.

» Ἐν ἑνὶ λόγῳ ὅ,τι ἀγαθὸν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ εἶναι οἰκεῖον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν, ὅ,τι δὲ κακὸν, εἶναι τυχαῖον μόνον.

» Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ἀσθενὴς, οὐχὶ καὶ ἀνίατος ὅμως. »

Παρέθεσα τὸ συμπέρασμα τοῦ Κ. Ἀβοὺτ, ὁμολογῶ ὅμως ὅτι δὲν τὸ ἐννοῶ. Πῶς! *ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ἀσθενὴς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνίατος!* Ἰδοὺ λαὸς ἐγκρατὴς καὶ οὐχὶ ἐκδεδιαιτημένος, εὐφυὴς καὶ νοήμων, λαὸς κεκτημένος πάσας τὰς οἰκογενειακὰς ἀρετὰς μέχρις ἀφοσιώσεως, καὶ ταῦτα μετ' ἀφελείας ἀξιοθαυμάστου. Τὰ ἤθη αὐτοῦ εἰσὶ καθαρά· ὁ γάμος παρ' αὐτῷ εἶναι σεμνὸς καὶ τιμώμενος, ἡ γυνὴ ἐλευθέρα καὶ σέβας ἀπολαμβάνουσα· ὁ λαὸς οὗτος ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν, ζῇ ἐν ἰσότητι καὶ λατρεύει τὴν πατρίδα του· καὶ ὅμως ὁ Κ. Ἀβοὺτ κρίνει ὅτι ὁ λαὸς ὁ πάσας ταύτας ἔχων τὰς ἀρετὰς, ἀσθενεῖ, καὶ μόνον δὲν εἶναι ἀνίατος! Ἀσθενεῖ, κατὰ τί; Ὑπάρχουσι παρ' αὐτῷ κόραι προσπαθοῦσαι νὰ νυμφευθῶσι ξένους, διότι νομίζουσιν ὅτι θὰ ἐπιτύχωσιν ὠφέλιμα συνοικέσια. Ὑπάρχουσιν ἐν Ἀθήναις ὥνιοι ἔρωτες καὶ παιδία ἐγκαταλελειμμένα. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσι, νομίζω, ὅτι ὑπάρχουσι παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ ἀσθένειαι, δηλαδὴ ἐλαττώματα καὶ ἀθλιότητες ὡς παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς· δὲν ἀποδεικνύουσιν ὅμως παντάπασιν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀσθενεῖ, καὶ ὅτι μόνον δυνάμεθα νὰ προηγορηθῶμεν διὰ τοῦ ἐσχάτου ἰατρικοῦ χρησμοῦ τοῦ Κ. Ἀβοὺτ· λαὸς ἀσθενὴς, ἀλλ' οὐχὶ ἀνίατος.

Ὁμολογῶ τῷ ὄντι ὅτι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε παραθέσεις μου ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Κ. Ἀβοὺτ, ἐξελεξάμην μόνας τὰς εὐμενεῖς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς αὐτῇ ἐναντίας. Ἀλλ' ἂν μεταβῶ καὶ εἰς ὅσα ὁ Κ. Ἀβοὺτ προσάπτει εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἀλήθειαν νὰ εἰπῶμεν, τί εὑρίσκω ; Οἱ βουλευταὶ ἀγαπῶσι νὰ παρατείνωσι τὰς συνόδους των, διότι μισθοῦνται ἐν ὅσῳ συνεδριάζουσιν. — Οἱ γερουσιασταὶ ἀγοράζουσιν οἱ ἴδιοι τὰ ἐπόδια τῆς οἰκίας των εἰς τὴν ἀγοράν. — Οἱ Ἕλληνες εἰσὶ πτωχοὶ καὶ μάταιοι· προσέτι δὲ οὐχὶ φιλόξενοι. — Ὅλοι θέλουσι νὰ ἔχωσι δημόσια ὑπουργήματα. — Οἱ δικασταὶ, οἵτινες δὲν εἶναι ἀμετάθετοι, δὲν εἶναι πολὺ ἀνεξάρτητοι εἰς τὰς κρίσεις των. — Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀγαπῶσι τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ ψάλλουσι μὲ τὴν μύτιν. — Ὁ βασιλεὺς παρακρούει τὸν ῥυθμόν. — Οἱ Ἕλληνες δὲν ἀγαπῶσιν οὔτε τοὺς Γάλλους, ἂν καὶ οἱ Γάλλοι εἶναι εὐμενεῖς καὶ ἥκιστα σκῶπται, τοὺς ξένους κρίνοντες· οὔτε τοὺς Ἄγγλους, ἂν καὶ οἱ Ἄγγλοι βεβαίως δὲν εἶναι οὔτε ἐγωϊσταὶ οὔτε ἰδιοτελεῖς· οὔτε τοὺς Ῥώσσους, ἂν καὶ οἱ Ῥῶσσοι δὲν εἶναι οὔτε φιλόδοξοι οὔτε ἐπιτακτικοί· οὔτε τοὺς Τούρκους, ἂν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν εἶναι πρὸς τοὺς ῥαγιάδας οὔτε σκληροὶ οὔτε ἅρπαγες. Οἱ Ἕλληνες ἀγαπῶσι τοὺς Ἕλληνας. — Οἱ Ἕλληνες γεννῶνται ἔμποροι· ἀγαπῶσι πολὺ ν' ἀγοροπωλῶσι· δὲν εἶναι δὲ γεωργοί. — Τρώγουσι τοὺς καρποὺς ἀώρους. — Δὲν ἔχουσι καλὰς ὁδοὺς, καὶ κακῶς διατηροῦσι τὰς γεφύρας των· ἀληθὲς, ὅτι σπανίως παρ' αὐτοῖς βρέχει, καὶ οἱ ποταμοί των ἔχουσιν ὀλίγον ὕδωρ ἢ καὶ παντάπασιν. — Ἡ Ἑλλὰς ἔχει δύο μόνον βιομηχανίας, τὴν μεταξοκλωστίαν, καὶ τὴν καυπηγίαν· ἀληθὲς δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες κατασκευάζουσι τὰ πλοῖα εὐθηνότερα ἀπὸ πάντα ἄλλον λαὸν τῆς Εὐρώπης, καὶ εὐθηνότερα θαλασσοπλοοῦσι. — Νέος Ἕλλην διπλωμάτης ἐφοβεῖτο εἰς καιρὸν τριημερίας ἐπὶ ἀτμόπλου, ἐνῷ τὸ ἀτμόπλουν τοῦτο ἦτο γαλλικόν. — Ἐν Ἀθήναις ὑπάρχει οἰκοδομομανία. — Ὅλοι οἱ Ἕλληνες θέλουσι νὰ ἔχωσιν ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα. — Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔκλεισε τινὰ μοναστήρια, ἔπρεπε νὰ τὰ κλείσῃ ὅλα. — Οἱ Ἕλληνες ἀσκοῦσι τὰ τῆς θρησκείας των, καὶ ὅμως δὲν διάγουσι διὰ τοῦτο ζωὴν καλλητέραν. Τοῦτο ἐκπλήττει πολὺ τὸν Κ. Ἀβοὺτ, ὅστις νέος ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπέστρεψε, πιστεύω πρὸ ὀλίγου ἐκεῖθεν. — Ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι πολλὴ πρόληψις καὶ ὀλίγη θρησκευτικὴ ἀνοχή· ὁ Κ. Ἀβοὺτ ἀπήντησε μάλιστα καθηγητὴν τοῦ κανονικοῦ δικαίου, ἐπιθυμοῦντα ν' ἀπαγορεύσῃ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ γράφωσιν ὅλοι ὅσοι δὲν φρονοῦσιν ὡς ὁ καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου. — Ὁ Ἑλληνικὸς προϋπολογισμὸς ἔχει καθ' ἕκαστον ἔτος ἔλλειμμα. — Ὁ βασιλεὺς εἶναι πολὺ ὑψηλὸς καὶ ἰσχνός. — Ἡ βασίλισσα ἔχει καλὸν στόμαχον καὶ καλὴν ὄρεξιν. — Αἱ ὁδοὶ δὲν καθαρίζονται, καὶ κακῶς φωτίζονται. — Οἱ Ἕλληνες στιχουργοῦσι κακοὺς γαλλικοὺς στίχους. — Οἱ κομψοὶ τοῦ ἀνωτέρου ἀττικοῦ κόσμου ὁμιλοῦσι περὶ τῶν κάλων τῶν ποδῶν των, καὶ θέλουσι νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὸν χορὸν ὅταν ἔχωσι κωλικόπονον. Ἰδοὺ ὁ κατάλογος τῶν γελοίων καὶ τῶν παραδοξιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δύναταί τις νὰ γελάσῃ μετὰ τοῦ κυρίου Ἀβοὺτ, ὅστις συχνάκις εἶναι ὀξὺς χλευαστὴς, καὶ εὔκολος καὶ εὐτράπελος εἰς τοὺς λόγους. Ἀλλὰ περιέχει ὁ κατάλογος οὗτος σπουδαῖόν τι ἐλάττωμα, περιέχει τινὰ τῶν πηγῶν τῆς διαφθορᾶς ἐκείνων, οἵτινες ἐξαγρειοῦσι καὶ καταστρέφουσι τοὺς λαούς ; Τὸ κατ' ἐμὲ ἀγαπῶ τοὺς λαοὺς τοὺς ἔχοντας ἀρετὰς, καὶ μόνον γελοῖα. Εὐτυχεῖς οἱ λαοὶ οἱ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὑρισκόμενοι ! Ἀλλ' εὐτυχέστεροι βεβαίως ἔτι οἱ λαοὶ οἱ δυνάμενοι μετὰ τοῦ Κ. Ἀβοὺτ νὰ ῥίπτωσι τὴν πέτραν κατὰ τῶν ἐχόντων ἀρετὰς καὶ γελοῖα, διότι αὐτοὶ εἰσὶν οἱ ἴδιοι ἀναμάρτητοι καὶ ἄνευ παραπτωμάτων !

» Ὁ Κ. Ἀβοὺτ ἔγραψε βιβλίον ὅπερ σπουδαίως ἀναγινωσκόμενον, εἶναι ἔπαινος τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἀναγινωσκόμενον ἐλαφρῶς, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ φιλομώρου πνεύματος τοῦ συγγραφέως φαίνεται σάτυρα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος. Ὁ Κ. Ἀβοὺτ θέλει μοὶ συγχωρήσει, ἐλπίζω, ὅτι ἐπροσπάθησα ν' ἀποδώσω εἰς τὸ βιβλίον του τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ σημασίαν, τὴν φιλελεύθερον καὶ γενναίαν σημασίαν αὐτοῦ. »

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΑΡΧΩΝ

(Magistratus (*).)

—o—

§. 1. *Ἱστορία τῶν ἀρχῶν.*

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους *οἱ βασιλεῖς* reges) εἶχον τὴν ἀνωτάτην διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, καὶ περ ὑπὸ τῆς βουλῆς (senatus) καὶ τοῦ δήμου (populus) περιοριζομένην αὐτοὶ ἐστρατήγουν καὶ ἐτέλουν πολλὰς θρησκευτικὰς πράξεις, τὰς ὕστερον ὑπὸ τοῦ *regis sacrificuli* (rex sacrificulus) τελουμένας. Κατ' ἐτρουσκικὸν ἔθος ἐδίκαζον (jus dicebant ἢ dabant) καθ' ἑκάστην ἐννάτην ἡμέραν (nundinum), συγχωρουμένης ἐκκλήσεως (provocatio ἢ appellatio) τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν εἰς τὸν δῆμον (Cic. de rep. II, 31. Macrob. I, 15.). Συνεκάλουν τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ἤτοι τοὺς πατρικίους (οὐχὶ τοὺς πληθείους) καὶ προὔτεινον νομοσχέδια (rogationes), ἐκεῖνοι δὲ ἐψηφίζοντο. Ἐντεῦθεν προέκυψαν οἱ πολλάκις ἀναφερόμενοι *βασιλικοὶ νόμοι (leges regiae)*, οὓς κατὰ πρότασιν τοῦ βασιλέως ἐνομοθέτει ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος. Καὶ ἡ τῶν δημοσίων ἠθῶν ἐποπτεία, ἡ ὕστερον ὑπὸ τῶν τιμητῶν (censores) γινομένη, ἦν ἔργον τοῦ βασιλέως. Ἡ ἐκλογὴ τῶν βασιλέων ἐγίνετο ὑπὸ τῆς βουλῆς· ἔπειτα ὁ μεσοβασιλεὺς (interrex) (1) προὔτεινεν αὐτὸν εἰς τὰς *curias* (comitia curiata), καὶ μετὰ τὴν παραδοχήν του ἐτελεῖτο ἡ ἐγκαθίδρυσις ἢ καθιέρωσις (inauguratio), μεθ' ἣν νόμος τις τῆς ἐκκλησίας (lex curiata) παρεῖχεν αὐτῷ τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν (imperium). Περὶ τῶν πράξεων τούτων ὁ Κικέρων (de rep. II, 17.) λέγει ταδε· *Populus regem, interrege rogante, comitiis curiatis creavit: isque de imperio suo — populum consuluit curiatim.* Πρὸς διατροφήν του ὁ βασιλεὺς εἶχεν ὡρισμένον μέρος τῆς δημοσίας γῆς (ager publicus), ἧς μέρος ἦν ὁ *campus Martius*, μετὰ τὴν ἐξέλασιν τῶν βασιλέων δημόσιον κτῆμα ἀποβάς· τὴν χώραν ταύτην εἰργάζοντο αὐτῷ οἱ πελάται του (clientes). Παρὰ τὰς γαίας ταύτας ἐλάμβανε τὴν προσήκουσαν μερίδα τῆς ἐκ τῶν πολέμων λείας.

Ἐκτὸς τοῦ βασιλέως, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι δύο ἄρχοντες, ὁ *tribunus celerum* (2), πιθανῶς ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωματοφυλακῆς τοῦ βασιλέως, ἐπὶ μὲν τῶν μέσων χρόνων τῆς βασιλείας ἐκ 300 ἱππέων συγκειμένης, μετὰ δὲ Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον ἐξ 600. Ὁ *praefectus urbi* ἢ *custos urbis*, ὅστις ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ βασιλέως ἐκυβέρνα ἐν τῇ πόλει τέλος οἱ *Quaestores*, οἵτινες κατὰ Οὐάρρωνα (3) εἶχον τήν τε

(*) Ἡ λέξις magistratus δηλοῖ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν ἄρχοντα.

(1) Περὶ τούτου κατωτέρω ἔσται λόγος ἰδίως.

(2) Τὸ πρότυπον τοῦ magistri equitum τῶν δικτατόρων.

(3) Quaestores a quaerendo, qui conquirerent publicas

διοίκησιν τῶν δημοσίων πόρων καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν κακουργημάτων, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν καὶ *duumviri perduellionis* ὀνομαζόμενοι. Πιθανώτερον δ' ἐστὶν, ὅτι οἱ οἰκονομικοὶ *quæstores* ἦσαν διάφοροι τῶν *quaestorum parricidii*, ὧν ἔργον ἦν τὸ ἀνακριτικὸν μέρος τῶν δικῶν, καὶ τῶν *duumvirorum perduellionis*, τῶν κυρίως δικαστῶν.

Μετὰ τὴν τῆς βασιλείας κατάργησιν (509. π. Χ.) κατεστάθησαν δύο *ὕπατοι (consules)*, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον σχεδὸν ἴσην ἐξουσίαν, ὅσην οἱ βασιλεῖς. Ἀλλ' αὐξανομένης τῆς ἐπιρροῆς τῶν δημοτικῶν (plebeji), μετ' ὀλίγον κατεστάθη νέα τις ἀρχὴ, ἡ τῶν *δημάρχων (tribuni plebis*, 491 π. Χ.). Ἕνεκα δὲ τῆς ἐκτάσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ πλήθους ἐδέησε νὰ μερισθῶσι κατ' ὀλίγον τὰ δημόσια ὑπουργήματα. Ἡ καταγραφὴ τοῦ καταλόγου τῶν πολιτῶν καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν δημοσίων ἠθῶν, ἡ δικαιοδοσία καὶ ἡ ἀστυνομία, χωρισθεῖσαι ἀπὸ τῆς ὑπατείας (consulatus) εἰς ἰδίας ἀρχὰς ἐπετράπησαν. Οὕτως ἀνεφύη ἡ *τιμητεία* (censura, 443 π. Χ.), ἡ *πραιτορία* ἢ στρατηγία (praetura) καὶ ἡ ἀγορανομία ἢ ἀστυνομία (aedilitas, 367 π. Χ.). Πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως (provincia) καὶ χάριν τοῦ πολέμου πολλάκις τὸ *imperium* τῶν στρατηγῶν παρετείνετο. Ἡ διοίκησις αὕτη ὕστερον τακτικῶς ὠργανίσθη καὶ ἐπετρέπετο τοῖς ἀπολελυμένοις ἀνωτάτοις ἄρχουσιν· ὅθεν οἱ *proconsules* (ἀνθύπατοι) καὶ *propraetores* (ἀντιστράτηγοι) (4). Ἕνεκα δὲ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὑπουργημάτων ἐπολλαπλασιάσθη ἀναγκαίως καὶ ὁ ἀριθμὸς πολλῶν ἀρχόντων, ὡς τῶν στρατηγῶν (praetores) καὶ ταμιῶν (Quaestores). Καὶ ταῦτα μὲν ἐγίνοντο ἐπὶ τῆς δημοκρατίας· ὁ δ' Αὔγουστος ἰδιοποιησάμενος τὴν ὑπατικὴν, δημαρχικὴν καὶ τιμητικὴν (censura) ἐξουσίαν, καὶ *pontifex maximus* ἀναγορευθεὶς, τελευταῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Princeps* ἤνωσεν ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ἐξουσίαν.

Ἐπὶ τῶν καισαρείων χρόνων τὰ μὲν ὀνόματα καὶ τὰ ἐπίσημα τῶν πλείστων τῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν διετηρήθησαν, ἀλλ' εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἐπῆλθον πολλαὶ μεταβολαὶ, καὶ τὸ οὐσιωδέστατον τῆς ἀρχαίας αὐτῶν σημασίας ἀπώλετο, ἐκτὸς ἐὰν ὑπὸ τῶν καισάρων αὐτῶν διωκοῦντο. Παρὰ ταύταις ἐπλάσθησαν νέαι ἀρχαὶ, ἀνάλογοι πρὸς τὰ τότε καθεστῶτα. Ἀπὸ *Διοκλητιανοῦ* καὶ *Κωνσταντίνου* ἀνεφάνη ὅλως νέος τις ὀργανισμὸς τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀρχῶν, καθ' ὃν ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐξουσία ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τι μᾶλλον συμπεπλεγμένον διοικητικὸν σύστημα μετὰ πολυαριθμου ὑπαλληλίας καὶ γραμματείας εἰσήχθη. Οὕτω κατ' ὀλίγον τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαιότητος ἐξηφανίσθησαν ἐπὶ μᾶλλον ὑπ' αὐλικὴν κυβέρνησιν καὶ ὑπὸ τιτλοφόρους ἄρχοντας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γένει περὶ τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν· νῦν δὲ μεταβαίνομεν ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν δημοκρατικῶν.

§. 2. *Αἱ ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ἀρχαί. Εἴδη αὐτῶν.*

Τῶν ἀρχόντων οἱ μὲν ἦσαν *ordinarii* (τακτικοὶ), οἱ δὲ *extraordinarii* (ἔκτακτοι). Καὶ τακτικοὶ μὲν ἦσαν οἱ *consules* (5), *praetores, censores, aediles curules et plebeii, quaestores* καὶ *tribuni plebis*, καί τοι οὗτοι οἱ τελευταῖοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἦσαν *magistratus populi*. Ἔκτακτοι δ' ἦσαν ὁ *interrex, dictator, magister equitum* καὶ *praefectus urbi*, οἵτινες ἐπ' ἐκτάκτων τινῶν περιστάσεων ἀνελάμβανον τὰς ἀρχὰς (6). Τῶν δὲ τακτικῶν ἀρχῶν μείζονες μὲν (magistratus majores) ἦσαν ἡ ὑπατεία (cousulatus), ἡ στρατηγία praetura) (7) καὶ ἡ τιμητεία (censura), *ἐλάσσονες* δὲ (minores) ἦσαν αἱ λοιπαί. Μετὰ τῶν μειζόνων ἦν συνδεδεμένη ἡ *εὐγένεια* ἢ *ἐπισημότης* (nobilitas, nobiles καὶ ἀντιθέτως ignobiles).

§. 3 *Γενικαὶ ἰδιότητες τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν καὶ διαφοραὶ αὐτῶν πρὸς τὰς τῶν νεωτέρων πολιτειῶν.*

Τὰς ῥωμαϊκὰς ἀρχὰς πρὸς τὰς τῶν νεωτέρων παραβάλλοντες, εὑρίσκομεν παραδόξους τινὰς διαφοράς. α.) Αἱ ἀρχαὶ παρὰ Ῥωμαίοις δὲν ἦσαν, ὡς παρ' ἡμῖν, *ἐπιμέλειαί τινες καὶ βάρη*, ἀλλ' ἁπλῶς *τιμαὶ* (honores), ἄνευ τινὸς μισθοῦ παρὰ τῆς πολιτείας, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ἰδίαις δαπάναις τῶν ἀρχῶν, ὡς π. χ. ἡ ἀστυνομία (aedilitas). διαχειριζόμεναι. Μόνον δ' ὅτε ἔμελλε τὸ μεγαλεῖον ἢ ἀξίωμα majestas) τοῦ δήμου ν' ἀντιπροσωπευθῇ, οἷον κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων πρέσβεων, ἡ πολιτεία ὑπεστήριζε τοὺς ἄρχοντας κατὰ τὰς δαπάνας· πρὸς τούτοις, ὅτε ἡ ἄρχοντες ἀπεδήμουν ἐκ τῆς πόλεως μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας (imperium), ἢ ἐπὶ δημοσίαν ἐντολὴν, ἐλάμβανον ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου (aerarium) τὰ πρὸς παρασκευὴν, ὁδοιπορίαν καὶ διατροφὴν ἐπιτήδεια. Μόνον ἐκ καταχρήσεως ἐπὶ τῶν ὑστέρων χρόνων τῆς δημοκρατίας ἡ τῶν ἐπαρχιῶν διοίκησις ἦν λίαν ἐπικερδὴς καὶ εὐπρόσοδος.

---

pecunias et maleficia, quae triumviri capitales nunc conquirunt.

(5) Ἐνταῦθα συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἐπαρχιακοὶ ἄρχοντες, καὶ περ οὐκ ὄντες κυρίως magistratus.

(6) Εἰς ταύτην τὴν κατηγορίαν ὑπάγονται, εἰ καὶ διάφοροι τούτων τῶν ἀρχῶν, καὶ αἱ πρόσκαιροι ἐπιμέλειαι, αἵτινες ἐνίοτε ἐπεφορτίζοντο εἴς τινα πρόσωπα πρὸς ἕνα τινὰ σκοπὸν, οἷον πρὸς ἐξαγωγὴν ἀποικίας τινὸς ἢ πρὸς διοίκησιν τῶν σιτηρῶν ἐπὶ σιτοδείας κτλ.

(7) Τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα κατὰ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς Ἀλλὰ σημειωτέον, ὅτι ἡ ταυτότης τῶν ὀνομάτων δὲν ὑποθέτει καὶ ταυτότητα τῶν ἔργων ἑκατέρων. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ πολλὰ Ῥωμαϊκὰ ὀνομάζονται ἐπὶ τὸ ῥωμαϊκότερον, οἷον· κῆνσος, κουστωδία, πραιτόριον, κεντυρίων κτλ.

β'. Ἑτέρα διαφορά ἐστιν ὁ χρόνος ἤτοι ἡ διάρκεια τῆς ἀρχῆς. Ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ἡ διάρκεια ἦν ἐνιαύσιος, ἐκτὸς τῆς τιμητείας (διαρκούσης κατ' ἀρχὰς μὲν 5 ἔτι, ὕστερον δὲ 1 1[2.). Διὰ τῆς βραχείας ταύτης διαρκείας ἐζήτουν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν μὲν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ τῆς μοναρχίας, ὅπερ ἐν τέλει δὲν ἀπέφυγον, εἰς δὲ τὴν κυβέρνησιν νὰ δώσωσι ζωηρὰν καὶ δραστήριον κίνησιν.

γ'.) Τρίτη τις διαφορὰ παραδοξοτέρα τῶν ἄλλων, εἰσὶν αἱ ὀλίγαι ἀξιώσεις, ἃς ἐπ ιεῖτο ἡ πολιτεία πρὸς εἰδικὰς γνώσεις· καὶ αἱ ἀρχαὶ κατελαμβάνοντο ἄνευ προηγουμένης δοκιμασίας τῆς ἱκανότητος καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἀξιολόγου περὶ τὰ καθήκοντα καὶ ἔργα ἀσκήσεως, ὡς ἐκ τῆς διαρκείας τῆς ἀρχῆς, οὔσης βραχείας, ὡς εἴρηται. Ἐν οὐ πολὺ μακρῷ διαστήματι χρόνου τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἠδύνατο διαδραμεῖν ὅλον τὸ στάδιον τῶν ἀρχῶν, καὶ οὕτω πάντας τοὺς σπουδαιοτάτους κλάδους τῆς τε πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως. Τοῦτο δυνάμεθα μόνον διὰ τῶν ἑξῆς νὰ ἐξηγήσωμεν, ὅτι πρῶτον μὲν ἡ ὅλη κυβέρνησις ἦν ἁπλούστερον ὠργανισμένη. Ἔπειτα πολλὰ μέν τινα, τὴν σήμερον ἔργα τῆς πολιτείας ὄντα, ἦσαν τότε εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐνέργειαν ἀφειμένα, πολλὰ δὲ πρὸς ἐνησκημένους ἄνδρας ἀντὶ μισθοῦ ἐπεφορτίζοντο. Τελευταῖον τὸ ἐν δημοκρατίᾳ γενικὸν πάντων συμφέρον τὸ ἐκ τῶν δημοσίων, ἡ μεγάλη δημοσιότης καὶ ἡ εἰς Ῥώμην συγκέντρωσις πάντων τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων καθίστων εὐκολωτέραν καὶ τοῖς ἰδιώταις τὴν εἰς τὴν πολιτικὴν παλαίστραν προετοιμασίαν, καὶ τῷ δήμῳ τὴν κατάλληλον τῶν ἀρχόντων ἐκλογήν· (8) ἐνίοτε μάλιστα ἐπὶ σπουδαίων περιστάσεων καὶ ἰδιαιτέρα πρόνοια ἐγίνετο, ὡς π. χ. ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν διικτατόρων ἢ ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος (9). Πρὸς τούτοις αἱ ἀνώτεραι ἀρχαὶ ἐν σπουδαίαις περιστάσεσιν ὑπεβοηθοῦντο ὑπὸ τινος συμβουλίου (consilium). Τοιοῦτον συμβούλιον εἶχεν ὁ μὲν ὕπατος τὴν σύγκλητον (senatus), ὁ ἐπαρχιακὸς ἄρχων τοὺς πρεσβευτάς του (legati) καὶ τοὺς ἐγγυτάτους βουλευτὰς (Sallust. Jug. c. 62.), ὁ στρατηγὸς τὸ πολεμικόν του συμβούλιον. Πολλάκις δ' ἀναμφιβόλως καὶ ὑποδεέστεραι ἀρχαὶ εἶχον ὑπερβάλλουσαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν κυβέρνησιν (10).

---

(8) Σὺν πᾶσι δὲ τούτοις εἰς τὴν περὶ τὰ δημόσια ὑπουργήματα ἱκανότητα τοῦ Ῥωμαίου νέου συντέλει τὰ μάλιστα ἡ μετ' ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἑκάστου κλάδου συμπεριφορὰ καὶ συνδιαίτησις, καὶ καθ' ὅλου ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἐκπαίδευσις τῶν Ῥωμαίων, πρακτική τις καὶ πολιτικὴ οὖσα. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν τὰ δέοντα ἐῤῥέθησαν ἐν Νέᾳ Πανδώρᾳ Τομ. Ε' Φυλλ. ΡΖ'. σ. 256—262. καὶ Φυλλ. ΡΙΓ'. σ. 272—278.

(9) Ὁ ἀναγνώστης ἐνθυμεῖται βεβαίως, ὅτι ἡ εἰς ὑπατείαν αὕτη ἐκλογὴ τοῦ Κικέρωνος ἦν διὰ τὸ ἔτος 63 π. Χ ἐναντίον τῆς συμμορίας τοῦ Κατιλίνα.

(10) Τὰ αὐτὰ περίπου ἴσχυον καὶ περὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀττικοῦ πολιτεύματος, ὅπου ἡ κατάληψις τῶν πλείστων ἀνωτέρων θέσεων ἦν ἀφειμένη εἰς τὸν πυῤῥὸν κλῆρον, εἰ μὴ ὅτι προηγεῖτο μὲν τοῦ διορισμοῦ ἡ δοκιμασία, εἵπετο δὲ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς ἡ εὔθυνη.

§. 4. *Περὶ ἐκλογῆς ἀναγορεύσεως κτλ. τῶν ἀρχόντων.*

Μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος *Τιβερίου* ὁ δῆμος αὐτὸς ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας, πάλαι μὲν ἐν τοῖς *comitiis curiatis*, ὕστερον δ' ἐν τοῖς *comit. centuriatis* καὶ *comit. tributis*. Ὤφειλον δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ ὦσι πατρίκιοι, ὕστερον δὲ τοὐλάχιστον πάντες ἐλεύθεροι (ὄχι ἀπελεύθεροι ἢ ξένοι). Τὰς πληθείας ἀρχὰς (τὴν δημαρχίαν καὶ πληθείαν ἀστυνομίαν, aedilitas plebeja) δὲν ἠδύναντο πατρίκιοι νὰ περιβληθῶσιν. Εἰ δέ τις τούτων ἐβούλετο δήμαρχος γενέσθαι, ὤφειλε δι' υἱοθετήσεως adoptio ἢ arrogatio) νὰ μεταβῇ εἴς τινα πληθείαν οἰκίαν, ὡς π. χ. ὁ *Clodius* (π. Χ. 58.). Μετήρχοντο δὲ καὶ ἀνελάμβανον τὰς ἀρχὰς, τοὐλάχιστον ἐπὶ τῶν ὑστέρων χρόνων, συνήθως κατά τινα ἀκολουθίαν· *quaestor, tribunus* ἢ *aedilis, praetor, consul, censor*. Κατ' ἀρχὰς ὁ μετερχόμενος πολιτικὴν ἀρχὴν ὤφειλεν ἐπὶ 10 ἔτη ἐστρατευμένος εἶναι· ὕστερον δ' ἀπῃτεῖτο ὡρισμένη τις ἡλικία, καὶ ταύτην ὥριζεν, ὡς εἰκάζουσιν, ἡ *lex Villia annalis* (180 π. Χ.) ὡς ἑξῆς· διὰ τὸν *quaestorem* τοὐλάχιστον 27 (30) ἢ 28 (31) ἔτη, τὸν *aedilem* 37, τὸν *praetorem* 40, τὸν *consulem* 43. Ὁ μετερχόμενος ἀρχήν τινα *(candidatus*, ἐκ τῆς *togae candidae*, τῆς λευκαυγοῦς καὶ λαμπρᾶς τηβέννης, ἣν περιεβάλλετο τότε) ὤφειλεν ἐπαγγέλλεσθαι ἢ παραγγέλλειν τὴν ἀρχὴν *(nomen profiteri)* παρὰ τῷ ἄρχοντι τῷ προεδρεύοντι τῶν ἐκλογικῶν ἐκκλησιῶν comitia), καὶ μετὰ ταῦτα περιερχόμενος τὸν δῆμον μετὰ τῆς togae candidae. ἐπεζήτει ψήφους παρ' αὐτοῦ (ambire, ambitio) (11). Οἱ ἀπόντες δὲν ἠδύναντο συνήθως νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις ὡς *candidati*. Οἱ ἄρχοντες εἰσήρχοντο εἰς τὰς ἀρχάς των *(inire magistratum)* ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις ἐν γένει τὴν πρώτην Ἰανουαρίου, ἐκτὸς τῆς δημαρχίας, ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἀρχομένης. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐκλογῆς μέχρι τῆς ἀναδοχῆς τῶν ἔργων των οἱ ἐκλελεγμένοι ὠνομάζοντο *designati*. Ἐπὶ τῆς εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσόδου ἐτελοῦντο τὰ οἰωνοσκοπήματα auspicia) καὶ ἐδίδετο ὁ προστήων ὅρκος *(jurare in leges)*. Καὶ ὁ ἀπολυόμενος δ' ἄρχων ὤμνυεν, ὅτι οὐδὲν ἔπραξε παρὰ τοὺς νόμους. Οὐδεὶς ἠδύνατο

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐτηρεῖτο ἡ προσήκουσα μετριότης καὶ σωφροσύνη, καὶ ἐν γένει ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν πολιτῶν τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον ἦν ἀχώριστον τοῦ δημοσίου καὶ τὰ στίθη αὐτῶν ἐπλήρουν πάντα τὰ γενναῖα συναισθήματα τὰ ἀνυψοῦντα καὶ λαμπρύνοντα τὰς πολιτείας, κατωρθώθησαν ἐκεῖνα τὰ θαύματα, καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο· ὅτε δὲ ἡ ἄκρατος ὀχλοκρατία μεθ' ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν της, τὴν σώφρονα ἐκείνην πολιτείαν διαδεξαμένη. ἀνεβίβαζεν εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα βυρσοδέψας καὶ λυχνοποιοὺς καὶ ναύτας (κατὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοί των δὲν τοὺς ἀφήσαμεν παρακουσμένους), τότε τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, καταλυθὲν καὶ συγκαταπεσὸν, ἐγένετο ἕρμαιον ἀλλεπαλλήλων κατακτητῶν.

(11) Ambitus δ' ἐλέγετο κυρίως ἡ ἄνομος σπουδαρχία, ἡ διὰ δεκασμοῦ, ἀπειλῶν ἢ ἄλλων τοιούτων μέσων γινομένη. Αὕτη ὡς κακούργημα (crimen de ambitu) ὑπήγετο εἰς τὰς quaestiones perpetuas.

δύο ἀνωτέρας ἀρχὰς ἐφ' ἅπαξ, ἢ τὴν αὐτὴν πρὸ τῆς παρελεύσεως 10 ἐτῶν ἀναλαβεῖν. Ἀλλ' εἰδική τις ἐξαίρεσις τινῶν τῶν προειρημένων ὅρων ἠδύνατο ἐνίοτε νὰ συμβῇ *(legibus solvi)*. Οὕτω π. χ. ὁ *Scipio Africanus minor* ἔγεινεν ὕπατος τὸ μὲν πρῶτον 37 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν (147) ἕνεκα τοῦ τρίτου καρχηδονικοῦ πολέμου, τὸ δὲ δεύτερον, χωρὶς νὰ μετέλθῃ τὴν ὑπατείαν (134) ἕνεκα τοῦ νουμαντινικοῦ πολέμου. Ὁ *C. Gracchus* ἀνηγορεύθη τὸ δεύτερον δήμαρχος (122.) χωρὶς σπουδαρχίας. Ὁ *Marius* τὸ δεύτερον ὕπατος (104) ἐν ἀπουσίᾳ του πρὸς τὸν κιμβρικὸν πόλεμον κτλ.

§. 5. *Περὶ τῆς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐξουσίας καὶ τῶν ὁρίων αὐτῆς.*

Ὁ συνήθης ὅρος τῆς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐξουσίας ἐστὶ *potestas* π. χ. *tribunus militum consulari potestate, tribunicia potestas.* Οἱ ῥωμαῖοι ἄρχοντες ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας των εἶχον ἱκανῶς ἐκτεταμένην ἐξουσίαν. Εἶχον τὸ δικαίωμα προγράμματα (edicta) τοῦ κλάδου των ἐκδιδόναι, τὰ οἰωνοσκοπήματα (auspicia) τελεῖν (ἐκτὸς τῶν ἀνθυπάτων καὶ ἀντιστρατήγων) καὶ ἐκκλησίας *(conciones)* (12) συγκαλεῖν. Κυρίας δ' ἐκκλησίας ἤτοι comitia καὶ τὴν βουλὴν (senatus) συνήθως μόνον αἱ ἀνώτεραι ἀρχαὶ ἠδύναντο συγκαλεῖν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων ὁ τιμητὴς (censor) δὲν ἠδύνατο τὴν βουλὴν συγκαλεῖν, οἱ δὲ πρὸς τὸν δῆμον χρηματισμοί του *(agere cum populo)* περιωρίζοντο μόνον εἰς τὰς ἐπὶ τῶν τιμήσεων ἐξετάσεις τοῦ δήμου. Ἐκ δὲ τῶν κατωτέρων ἀρχῶν μόνον οἱ δήμαρχοι, ἕνεκα τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ θέσεως, ἠδύναντο τὴν βουλὴν συγκαλεῖν. Ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία, ἡ τοῖς ὑπάτοις καὶ στρατηγοῖς (praetores) ἀνήκουσα, καλεῖται *imperium*, κυρίως στρατιωτικὴ ἐξουσία, ἥτις ἐπετρέπετο τῷ ἄρχοντι διά τινος *legis curiatae* (τῶν curiata καλουμένων ἐκκλησιῶν), ἀλλὰ μόνον ἔξω τῆς πόλεως Ῥώμης *(extra urbem)* ἴσχυε. Διὸ ἐάν τις ἄρχων τὸ imperium περιβεβλημένος ἤθελε νὰ βιαμβεύσῃ ἐν Ῥώμῃ, ἔδει τότε δι' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἰδίως νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ τὸ *imperium* διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου *(plebiscitum)*. —

Τὸ δ' ἀναγκαστικὸν δίκαιον τῶν ἀρχόντων συνίστατο ἐξαιρέτως ἐν τῇ *vocatione*, τ. ἔ. τῷ δικαιώματι τοῦ δυνάμει τῆς ἐξουσίας των ἀπόντα τινὰ ἐνώπιον των καλεῖν, ὅπερ μόνον αἱ ἀνώτεραι ἀρχαὶ εἶχον, καὶ ἐν τῇ *prehensione*, τ. ἔ. τῷ δικαιώματι τοῦ συλλαβεῖν παρόντα τινά. Τοῦτο τὸ δικαίωμα εἶχον καὶ ἐκ τῶν κατωτέρων ἀρχόντων οἱ δήμαρχοι, οἱ δὲ *aediles* καὶ *quaestores* οὐδέτερον. Πρὸς τούτοις οἱ ἄρχοντες εἶχον τὸ δικαίωμα διὰ χρηματικῆς ζημίας *(multam dicere)* νὰ ἐμποιῶσι δύναμιν καὶ βάρος εἰς τὴν ἐξουσίαν των.

Ὁ ἄρχων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο συνήθως νὰ κλητευθῇ εἰς δικαστήριον· ἐν δὲ δεινοτάτῃ περιστάσει, ὡς ὁ *Lentulus* ἐν τῇ καπιτωλιακῇ συνωμοσίᾳ, ὤφειλε πρότερον τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι *(abdicare se magistratu)*. Ὁμοίως οὐδ' ἠδύνατο νομίμως παυθῆναι, εἰ μὴ δι' ἀπαισίους οἰωνοὺς ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς *(vitio creatus)* ἑκουσίως ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ, ὡς συνέβη τοῖς πρώτοις *tribunis militum consulari potestate* (444 π. Χ.) μετὰ τέσσαρας μῆνας ἀρχῆς. Ἀναγκαστικὴν δὲ παῦσιν τοῦ *M. Octavius*, τοῦ δημάρχου, διέπραξεν ὁ *Tib. Gracchus* ἕνεκα τῆς ἀντιπολιτεύσεώς του εἰς τὰ νομοσχέδια τούτου.

Κατὰ τῆς καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας τῶν ἀρχόντων ἠσφαλίζοντο διὰ τῆς εἰς τὸν δῆμον ἐκκλήσεως *(provocatio)* (13), διὰ τῆς διαμαρτυρίας ἢ ἐνστάσεως *(intercessio)* ἤτοι τοῦ δημάρχου, ἢ τινὸς ἰσοβάθμου ἢ ἀνωτέρου ἄρχοντος καὶ διὰ τῆς εὐθύνης αὐτῶν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς των.

Τὰ παράσημα τῶν ἀνωτέρων ἀρχόντων ἦσαν ἡ *toga praetexta* (περιπόρφυρος τήβεννα), *sella curulis* (ἐλεφάντινος δίφρος) καὶ οἱ ῥαβδοῦχοι *(lictores)* μετὰ δεσμίδων τῶν ῥάβδων *(fasces)*, οἵτινες προὔπορεύοντο τῶν ἐχόντων τὸ *imperium*. Οἱ ἀπολελυμένοι ἄρχοντες *(censorii, consulares, praetorii, aedilitii, quaestorii)* ἀπήλαυον τιμῆς τινος καὶ ἀξιώματος ἀναλόγου τῆς προτέρας ἀρχῆς των.

(Ἕπεται συνέχεια)

Δ. Ι. ΜΑΥΡΟΦΡΥΔΗΣ.

(12) conciones ἐλέγοντο αἱ ἐκτάκτως ὑπό τινος ἄρχοντος συγκαλούμεναι ἐκκλησίαι, ἐν αἷς οὗτος ἐγνωστοποίει τῷ δήμῳ τὸ δεῖνα ἢ τὸ δεῖνα, ἢ προπαρασκευαστικῶς ἐβουλεύοντο περί τινος πράγματος, ἢ ἐχρημάτιζον ὁμοιά τινα. Comitia δὲ (ὧν τρία τὰ εἴδη, curiata, centuriata καὶ tributa) αἱ τακτικαὶ τοῦ δήμου ἐκκλησίαι, αἱ ἐν τακτικαῖς ἡμέραις ὑπὸ τακτικῶν ἀρχόντων συγκαλούμεναι πρὸς ψήφισιν τῶν δημοσίων πραγμάτων.

(13) Ἡ provocatio συνέβαινεν, ὡς προείρηται, ἤδη καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας, ὕστερον δ' ἐπεκυρώθη διά τινος νόμου τοῦ Ποπλικόλα (lex Valeria 509 π. Χ.) καὶ βραδύτερον δι' ἑτέρων δύο οὐαλερίων νόμων (leges Valeriae 449 καὶ 300, π. Χ.). Ἐνταῦθα ἀνήκουσι καὶ οἱ πόρκιοι νόμοι (τοῦ Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου) καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἀπήλλαττον τῆς σωματικῆς κολάσεως καὶ ἀντὶ θανάτου ὥριζον τὴν ἐξορίαν (exilium). Νόμος δέ τις σεμπρώνιος (lex Sempronia) τοῦ Γ. Γράκχου ἔωριζε μηδένα ῥωμαῖον πολίτην καταδικασθῆναι ἄνευ τῆς τοῦ δήμου διαταγῆς (iussu populi).

ΠΕΡΙ ΕΞ ΧΡΥΣΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΩΝ.

1. Ἔμπροσθεν. Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος, ἔχουσα τὴν λεοντῆν δεξ.

Ὄπισθεν. ΦΙΛΙΠΠΩΝ. Τρίπους ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ, κεφαλὴ ἵππου δεξ.

Χρυσός. Ζυγίζει κόκκους γαλλικοὺς 161 1]1.

2. Ἔμπροσθεν. Ἡ αὐτὴ κεφαλή.

Ὄπισθεν. ΦΙΛΙΠΠΩΝ. Τρίπους· ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ κεφαλὴ ἵππου ἀριστ.

Χρυσός. Ζυγ. κόκκους 161 1]2.

3. Ἔμπροσθεν. Ἡ αὐτὴ κεφαλή.

Ὄπισθεν. ΦΙΛΙΠΠΩΝ. Τρίπους· ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ κεφαλὴ λέοντος δεξ.

Χρυσός. Ζυγ. κόκκους 161 3]1.

4. Ἔμπροσθεν. Ἡ αὐτὴ κεφαλή.

Ὄπισθεν. ΦΙΛΙΠΠΩΝ. Τρίπους· ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ κεφαλὴ ἐλάφου δεξ.

Χρυσός. Ζυγ. κόκκους 162.

5. Ἔμπροσθεν. Ἡ αὐτὴ κεφαλή.

Ὄπισθεν. ΦΙΛΙΠΠΩΝ. Τρίπους· ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ κεφαλὴ ἐλάφου ἀριστ.

Χρυσός. Ζυγ. κόκκους 162 1]1.

6. Ἔμπροσθεν. Ἡ αὐτὴ κεφαλή.

Ὄπισθεν. ΦΙΛΙΠΠΩΝ. Τρίπους· ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ σταφυλή.

Χρυσός. Ζυγ. κόκκους. 161 3]1.

Ἡ πόλις Φίλιπποι κειμένη πλησίον τοῦ Παγγαίου ὄρους ἐκαλεῖτο πρότερον *Κρηνίδες*· ἐλέγετο δὲ οὕτω διὰ τὰς περὶ αὐτὴν κρήνας. Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος (360 Π Χ.). ὅτε Φίλιππος ὁ Ἀμύντου ἐνίκησε τὸν ἀδελφόν του Ἀργαῖον ἐπιστρέφοντα ἀπὸ Αἰγὰς εἰς Μεθώνην, ἡ πόλις αὕτη κατῳκίσθη ὑπὸ Θασίων (α). Βραδύτερον δὲ, τὸ γ' ἔτος τῆς ἰδίας Ὀλυμπιάδος, ἀφοῦ ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε δι' ἐφόδου τὴν Αμφίπολιν καὶ καθυπέταξε τὴν Πύδναν καὶ Ποτίδαιαν, διαβὰς εἰς Κρηνίδας ἐπηύξησε τοὺς κατοίκους καὶ ὀχυρώσας τὴν πόλιν μετωνόμασε *Φιλίππους*.

Ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν Ἀππιανὸν (β) ὠνομάζετο πρότερον Κρηνίδες, ἔπειτα δὲ Δάτος καὶ μετὰ ταῦτα Φιλιπποι· ἐκ τοῦ Στράβωνος ὅμως καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ἐξάγεται ὅτι ἄλλη πόλις ἦσαν αἱ Κρηνίδες καὶ ἄλλη ἡ Δάτος ἢ τὸ Δάτον.

Ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐποχῇ κατέστη ἡ ῥηθεῖσα πόλις περιώνυμος διὰ τὴν ἐν τοῖς πεδίοις τῶν Φιλίππων γενομένην μάχην, ἐν ᾗ (ἔτει 42 Π. Χ.) ἡττήθησαν μὲν ὁ Βροῦτος καὶ Κάσσιος, ἐξέπνευσε δὲ ἡ ῥωμαϊκὴ Δημοκρατία. Πιθανῶς μετὰ τὴν μάχην ταύτην καὶ πρὸ τῆς ἄλλης ἐν Ἀκτίῳ ἐγένοντο οἱ Φιλιπποι Ῥωμαϊκὴ ἀποικία· κατὰ ποῖον ὅμως ἔτος συνέβη τοῦτο, μέ ει ἀπροσδιόριστον.

Μανθάνομεν ἐκ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐρχόμενος ἐκ Τρῳάδος διευθύνθη διὰ τῆς Σαμοθράκης εἰς Νεάπολιν καὶ ἐντεῦθεν εἰς Φιλίππους, ὅπου διέτριψεν ἡμέρας τινὰς καὶ ἐποίησε πολλὰ θαυμάσια (γ). Μανθάνομεν προσέτι ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἦτο πρωτεύουσα μιᾶς τῶν μερίδων τῆς Μακεδονίας, τῆς πρώτης ἀναντιρρήτως, τῆς ὁποίας ἐν καιρῷ τῆς εἰς τέσσαρας μερίδας διαιρέσεως τῆς Μακεδονίας, πρωτεύουσα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τίτου Λιβίου, εἶχε διορισθῆ ὑπὸ Αἰμιλίου Παύλου ἡ Ἀμφίπολις (δ). Σώζεται καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου γραφεῖσα ἐκ Ῥώμης πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Φιλίππων, ἢ πρὸς Φιλιππησίους.

Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (ε) ἀναφέρουσα τὴν Φιλιππούπολιν παρεμπίπτει εἰς παχύτατον λάθος συγχέουσα αὐτὴν μετὰ τῶν Φιλίππων· ἐκλαμβάνει δὲ καὶ τὸν ἀμφοτέρας τὰς πόλεις κτίσαντα Φίλιππον τὸν Ἀμύντου, ὡς Φίλιππον αὐτοκράτορα Ῥωμαίων.

Κατὰ τὴν χώραν τῶν Φιλίππων εὑρίσκοντο πλεῖστα μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἅπερ μὴ ἀνορυσσόμενα πρότερον ἦταν εὐτελῆ, ὁ δὲ Φίλιππος μεταλλεύσας αὐτὰ κατέστησε τοσοῦτον πλούσια, ὥστε ἀπελάμβανε κατ' ἔτος πρόσοδον ὑπερβαίνουσαν τὰ χίλια τάλαντα. Ἐκ τοῦ χρυσοῦ τῶν μεταλλείων τούτων ἔκοψε τὰ ἑαυτοῦ νομίσματα, ἃ προτηγορεύθησαν Φιλίππεια (ζ), καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χρυσοῦ ἐκόπησαν βεβαίως καὶ τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα τῶν Φιλίππων. Τὰ νομίσματα ταῦτα, καθὸ κοπέντα κατὰ τοὺς καλοὺς τῆς τέχνης χρόνους, τυγχάνουσιν ὄντα καλλονῆς ἐξόχου.

Ἓν καὶ μόνον χρυσοῦν τῶν Φιλίππων νόμισμα ὑπῆρχεν ἄχρι τοῦδε γνωστόν. Αὐτὸ ἀνήκε ποτε εἰς τὴν συλλογὴν Χριστίνης βασιλίσσης τῆς Σουηδίας, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Eckhel (η). Τοῦτο περιγράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ Mionnet (θ) καὶ ἐκτιμᾶται ὑπ' αὐτοῦ φράγκα 600. Ὁ δὲ Cousinery (ι) μνημονεύων ἐκ νέου τοῦδε τοῦ νομίσματος καὶ γράφων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τῆς μεγίστης σπανιότητος αὐτοῦ, βεβαιοῖ ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔγραφε (1831), ἦτο μοναδικόν. Πιθανὸν μετὰ ταῦτα νὰ ἀνευρεθῇ καὶ ἕτερόν τι, ἐγὼ ὅμως τὸ ἀγνοῶ.

Τὸ νόμισμα τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Eckhel ἔχει ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ κεφαλὴν ἵππου, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1, ἀλλὰ διαφέρει ὅλων τῶν παρ' ἐμοῦ ἐκδιδομένων ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ τρίποδος· εἰς ἐκεῖνο μὲν ὁ τρίπους εἶναι ἁπλοῦς, εἰς ταῦτα δὲ ἔχει πλείονα ποικίλματα, καὶ λήγουσι τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐν ὀχήματι ποδῶν λέοντος.

Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σπανιώτατα καὶ πολύτιμα τῶν Φιλίππων νομίσματα, ἔλαβον ἐκ Χαλκίδος παρά τινος ἐκεῖ διαμένοντος ἐμπόρου (κ). Ὁ θησαυρὸς ὁ παρέχων ταῖς ἐρεύναις τῶν νομισματοφίλων τοσαῦτα σπουδαῖα νομίσματα, καθὰ μ' ἐπληροφόρησεν ὁ ἀπο-

(α) Διόδ. Βιβλ. XVI, Κεφ. γ'.
(β) Ἀππιαν. Βιβλ. δ'.
(γ) Πράξ. Ἀποστ. Κεφ. ΙϛΙ, §. 12.

(δ) Tit. Liv. L. XLV cap. XXIX.
(ε) Βιβλ. ΙΔ', σελ. 355-56 τῆς ἐν Βενετ. ἐκδ.
(ζ) Διοδ βιβλ. XVI κεφ ή
(η) Num. vet. anecd. p. 67. Tab. V n° 15 καὶ Doct. numor. Tom. II p. 75.
(θ) Tom. I p. 485 n. 272.
(ι) Voyage dans la Macédoine. Tom. 2 p. 29—30.
(κ) Τοῦ θείου μου Κ. Ἀποστόλου Παπαγεωργίου, πρὸς ὃν εὐγνωμονῶ οὐ μόνον διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν νομισμάτων τούτων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἕτερα οὐχ ἧττον σπουδαῖα ἅτινα κατὰ καιροὺς μοὶ ἐξέπεμψεν.

στείλας μοι ταῦτα, ἀνευρέθη ὑπὸ κτιστῶν τινων εἰς τὰ θεμέλια οἴκου κατασκευαζομένου εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἐρετρίας· συνέκειτο δὲ ἐκ νομισμάτων τῶν Φιλιππων, ἐκ στατήρων Φιλιππείων καὶ ἄλλων στατήρων δαρεικῶν. Μεταξὺ τῶν νομισμάτων ἅτινα ἐκ ταύτης τῆς ἀνασκαφῆς ἔτυχον ἐν ταῖς ἐμαῖς χερσὶ, τριάκοντα ἓξ ἦσαν δαρεικὰ, δύο τοῦ Φιλίππου, καὶ δέκα τῶν Φιλίππων. Σημειούσθω ὅμως ὅτι δαρεικὰ ὑπῆρχον πλείονα, ἀλλ' ὡς κοινότατα δὲν τὰ ἀπέκτηα. Νομίσματα τῶν Φιλίππων εὑρέθησαν τρία μὲν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ 1, τρία ἕτερα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ 4, καὶ ἀνὰ ἓν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀριθμῶν.

Ἐν Κερκύρᾳ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΙΝΕΖΩΝ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ.

—o—

Ἰδοὺ πῶς περιέργως διηγεῖται Κινέζος τις συγγραφεὺς τὰς μετὰ τῶν ξένων ἐθνῶν σχέσεις τῆς πατρίδος του·

« Ἐπὶ Χουάγκ-Τε (2200 ἔτη πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως), ξένος τις ἐλθὼν ἐκ μεσημβρίας, ἔφερεν ὡς φόρον φιάλην καὶ δέρματα.

» Ἐπὶ Χέα, νησιῶται ἔφεραν ἐνδύματα πεποικιλμένα διὰ κεντημάτων.

» Ἐπὶ Χάγκ (1700 ἔτη πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως) οἱ Γε-γοὺ τῶν ὁποίων ἡ κόμη ἦτο κεκομμένη, ἔφεραν ἐξ ἀνατολῶν κάνυστρα ἐκ λεπίων ἰγθύων, ξίφη καὶ ἀσπίδας. Ἔφεραν δὲ καὶ ἐκ μεσημβρίας ὀδόντας ἐλεφάντων, ὄστρακα χελωνῶν, πτερὰ ταώνος, πτηνὰ καὶ μικροὺς κύνας.

» Ἐπὶ Σοὺ, (1000 ἔτη Π. Χ.) πολλοὶ ἦλθον ἐκ Καντώνης, Λου-ουάγχης, καὶ ἐξ ἄλλων μεσημβρινῶν χωρῶν καὶ τῶν μὲν πρώτων ὁ τόπος ἦτο δέκα ἡμέρας μακρὰν τῆς αὐτοκρατορίας, τῶν δὲ ἄλλων πέντε μῆνας. Αἱ χῶραι αὐτῶν ἦσαν ἐκτεταμέναι καὶ πολυάριθμοι, καὶ εἶχον πολύτιμα ἐμπορεύματα.

» Ὁ αὐτοκράτωρ Ουόν-Τε (120 ἔτη Π. Χ.), ἔστειλε πρέσβεις εἰς διάφορα μέρη, ὅπου ἠγόρασαν μαργαρίτας, λίθους πολυτίμους καὶ χρυσίον, πολλὰ ἄλλα περίεργα κλ. Ἐγένοντο δὲ παντοῦ δεκτοὶ προθύμως, καὶ ἔκτοτε ἐμπορεύματα τῆς αὐτῆς φύσεως ἤρχοντο ἄφθονα εἰς τὸ Κράτος.

» Ἐπὶ Κάγκ-Ουοὺ, (ἕνα αἰῶνα Π. Χ.) οἱ βάρβαροι ἔφεραν ἵππους. Ὁ δὲ Μαου-Ζωὲν ἔβαλε φραγμοὺς σιδηροῦς διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς εἰσβολὰς τῶν ξένων τῆς μεσημβρίας καὶ τῆς δύσεως.

» Ἐπὶ Σουὺ (600 ἔτη Μ. Χ.), ἐστάλησαν πρέσβεις εἰς ὅλα τὰ πλησιόχωρα ἔθνη.

» Ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Τάγκ (700 ἔτη Μ. Χ.) ἀγορὰ πακτικὴ συνεστήθη ἐν Καντώνι, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔστειλεν ἐκεῖ ἀξιωματικοὺς διὰ νὰ εἰσπράξῃ τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν κυβέρνησιν. Οἱ ἐν Καντῶνι διατριβοντες ξένοι ἐλάμβανον ὑπὸ τῶν Κινέζων χρυσίον, μέταξαν, κλ., καὶ ἔδιδον ἀντ' αὐτῶν κέρατα ῥινοκέρων, ὀδόντας ἐλεφάντων, κοράλλια, μαργαρίτας, πολυτίμους λίθους, κρύσταλλα, ἰατρικὰ, κλ.

» Τὸ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ Σχίγκ-Τε (1550), ξένοι ὀνομαζόμενοι Φο-λάν-τε (Γάλλοι) ἔφθασαν ἐκ δυσμῶν, λέγοντες ὅτι ἐκόμιζον φόρους· ἀλλ' ἔπειτα εἰσῆλθον αἰφνης καὶ ἄνευ προειδοποιήσεως εἰς τὸν λιμένα· ἅμα δὲ εἰσελθόντες, ἐκανονοβόλησαν τοσοῦτον ὥστε συνεταράχθη ὅλη ἡ πόλις. Ἐδοποιήθη ἀμέσως ἡ αὐλὴ, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ τοὺς ἀποπέμψωσιν ἀνυπερβέτως, καὶ νὰ διακόψωσι πᾶσαν ἐμπορικὴν σχέσιν μετὰ τῶν βαρβάρων· ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Καντώνης, γράψαντες μετὰ ταῦτα εἰς τὴν αὐλὴν διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐπανάληψιν τῶν σχέσεων τούτων, ἔλαβον τὴν ἄδειαν.

» Τὸ Σε γαγεν-κούς (ἡ Πορτογαλλία), εἶναι χώρα μεγάλη ἑκατὸν γιλιάδας λεύγας ἀπέχουσα τοῦ Κράτους, παράγει δὲ ξύλα εὔοσμα, ποικίλα ὑφάσματα, κλπ.

» Τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Γιούγκ-Λυ (1588), ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας ἔστειλε πρέσβυν. Τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἔστειλε καὶ δεύτερον μετὰ φόρων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, τὸν ὠνόμασε βασιλέα τοῦ Κου-Λί, καὶ τῷ ἔδωκε ἀργυρᾶν σφραγῖδα. Τὸ δὲ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας του, διέταξε τὸν εὐνοῦχόν του νὰ στείλῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλλίας μεταξωτά τινα ὑφάσματα διὰ νὰ ἐνδύσῃ τοὺς ἀξιωματικούς του.

» Τὸ ἕκτον ἔτος τοῦ Καγκ-Χὶ, πρέσβυς τις ἐστάλη πρὸς αὐτὸν ἐκ Πορτογαλλίας κομίζων ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως γεγραμμένην ἐπὶ φύλλου χρυσοῦ, εἰκόνα τοῦ ἡγεμόνος, ξίφος χρυσοστόλιστον, διάδημα κοράλλινον, σφαιρία κοράλλινα, σφαιρία ἐξ ἠλέκτρου καὶ μῦρα. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐφιλοφρόνησε μεγαλοπρεπῶς τὰ μέλη τῆς πρεσβείας, δοὺς πρὸς μὲν τὸν πρέσβυν ἑβδομήκοντα ὑφάσματα μεταξωτὰ, καὶ ἑκατὸν ταὲς, πρὸς δὲ τὸν ἑπόμενον αὐτῷ, δεκαοκτὼ ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ πεντήκοντα ταὲς· πρὸς τὸν ἱερέα, δεκαοκτὼ ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ πεντήκοντα ταὲς, καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν δεκαεννέα ὑπηρετῶν, ἀνὰ δέκα ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ εἴκοσι ταὲς. Τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καγκ-Χὶ, ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας ἔστειλεν ὡς πρέσβυν ἕνα τα-κεο πσὲ (ὑπουργὸν) μετὰ φόρων· εἶχε δὲ εἴκοσιν ἀκολούθους.

» Τὸ τρίτον ἔτος τοῦ Γιουγκ-Χὶγκ, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἐκκλησίας (ὁ πάπας) ἔστειλε πρεσβείαν μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ δώρων· οἷον, σφαιρῶν, μαργαριτῶν, ἠλέκτρου, ποτηρίων, κλπ. Τὸ τέταρτον ἔτος, ἦλθε καὶ ἄλλη πρεσβεία, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψεν ἰδιοχείρως πρὸς τὸν βασιλέα τῆς ἐκκλησας· οὗτος δὲ ἀπεκρίθη δι' ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ἔστειλεν ἐντὸς χρυσοῦ κανύστρου.

» Οἱ Ὁ-λὰν (Ὁλλανδοὶ) δὲν ἤρχοντο ἄλλοτε εἰς τὴν Κίναν· τὸν δὲ χειμῶνα τοῦ εἰκοστοῦ ἐννάτου ἔτους τοῦ Οὐὰν-λὶ (1600) δύο ἢ τρία μεγάλα πλοῖα ἐφθασαν εἰς Μακάον. Οἱ ἐν αὐτῷ ἐφόρουν ἐρυθρᾶ, τὸ ἀνάστημά των ἦτο ὑψηλὸν, καὶ κοκκίνη ἡ κόμη των· οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν γαλανοὶ, οἱ πόδες μακρότατοι, καὶ διὰ τοῦ ἀλλοκότου ἐξωτερικοῦ των κατεπτόησαν τὸν λαόν. Ἐρωτηθέντες τινὲς ἦσαν ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν ἦσαν πειραταὶ, ἀλλ' ὅτι ἐκόμιζον φόρους· ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχον φανῆ ποτὲ ἄλλοτε, οὐδὲ ἔφεραν ἐπιστολὰς, δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν δεχθῶσι. Τὸ δέκατον ἔτος τοῦ Σουν-χὶ, οἱ βάρβαροι αὐτοὶ ἔστειλαν πρεσβείαν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰς δυσκολίας τοῦ διάπλου, ἔνευσε νὰ τοὺς δεχθῇ. Τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Καγκ-Χὶ, ἔστειλαν βασιλέα ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ, (ναύαρχον) διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Κινέζους νὰ καταστρέψωσι τοὺς πειρατὰς τοῦ Φο-Κὶν, καὶ ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ ἐμπορεύωνται μετὰ τῆς Κίνας. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοὺς διέταξε νὰ ἔρχωνται εἰς Κίναν ἅπαξ ἐπὶ δύο ἔτη διὰ νὰ ἐμπορεύωνται. Τὸ τρίτον ἔτος ἔστειλαν καὶ δεύτερον βασιλέα τοῦ Ὠκεανοῦ, διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς πειρατὰς τοῦ Φο-Κὶν. Τὸ πέμπτον ἔτος, δὲν ἠθέλησαν νὰ τοὺς δεχθῶσιν, ἐπειδὴ ἐντὸς ὀκτὼ ἐτῶν ἔδωκαν ἕνα μόνον φόρον. Τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ κομίζωσι φόρους ἀνὰ πέντε ἔτη. Ἄλλοτε ἔφεραν ἀργυρᾶ σκεύη τῆς τραπέζης, ἐρίππια, κλ. Καὶ εὐηρεστήθησαν μὲν νὰ τοὺς δεχθῶσιν, ἀλλὰ τοὺς διέταξαν νὰ φέρωσι τοῦ λοιποῦ κοράλλια, κάμφοραν, ἐνδύματα, ἠλεκτρα καὶ πυροβόλα.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ.

—o—

Ὅτε ὁ λόρδος Βύρων, σύντροφον ἔχων τὸν ὑποπλοίαρχον Ἐκενεὰδ, διέβη κολυμβῶν τὸν Ἑλλήσποντον, ἔπεσεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης δι' οὗ ὑπέθετεν ὅτι ὁ Λέανδρος μετέβη πρὸς τὴν φιλτάτην αὐτοῦ Πρώ. Ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Ἀβύδου, ἔφθασε μὲν εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν, ἀλλὰ τρία μίλλια κάτωθεν τοῦ μέρους ὅπου ἐπεδύμει ν' ἀποβῇ. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ κολυμβήματος παρηκολουθεῖτο χάριν ἀσφαλείας ὑπὸ λέμβου.

Ὅτε ἀπέβη, αἱ δυνάμεις του ἦσαν τοσοῦτον ἐξησθενημέναι, ὥστε προθύμως ἐδέχθη τὴν προσφορὰν Ὀθωμανοῦ τινος ἁλιέως, θελήσαντος νὰ φιλοξενήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν καλύβην του. Κατελήφθη δὲ ἐκεῖ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ· καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑποπλοίαρχος Ἀ. Ἐκενεὰδ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ πλοῖόν του, ὁ λόρδος Βύρων ἔμεινε μόνος μετὰ τῶν φιλοξενησάντων αὐτόν.

Ὁ Ὀθωμανὸς ἠγνόει τίς καὶ ὁποῖος ἦτο ὁ ξένος αὐτοῦ· καὶ ὅμως τὸν ἐπερεποιήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του ὅσον ἐδύναντο, ὥστε ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ὁ ἀσθενὴς ἀνέλαβε τὴν ὑγείαν του. Ὅτε δὲ ἐπέβη εἰς πλοιάριον διὰ νὰ μεταβῇ ἀντικρὺ, ὁ ἀγαθὸς Τοῦρκος ἔδωκε πρὸς αὐτὸν ἄρτον, νερὸν, οἶνον, καὶ ἀριθμόν τινα παράδων.

Ὁ Βύρων, λαβὼν τὰ δῶρα ταῦτα, εὐχαρίστησε τὸν δωρητὴν· ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, ἔστειλε διὰ τοῦ πιστοῦ του Στεφάνου εἰς τὸν ἁλιέα δίκτυα, πυροβόλα διὰ κυνήγιον, ζεῦγος πιστολίων, καὶ δώδεκα πήχεις μεταξωτοῦ διὰ τὴν σύζυγόν του. Ὁ ἁλιεὺς ἰδὼν ταῦτα ἀνέκραξεν· « Ὁποία μεγαλοπρεπὴς ἀμοιβὴ τοσούτῳ εὐτελοῦς φιλοξενίας! » Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν, θελήσας νὰ ὑπάγῃ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτοπροσώπως τὸν λόρδον, κατεποντίσθη ἐν μέσῳ τοῦ πορθμοῦ καὶ ἐπνίγη.

Ὁ λόρδος Βύρων ἐλυπήθη εἰς ἄκρον πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτὸν, καὶ ἔστειλε τριακοσίας δραχμὰς πρὸς τὴν χήραν. Τὸ δὲ 1817 ἔτος, μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπεσκέφθη τὴν Ὀθωμανίδα καὶ τὸν υἱόν της οἵτινες δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν, καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτοὺς νέα δῶρα.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

ΦΑΛΑΓΞ ΕΛΛΗΝΙΚΗ. Ἡ Illustration τῶν Παρισίων, δημοσιεύουσα τὴν 6—18 τοῦ μεσοῦντος τὰς εἰκόνας τῶν ἐν Κριμαίᾳ Ἑλλήνων στρατιωτῶν, τὰς ὁποίας ἐξεδώκαμεν διὰ τοῦ φυλλαδ. ΟΖ' τῆς *Πανδώρας*, προσθέτει τὰ ἑξῆς· « Κατὰ τὸν Κ. **Hommaire de Hell**, παρ' οὗ ἐδανείσθημεν εἰδήσεις τινὰς περὶ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς μικρᾶς πόλεως Βαλουκλαβᾶ, ἡ Ῥωσία, ἐν μέσῳ τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας πολέμων της, ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἔμφυτον μῖσος ἔχοντας κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν φιλοτιμίαν.

» Ἡ ἐπίκλησις αὐτὴ ἔφερε ταχὺ καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα, καὶ ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις κατήρτισε πολυάριθμον σῶμα τακτικὸν, τὸ ὁποῖον, καθ' ὅλας τὰς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ναυμαχίας, ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἀνδρίαν. Μόλις δὲ ὁ μετὰ τῆς Τουρκίας πόλεμος κατέπαυσε, καὶ οἱ σύμμαχοι Ἕλληνες μετέσχον τῶν κατὰ τὴν Ταυρικὴν πολεμικῶν ἔργων. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χερσονήσου ταύτης, ἀνέλαβον νὰ καταβάλωσι τὰς ἀποστασίας, καταπτοήσαντες τοὺς Ταρτάρους διὰ σκληρῶν καὶ αἱματηρῶν ἐκστρατειῶν. Τότε οἱ ἐν Ταυρίδι Μουσουλμάνοι ὠνόμασαν αὐτοὺς Ἀρναούτας, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο σώζεται καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

» Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Ταυρίδος, τὰ κατοικοῦντα τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο εἰρηνικώτερα κατῴκησαν δὲ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ

Βαλουκλαβᾶ. Τὰ τάγματα αὐτῶν ὠργανίσθησαν ἄλλως πως, διαιρεθέντα εἰς ὀκτὼ φάλαγγας, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα, ἀνακαλοῦντα τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, *Φίλαγξ Σπαρτιατική*, *Μακεδονική*, *Ἠπειρωτική* κτλ., διέθρυπτον τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν φιλοτιμίαν.

» Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος διετηρήθη μέχρι τῆς βασιλείας Παύλου τοῦ Α', οὗ τινος τὸ περὶ τὰ στρατιωτικὰ μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα, ἠλάττωσεν εἰς τρεῖς τὰς φάλαγγας τοῦ συμμαχικοῦ σώματος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὀνομάσας αὐτὸ « *Τάγμα Ἑλληνικὸν τοῦ Βαλουκλαβᾶ* », ἐνέδυσε μὲ τὴν κιτρίνην καὶ ἐρυθρὰν στολήν, τῆς ὁποίας δείγματα ἐδημοσίευσε τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον περιοδικὸν σύγγραμμα ἡ *Πανδώρα*.

»Τὸ τάγμα τοῦτο, οὗτινος αἱ ἄξιαι λόγου ὑπηρεσίαι, ἐφείλκυσαν πρὸς αὐτὸ τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν τοῦ νὰ συνοδεύῃ τοὺς αὐτοκράτορας περιοδεύοντας εἰς τὴν Ταυρικήν, φυλάττει σήμερον τὴν παραλίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς διοικήσεως τοῦ πρίγκηπος Οὐορονζόφ, μία τῶν φαλάγγων αὐτοῦ ἐστάλη εἰς Καύκασον, καὶ ἐσχάτως ὁ πρίγκηψ Μενσικόφ, γράφων πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσίας περί τινος ἐν Βαλουκλαβᾶ μάχης, ἐξεθείαζε τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ σώματος.

» Κατὰ τὰ αὐτοκρατορικὰ ψηφίσματα, οἱ ἐν Βαλουκλαβᾷ ἄποικοι Ἕλληνες, διατελοῦσιν ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικῇ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας τοῦ ἔτους, τοὺς δὲ λοιποὺς ὀκτὼ εἶναι ἐλεύθεροι ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων αὐτῶν. Ἕκαστος στρατιώτης λαμβάνει μισθὸν ἐτήσιον τακτικὸν εἰκοσιοκτὼ ῥουβλίων, κατασκευάζει δὲ ἐξ ἰδίων τὴν στολήν του. »

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ. « Ἤμην εἰς Ἀκυϊσγρόνην ἐν καιρῷ τῆς Συνόδου, ἔγραφέ τις ἄλλοτε, καὶ ἔβλεπον τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον περιηγούμενον ἀπὸ πρωΐας περὶ τὴν πόλιν. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν ἀπήντησα ἁπλούστατα ἐνδεδυμένον ἐντὸς τοῦ ὡραιοτάτου δάσους τοῦ καλουμένου *Δάσος Παυλίνης*, ὅπου ἠγάπα νὰ περιφέρεται ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ναπολέοντος Παυλίνα Βοργέζη, ὁσάκις ἤρχετο εἰς τὰ λουτρά. Πλησιάσας με μ' ἐχαιρέτισε, καὶ μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἐγνώριζον τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου μεγάλου τινὸς καταστήματος παρακειμένου, τὸ ὁποῖον μ' ἔδειξε διὰ τῆς ῥάβδου· ἀπεκρίθην δὲ ὅτι ἦτο κλωστήριον ἐρίου, καὶ ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης, γνωστός μοι, ὠνομάζετο Λοδοβίκος. Τότε μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ κατάστημα, προσθεὶς ὅτι ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας. Προτείναντός μου εἰς αὐτὸν νὰ τὸν ὁδηγήσω, ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν. Ἐνῷ δὲ ἐπλησιάζομεν ἀπηντήσαμεν τὸν Κ. Λοδοβίκον, τὸν ὁποῖον παρεκάλεσα νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ξένον νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ κατάστημά του. Ὁ Κ. Λοδοβίκος, ὅστις ἐγνώριζεν ὡς καὶ ἐγὼ ὅτι ὁ ξένος αὐτὸς ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, δὲν ἠθέλησε νὰ παραβιάσῃ τὸ μυστικόν του, ἀλλ' ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ κατάστημα καὶ κειτο ὁ ἀποθανών, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ φέρετρον, καὶ τῷ ἔδειξεν ὅλα τὰ ἐργοστάσια· κατετρίψαμεν δὲ εἰς τοῦτο δύο περίπου ὥρας. Μετὰ ταῦτα παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα νὰ προγευθῇ παρ' αὐτῷ, τὸ δὲ πρόγευμα συνίστατο ἐκ καφὲ, ἄρτου καὶ βουτύρου. Εἰς τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου ὅπου ἐπρογεύθημεν, ἐκρέμαντο πολλαὶ εἰκόνες παριστάνουσαι διάφορα κατορθώματα τοῦ Ναπολέοντος, μία δὲ τούτων ἐξεικόνιζε τὴν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνάντησίν του παρὰ τὸν Νίεμεν. Ταύτην παρετήρησεν ἰδίως ὁ αὐτοκράτωρ. Μετὰ μικρὸν δὲ εἶπε· « Τωόντι, τωόντι· ἀλλὰ διὰ τί δὲν ἔπραξε τὸ αὐτὸ καὶ τὸ 1815 παρὰ τὸν Ἀσάρην, ἀντὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἄγγλους; Ἐδύνατο νὰ πράξῃ οὕτω πως, καὶ ἂν τὸ ἔπραττε, θὰ ἦτο ἴσως καὶ σήμερον αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων. — Ἀλλ' ὁ οἶκος τῶν Βουρβόνων; ἠρώτησεν ὁ Κ. Λοδοβίκος. — Ὁ οἶκος τῶν Βουρβόνων! ἀπεκρίθη ἐντόνως ὁ αὐτοκράτωρ· ναί, ἔχετε δίκαιον· ἦτο τότε ἐμπόδιον· ἐδύνατο ὅμως νὰ πράξῃ οὕτω τὸ 1814, ὅτε οἱ Βουρβόνοι δὲν ἐσήμαινον. »

» Ἀναχωρῶν ὁ αὐτοκράτωρ, εὐχαρίστησεν ἐγκαρδίως τὸν Κ. Λοδοβίκον, καὶ ἐνῷ διέβαινε διά τινος αὐλῆς, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, ἐχαιρετίσθη διὰ τριπλῶν ἀνευφημιῶν.

» Ὁ Ἀλέξανδρος ταραχθεὶς ἔφυγε μετὰ σπουδῆς· μετὰ δὲ ὥρας δύο, ἀξιωματικός τις ἐλθὼν, ἔφερεν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Κ. Λοδοβίκον, λαμπρότατον δακτύλιον δι' αὐτὸν, καὶ ἑκατὸν δουκάτα διὰ τοὺς ἐργάτας του.

» Ὁ Ἀλέξανδρος διῆγεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἁπλουστάτην καὶ εὐάριθμον ἔχων συνοδίαν. Ἀνέβαινεν εἰς ὄχημα μισθωτὸν, καὶ ἁμαξηλάτην εἶχε μέθυσόν τινα, ὅστις ὡδήγει αὐτὸν ταχύτατα. Πολλάκις ἐγένοντο παράπονα κατὰ τοῦ ἡνιόχου τούτου, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν διέταζε νὰ φέρεται τακτικώτερα. Ἀναβαίνων ποτὲ διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ ἁγίου Ἀδελφέρτου, ἀνέτρεψέ τινα δίφρον· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς ἀπέβαλλε τὸν ἡνίοχον. καὶ τὸν διέταζε νὰ ἐπιστρέψῃ πεζὸς εἰς τὴν οἰκίαν του.

» Ἡμέραν τινὰ ἀπαντήσας τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ἐντὸς στενωποῦ, ὅπου δύο ἅμαξαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαβῶσι συγχρόνως, κατέβη ἀπὸ τὸ ὄχημα, καὶ διευθυνθεὶς πρὸς τὸ τοῦ βασιλέως εἶπεν· « Ἔλα, ἀδελφέ μου, ἂς ἀφήσωμεν τοὺς ἡνιόχους νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν· » καὶ λαβὼν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν βασιλέα, σπεύσαντα ἐπίσης νὰ καταβῇ, ἐπροχώρησε πεζός.

» Ἄλλοτε ὁ Ἀλέξανδρος, πλανηθεὶς, ἦλθεν εἰς ἐργαστήριον πωλητρίας γεωμήλων, καὶ τὴν ἠρώτησε ποῦ κατῴκει ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος. — Ἔ! ἀνέραξεν ἡ πωλήτρια, μὲ νομίζεις τόσῳ ἀνόητον ὅσῳ εἶσθε σεῖς οἱ Ῥῶσοι! Σὺ εἶσαι ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἠξεύρες καλήτερα παντὸς ἄλλου ποῦ κατοικεῖς. »

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ. Ὅτε, ἀποβιώσαντος τοῦ Σέριδαν εἰς Λονδῖνον, συνήχθησαν εἰς τὴν οἰκίαν του οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς του διὰ νὰ συνοδεύσωσι τὸν νεκρὸν, ἄνθρωπός τις εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος καὶ περίλυπος, εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ἔκειτο ὁ ἀποθανών, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ φέρετρον, καὶ παρεκάλεσε νὰ ἐπιτραπῇ πρὸς αὐτὸν νὰ ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ πρόσωπον τοῦ ἀτυχοῦς φίλου του. Οἱ περιεστῶτες ἐνέδωκαν εἰς τὴν παράκλησιν, καὶ ἀνοίξαντες τὸ φέρετρον (τὰ φέρετρα εἰς Ἀγγλίαν δὲν καρφόνονται διὰ νὰ μὴ ταράσσωνται οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος ἐκ τοῦ κρότου), ἔδειξαν τὸ πρόσωπον τοῦ Σέριδαν. Τότε ὁ ἄγνωστος ἐκβαλὼν ἀπὸ τὸ θυλάκιον αὐ οὗ ἔνταλμα συλλήψεως, κατέσχε τὸ πτῶμα. Ὁ Κ. Κάννιγκ καὶ ὁ Κ. Συθμοῦθ, οἵτινες ἦσαν παρόντες, διὰ νὰ σώσωσιν αὐτὸ, ἐπλήρωσαν εἰς τὸν κλητῆρα τὸ χρέος τοῦ ἀποβιώσαντος δι' ὃ ἐγένετο ἡ κατάσχεσις, ἀναβαῖνον εἰς δεκατέσσαρας περίπου χιλιάδας δραχμῶν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΣ ΥΠΝΟΣ. Ἀνέγνωμεν εἰς ἀναφορὰν ὑποβληθεῖσαν τὸ 1825 ἔτος ἀπὸ Πρῶσσον ἰατρὸν πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, ὅτι εἰς τὴν πόλιν Μεδεβάχ, ἐν Οὐεστφαλίᾳ, νέα τις γυνὴ εἰκοσαετὴς, ἐκοιμήθη *κατὰ συνέχειαν* τετρακοσίας πεντήκοντα καὶ μίαν ἡμέρας, ἐξαιρουμένων τῶν ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐξυπνίζετο διὰ νὰ φάγῃ· ἅμα δὲ μετὰ τὸ γεῦμά της ἐκοιμᾶτο. Καθ' ὅλον δὲ τοῦτο τὸ μακρὸν διάστημα μίαν μόνην φορὰν ἐξύπνησεν οἴκοθεν, ὅλαι δὲ αἱ συνήθεις φυσικαὶ χρεῖαι ἐξεπληροῦντο ἐν τάξει. Τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον ἀπεδόθη εἰς πληγὴν τὴν ὁποίαν πρὶν ἔλαβεν εἰς τὴν κεφαλήν.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. ΡΙ'.)

—o—

LXXXIV.

Τ'Ἀνδρούτσ'ἡ μάνα χαίρεται (1) τ'Ἀνδρούτσου ἡ μάνα κλαίει,
Ἔχει τοὺς υἱοὺς ἁρματωλοὺς καὶ καπεταναρέους.
Στὰ παραθύρια κάθεται ταῖς στράταις ἀγναντεύει,
Βλέπει διαβάταις ποῦρχονται διαβάταις ποῦ περνοῦνε.
Διαβάταις ποῦ διαβαίνετε, περάταις ποῦ περνᾶτε,
Μὴν ἴδετε τσ' ἁρματωλοὺς τὸν Καπετὰν Ἀνδροῦτσον,
Εἰς τί χώραις εὑρίσκεται, σὲ ποῖα βιλαέτια.
Ἄλλοι λέν' πάει 'στὴν Πρέβεζα, λὲν πάει εἰς τὴν Πάργα.
Κι' Ἀνδροῦτσος ἐξεχείμασε 'στοῦ Τσαρλαμπᾶ τὰ σπήτια
Παιδιὰ μᾶς πῆρε ἡ ἀνοιξι, ἐπῆρε καλοκαῖρι,
Νὰ 'βγοῦμεν πάνω 'στὰ βουνὰ, τοῦ Λιάκουρα 'στὴν ῥάχη
Νὰ γράψω μιὰ πικρὴ γραφὴ κ' ἕνα κομμάτι γράμμα,
Νὰ στείλω μέσ' τὴν Λειβαδιὰ νὰ στείλω μέσ' τὴν Ψήβα.
Γλήγορα τὸν μουρασαλὲ νὰ γίνω Καπετάνιος,
Νὰ παραστέκω ἁρματωλὸς σοῦλα τὰ βιλαέτια.
Κι' Ἀνδροῦτσος ἐπροβόδισε μὲς τὸν Δελῆ Ἀχμέτη (2),
Δελῆ νάρθῃς νὰ σμίξωμε, νὰ περπατοῦμ' ἀντάμα
Νὰ πάγω χώραις καὶ χωριὰ, νὰ πάγω βιλαέτια.
Κ' βγῆκαν κι' ἀνταμώθηκαν 'στῆς Λειβαδιᾶς τὸν κάμπο.
Κ' ἐκεῖ ποῦ τρῶν καὶ πίνουνε καὶ διπλοχαιρετοῦνε
Ὁ Μαγιὸρ Λάμπρος ἔστειλε τοῦ καπετὰν Ἀνδρούτσου·
Νάρθῃς, Ἀνδροῦτσο, νὰ σμίξωμε νὰ πᾷς μὲ τὰ καράβια.
Καὶ κάνει τὸν κατήφορον 'στὸ Δίστομο πηγαίνει.
Ἀνδροῦτος πάει τὴ στεριὰ καὶ Λάμπρος τοῦ πελάγου.
Κ' ἐπῆγαν κι' ἀνταμώθηκαν 'σένα παλιοκκλησάκι.
Ἀνδροῦτσος εἶναι ξακουστὸς εἶναι καὶ ξακουσμένος.
Ἀνδροῦτσο σὲ θέλει ἡ Μοσκοβιὰ σὲ θέλει ἡ Ῥουσσία
Καὶ νἄρθῃς μετ' ἐμένανε νὰ μποῦμε 'στὰ καράβια.
Κι' αὐτῆνος ἐγελάστηκε καὶ πάει μὲ τὰ καράβια.
Καὶ μὲς τὸν Πόρο πήγανε καὶ μὲς τὴν Τζιὰ πηγαίνουν.
Βλέπουν καράβια ποῦρχονται, καράβια ἀπὸ τὴν Πόλι·
Ἄλλοι τὰ λένε Ῥούσικα κι' ἄλλοι τὰ λὲν τοῦ Φράγκου.
Αὐτὰ δὲν εἶναι Ῥούσικα αὐτὰ δὲν εἶν' τοῦ Φράγκου.
Μόν' εἶν' ὁ Καπετὰν Πασᾶς πόρχεται ἀπ' τὴν Πόλι,
Κ' ἔχει καράβια δεκοχτὼ, φρεγάδες δεκαπέντε.
Σὰν πιάστηκαν 'στὸν πόλεμο ἀπ' τὴν αὐγ' ὡς τὸ βράδυ,
Πολλοὶ κλέφτις σκοτώνονται τοῦ καπετὰν Ἀνδρούτσου,
Ἄλλους τοὺς πιάνουν ζωντανοὺς καὶ ἄλλους σκοτωμένους,
Καὶ τὸν Ἀνδροῦτσο ζωντανὸ μὲ δώδεκα νομάτους·
Τὸν πῆραν καὶ τὸν πήγανε 'στὸν Βασιλειὰ 'στὴν Πόλι.
Καὶ ὁ βασιλειὰς τὸν ῥώταε καὶ ὁ βασιλειὰς τοῦ λέει·
Ἐσ' εἶσαι Ἀνδροῦτσος ξακουστὸς Ἀνδροῦτσος ξακουσμένος,
Ποῦ χάλασες τὴν Ῥούμελη καὶ ὅλα τὰ βιλαέτια;
Τώρα σὲ πιάσαν ζωντανὸ καὶ σ' ἔφεραν 'στὴν Πόλι,
Μὲ Τούρκους ἐπολέμησες, μὲ Τούρκους, μὲ Ῥωμαίους
Καὶ μ' ἕνα Μπέη πολεμᾷς καὶ μ' ἕνα Μπέη τρέχεις,
Τοῦ χάλασες τὰ σπήτια του καὶ σκότωσες κι' αὐτόνε.
Ἀνδροῦτσο μ' γιὰ δὲν φαίνεσαι τοῦτο τὸ κελοκαῖρι,
Νὰ 'βγῆς ψυλὰ 'στὴν Λιάκουρα, ψυλὰ 'στὰ κορφοβούνια,
Νὰ στείλῃς τὰ μπουλούκια σου σ' σοῦλα τὰ βιλαέτια,
Τὸν Καλόγερο 'στὰ Σάλωνα, τὸν Καλιακούδη 'στὸ Λιδωρίκι;
Μ' οὐδ' εἶναι, μ' οὐδὲ φαίνεται, μ' οὐδὲ χαρτὶ τοῦ στέρνει.
Κύριέ μου, τί νὰ γίνικεν ὁ καπετὰν Ἀνδροῦτσος;
Ὅλος ὁ κόσμος καρτεροῦν κ' ἡ μάνατου παντέχει!

LXXXV.

Σαββάτο βράδι πίναμε, τὴν Κυριακ' ὅλ' ἡμέρα
Καὶ τὴν δευτέρα τὴν αὐγὴ σώθηκε τὸ κρασί μας·
Κι' ὁ Καπετάνιος μ' ἔστειλε κρασὶ νὰ πάω νὰ φέρω.
Κ' ἐγὼ 'μουν ξένος κι' ἀτζαμῆς, τὴν στράτα δὲν ἠξεύρω.
Κ' ἐπῆγα στράταις ἔρημαις κ' ἔρημα μονοπάτια.
Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε σὲ μιὰ παλαιοκκλησούλα,
Ποῦ ἦτον σαράντα μνήματα ἀδέλφια καὶ ξαδέλφια,
Κ' ἕνα μνῆμα ἦτον ξέχωρα, ξεχωριστ' ἀπὸ τ' ἄλλα,
Δὲν τόβα καὶ τὸ πάτησα ἀνάμεσα ἀπ τὰ μάτια.
Κ' εἶχε τὰ μάτια τ' ἀνοιχτὰ κ' ἐμβῆκε χῶμα μέσα.
Ἀκούω τὸ μνῆμα καὶ βογγᾷ καὶ βαρυναστενάζει.
Γυρίζω πίσω καὶ τηρῶ, γυρίζω καὶ τηράω.
Ποιὸς εἶναι ποῦ μὲ πάτησε ἀνάμεσα ἀπ' τὰ μάτια
Κ' εἶχα τὰ μάτια μ' ἀνοιχτὰ κ' ἐμβῆκε χῶμα μέσα·
Ἂν ἦναι νειὸς νὰ χαίρεται, καὶ νειὰ νὰ καμαρόνῃ,
Κι' ἂν ἦναι γέρος σάνε' ἐμὲ νὰ κάθεται νὰ κλαίῃ.
Τάχα δὲν ἤμουν κ' ἐγὼ νειὸς, δὲν ἤμουν παλληκάρι,
Τάχα δὲν ἐπερπάτησα τὴν νύχτα μὲ φεγγάρι,
Καὶ τὴν αὐγοῦλα μὲ δροσὰ ὅσῳ νὰ πάρ' ἡμέρα,
Τάχα δὲν ἐκυνήγησα κ' ἐγὼ 'στοῦτον τὸν τόπον;
Τὰ παλληκάρια μ' ὀμπροστὰ κ' ἐγὼ πάω στὴ μέση
Κ' ἐπῆγα κι' ἀποκλείστηκα ψυλὰ 'σ ἕνα καστράκι.
Τρεῖς μέραις κάνω πόλεμο, τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύχταις
Κάνω γιουροῦσι μιὰ φορὰ, κάνω γιουροῦσι πέντε·
Τὸν ἀδελφό μου ἐσκότωσαν τὸν καπετὰν Γιάννη,
Καὶ ἂν κάμῃ ὁ Θεὸς κ' ἡ Παναγιὰ κ' οἱ ἅγιοι ποῦν ἀπάνω
Νὰ πιάσω τὸ τουφέκι μου νὰ βγάλω τὸ σπαθί μου,
Νὰ κάμω μάναις δίχως γιοὺς, γυναῖκες δίχως ἄνδρες,
Νὰ κάμω καὶ μιὰ ἀρχόντισσα νὰ περπατῇ νὰ κλαίῃ.

---

(1) Ἐσταῖς Διβανάταις 'στὸ Ταλάντι.
(2) Παπαδόπουλο, τὸ ὁποῖον ἐτούρκευσε μικρόν.

LXXXVI.

Μέσ' τὴν καρυὰ μέσ' τὴν ἐλιὰ, μέσ' τῆς καρυᾶς τὴν ῥίζα
Ἐφανερώθ' ἕνα στοιχειὸ καὶ τρώει τσ' ἀνδρειωμένους.
Τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, κανένα δὲν ἀφίνει.
Κ' ὁ βασιλειὰς ποῦ τὸμαθε, πολὺ ἀχαμνὰ τοῦ ἦλθε.
Στέλνει καὶ φτιάν' ἕνα χαρτὶ κ' ἕνα κομμάτι γράμμα,
Στέλνε. τῆς χήρας τὰ παιδιὰ, 'ς τὸν Κῶστα καὶ 'ς τὸν Γιάννη,
Παιδιά μ', σᾶς θέλ' ὁ βασιλειὰς, παιδιά μ', σᾶς θέλ' ὁ Ῥήγας·
Μὴ μᾶς θέλῃ γιὰ κρέμασμα νὰ πάῃ νὰ μᾶς κρεμάσῃ;
Δὲν σᾶς θέλει γιὰ κρέμασμα νὰ πάῃ νὰ σᾶς κρεμάσῃ
Σᾶς θέλει διὰ τὸ στοιχειὸ ποῦ τρώει τς' ἀνδρειωμένους,
Τοὺς ἔφαγε τοὺς ἔσωσε κανένα δὲν ἀφίνει.
Κ' ὁ Γιάννης ἐξεκίνησεν ἀντάμα μὲ τὸν Κώστα,
Καὶ κάνουν τὸν κατήφορο καὶ πᾶν κατὰ τὸν κάμπο,
Κ' ὁ τόπος ἐταράζουνταν καὶ τὰ βουνὰ ἐσιῶνταν,
Καὶ τὸ στοιχειὸ ξεκίνησε νὰ πάῃ ν' ἀνταμωθοῦνε.
Κ' ἐπήγανε κ' ἐπιάσθηκαν ς' τὴν μέσ' ἀπὸ τὸν κάμπο
Κ' ἀκοῦν τὸν Γιάννη κ ἔσκουζε τὸν Γιάννη καὶ φωνάζει·
Τὸ ποῦσαι Κώστα μ' ἀδελφὲ. καὶ πολυαγαπημένε,
Γύρνα ὀπίσω βγάλεμε κ' ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιαννης,
Κ' ἐγώ μαι ὁ Γιάννης ξακουστὸς, Γιάννης ὁ ξακουσμένος
Ποῦ τὰ σκοτώνω τὰ στοιχειὰ 'ς τὴ μέση ἀπὸ τὸν κάμπο.
Κ' ὅσω νὰ πάῃ ὁ Κώστας κεῖ τὸ βρίσκει σκοτωμένο.
Κ' ὁ Γιάννης ἐχουχούτισε ψυλὸ τραγοῦδι λέει·
Κώστα μ' σύρε 'ς τὴ μάνα μας, σύρε 'ς τὴν ἀδελφή μας
Νὰ πάῃ μέσ τοῦ βασιλειὰ, νὰ πάῃ συχαρίκια
Ποῦ τὸ στοιχειὸ τὸ σκότωσα καὶ τ' ὄχω σκοτωμένο.

ΤΟΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

Ἡ χολέρα, ἐνσκήψασα ἀμείλικτος εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῆς Ἑλλάδος, περιέφερεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὸ δρέπανον αὐτῆς ἐπὶ πάσας τὰς τάξεις τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας· ἀπηνέστερον δὲ ἐθέρισε τὴν τάξιν τῶν βιομηχάνων, τῶν ἡμεροβίων καὶ τῶν ἐργατῶν. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, κατοικῶν χώρας εὐκραεστάτας, καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοῶν σχεδὸν τὰς ἐπιδημίας, ἐνεπλήσθη τρόμου, αὐτὸς ὁ ἀτρόμητος ἀπέναντι τῶν σφαιρῶν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ κατέφυγεν ἐκ τῆς πρωτευούσης εἰς μέρη ὑγιέστερα. Ἰδοὺ διατί καὶ τὸ παρὸν φυλλάδιον ὡς καὶ τὸ προεκδοθὲν δὲν ἐδημοσιεύθησαν τὴν ὡρισμένην ἡμέραν.

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τὴν προσοχὴν ἡμῶν πᾶσαν ἠναγκάσθημεν νὰ μεταφέρωμεν κατὰ προτίμησιν ἀλλαχοῦ· οἱ πάσχοντες, οἱ ἐνδεεῖς, οἱ πεφοβισμένοι, εἶχον ἀνάγκην συνδρομῆς, παραμυθίας καὶ ἐνθαρρύνσεως. Καταλιπόντες ἄρα πρὸς ὥραν τὰ φιλολογικὰ ἔργα εἰσήλθομεν εἰς τὰς καλύβας αὐτῶν, καὶ ἐξεπληρώσαμεν χρέος ἱερώτερον, ἐνισχύσαντες αὐτοὺς διὰ συμβουλῶν, καὶ ἀνακουφίσαντες διὰ τῶν βοηθημάτων, ὅσα τὸ φιλόλαον βασιλικὸν ζεῦγος καὶ οἱ φιλάνθρωποι τῶν Ἀθηνῶν ἐπεδαψίλευσαν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ.
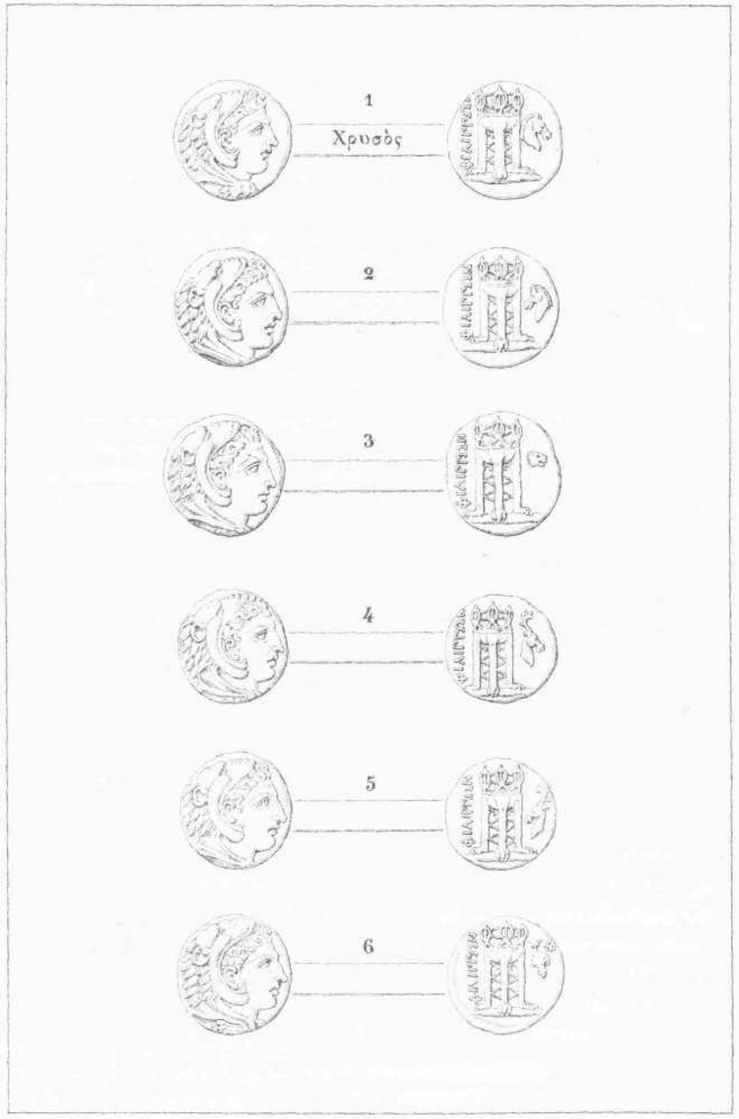
Ἐὰν ἡ θεία πρόνοια ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιζήσωμεν εἰς τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, καὶ τοὺς ἄλλους ἀγαπητοὺς συμπολίτας τῶν ὁποίων θρηνοῦμεν τὸν θάνατον, θέλομεν ὁμιλήσει ἐκτενέστερον περὶ τοῦ ὀλέθρου τὸν ὁποῖον προεξένησεν ἡ ὡσπερεὶ κεραυνὸς καταπεσοῦσα βροτολοιγὸς αὕτη νόσος, ὅτε καὶ ἐλπίζομεν νὰ τύχωμεν τῆς συγγνώμης τῶν κυρίων συνδρομητῶν διὰ τὴν ἀκουσίαν βραδύτητα τῆς ἐκδόσεως.